

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GOTISK SKRIFT

Georg Simon

GOTISK SKRIFT

Læsning af slægts-
og lokalhistoriske kilder

Landsarkivet for Sjælland m.m.

BIBLIOTEKET

Sign.:

Plac.:

Modt.: /

København
Danmarks Biblioteksskole
og
C.A. Reitzels Forlag
1992

Georg Simon
Gotisk Skrift
Læsning af slægts- og lokalhistoriske kilder
Copyright: Forfatteren
Trykt hos Nørhaven A/S, Viborg
2. udgave 1. oplag
Printed in Denmark 1992
C.A. Reitzels Forlag, København
ISBN 87 7421 749 6

Udgivet med støtte af Velux Fonden

Denne bog er ophavsretsligt beskyttet af Bernerkonventionen. Alle rettigheder forbeholdes. Bortset fra rimelig brug i forbindelse med private studier, forskning, omtale eller anmeldelser, som er tilladt i henhold til gældende lov om ophavsret, må ingen del af denne publikation reproducere, fotokopieres, opbevares i elektroniske anlæg eller overføres i nogen form, hverken elektronisk, elektrisk, kemisk, mekanisk, optisk etc. uden forudhentet tilladelse fra forfatteren.

Omslagsidernes og titelbladets udsmykning og mange af illustrationerne i bogen er gengivet efter: Joh. Christoph. Oehler: Die offene Schreibschule. Flensburg 1718.

INDHOLD

Forord

Indledning

Gotiske alfabeter, Kruseduller 10

Læsetekster:

- Forkortelsestegn 15
 1. Skøde 1907 18

Beskrivelse og Kort over Yding sogn 20

2. Panteobligation 1884 22
3. Slutseddel 1865 24
4. Skovregnskab 1861 26
5. Aftægtskontrakt 1853 28
6. Arveafkald 1853 30
7. Panteobligation 1853 32
8. Skøde 1853 34
9. Ansøgning om uskiftet bo 1842 36
10. Aftægtskontrakt 1842 38
11. Brandtaksation 1837 40
12. Fæstebrev 1825 42
13. Aftægtskontrakt 1818 44
14. Skøde 1818 46
15. Mageskifteskøde 1811 48
16. Skøde 1808 50
17. Tiendskøde 1804 52
18. Stævning Ørkloster Mølle 1804 54
19. Ørkloster Møllens rettigheder 1779 56
20. Auktionsskøde 1802 58
21. Skøde 1795 60
22. Synsforretning 1792 62
23. Skøde 1792 64
24. Skøde 1785 66
25. Udskiftningsforretning 1784 68
26. Testamente 1779 70
27. Testamente 1777 72
28. Testamente 1777 74
29. Selvejerskøde 1769 76
30. Fæstebrev 1768 78
31. Gavebrev 1757 80
32. Tiendskøde 1739 82
33. Stadfæstelsesbrev på tiende 1617 84
34. Stadfæstelsesbrev, Jyske Reg. 1578 86
35. Stadfæstelsesbrev fortsættelse 88
36. Afgiftsfrigatelsesbrev 1569 90
37. Skøde, Reg. på alle Lande, 1558 92
38. Reviderde Amtsregskaber 1774 94

Det romerske talsystem

39. Lensregnskab 1641 96
40. Lensregnskab 1641 98
41. Lensregnskab 1641 100
42. Lensregnskab 1641 102
43. Lensregnskab 1641 104
44. Lensregnskab 1641 106
45. Lensregnskab 1641 108
46. Lensregnskab 1641 110

Embedsansøgninger

47. Embedsansøgning 1842 112
48. Embedsansøgning 1791 114

Beskrivelse og kort over Ferslev sogn . . . 116

Folketællingerne, instruks og indledning . 118

49. Folketælling 1855 120
50. Folketælling 1850 122
51. Folketælling 1845 124
52. Folketælling 1840 126
53. Folketælling 1834 128
54. Folketælling 1801 130
55. Folketælling 1787 132

Lægdsruller.

56. Lægdsrulle 1803 134
57. Lægdsrulle 1791 136
58. Lægdsrulle 1792 138
59. Danske Kancelli Brevbog 1794 140
60. Indlæg til brevbog 1794 142

Kirkebøger

61. Holbæk Kirkebog 1810 144
62. Stokkemarke Kirkebog 1776 146

Oversigt over skiftejuristktioner 148

63. Skifteprotokol 1778 150
64. Skifteprotokol 1776 152
65. Fæstebrev Blacke mølle 1760 154
66. Fæstebrev fortsættelse 156

Pensionskasser

67. Enkepensionskasse 1760 158
68. Pension fra Postkassen 1740 160

3 dokumenter uden transkription :

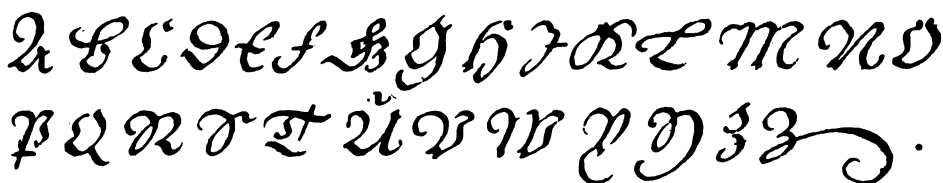
69. Enkepensionskassen 1772 162
70. Mandtal over kopskat 1720 163
71. Matrikel, mark- og modelbog, 1688 . . 164

2 documenter med historie i

72. Kgl. privilegium på kro 1750 166
73. Erik Krags optegnelser o. 1650 168

Vejledende Litteraturliste 170

- side til øvelser 176

Forord

De gengivne tekster i denne lærebog i læsning af gotisk skrift er dels arkivalier i Rigsarkivet og Landsarkivet for Sjælland, dels arkivalier som befinder sig i privateje. Der er lagt vægt på at vise så mange forskellige "hænder" som muligt, og i videst omfang at undgå rutinerede kancelliskriveres hænder.

Der er ligeledes lagt vægt på at tilvejebringe sammenhæng mellem de valgte tekster. Dette kunne lettest ske ved at lade de enkelte udvalgte dokumenter gruppere sig omkring to hovedemner, nemlig på den ene side sådanne, som hovedsaglig giver oplysninger om enkeltpersoner, først og fremmest folketællinger, mandtalslister, kirkebøger, lægdsruller etc., og på den anden side dokumenter vedrørende en enkelt lokalitet. Herudover er der gengivet forskellige dokumenter, hvis arkivalske værdi eller skriftform skønnes at have en vis interesse for den, som giver sig i kast med at lære at læse gotisk skrift.

Oprindeligt var det planlagt udelukkende at vælge dokumenter vedrørende en enkelt lokalitet. Men desværre viste det sig, at folketællingerne fra det valgte sogn ikke var "fotogene". Og yderligere gav de ikke nævneværdige varianter i skriftformen, idet flere af tællingerne var skrevet af samme hånd. Udgiveren besluttede derfor at gengive dokumenter med et vist sammenhæng fra to forskellige lokaliteter, suppleret med enkelte - fra denne sammenhæng

- løsevne arkivalier.

Der er desuden forsøgt at tilvejebringe et vist kronologisk sammenhæng i de gengivne dokumenter, fra nyere imod ældre tid. De fleste skriftstykker er gengivet i original størrelse. Dog er enkelte af tryktekniske årsager reduceret med 10-20 pct. af originalstørrelsen.

Da bogen først og fremmest er beregnet på at give brugeren en vis færdighed i læsning af gotisk skrift, er der lagt mindre vægt på de arkivalske oplysninger. Og ved sammenklipning af de enkelte dokumenter er der samtidigt tilstræbt størst mulig udnyttelse af skriftstykket.

Jeg er Rigsarkivet, Landsarkivet for Sjælland og Det Kongelige Bibliotek tak skyldig for den velvilje, der er vist mig ved fotograferingen af arkivalier og bøger fra disse institutioner. Slægtshistorisk Forening i Århus takker jeg for tilladelsen til at aftrykke oversigten over skiftearkivalier. Sidst, men ikke mindst, takker jeg fru Jara Goldschmidt for tilladelsen til at benytte privatarkivet fra gården i Yding.

Gentofte i december 1977.

Georg Simon,
Lektor ved Danmarks Biblioteksskole.

Forord til 2. forbedrede udgave.

Efter at denne bogs første udgave har opnået flere oplag og nu har været udsolgt i nogle år, har jeg besluttet mig til at udsende en ny forbedret udgave. Nogle få af de i 1. udgave gengivne dokumenter er udeladt, for at give plads til et antal nye eksempler der hører til de to lokaliteter og afrunder nogle af de valgte eksempler. Erfaringer fra kurser i skriftlæsning har ført til, at der i denne udgave er medtaget nogle sider, der viser anvendelsen af mål- og vægtbetegnelser og det romerske talsystem. Dette bevirker, at den i denne udgave anvendte dokumentnummerering ikke følger nummereringen i forrige udgave. Desuden er der indsat en side - til fri kopiering - der viser de linier der anvendtes ved skrivningen.

Foruden at gentage den tak jeg bragte i forordet til 1. udgaven, vil jeg her bringe en tak til stud. mag. Linda Tang og stud. bibl. Lenette Anstensrud for det inspirerende samarbejde ved revideringen af denne udgave. Endvidere retter jeg en tak til Danmarks Biblioteksskole for den aldrig svigtende støtte jeg har fået af ESC-afdelingens operatører Brian Larsen og Morten Lehmann og for tilladelsen til at udgive bogen i rækken af Danmarks Biblioteksskoles Skrifter.

Gentofte i april 1992

Georg Simon
lektor.

Indledning

At skrive er en gammel kunst. Hiroglyffer, kile-skrift, runer, latinske og gotiske skriftegn er kun nogle af de skriftformer, mennesker har anvendt for at meddele sig til hinanden.

De danske arkiver huser mange kilometer dokumenter. Ethvert af disse dokumenter fortæller sin historie, og enhver, der går i gang med at studere historie - hvad enten det har rigs- lokal- eller slægtshistoriske formål - vil snart opdage, at disse arkivalier fra før skrivemaskinens tid kræver kendskab til og færdighed i læsning af gotisk skrift. Man vil hurtigt opdage, at nogle er smukkere skrevet end andre, kort sagt: hver skriverhånd har sin egen facon, sin egen "karakter". Thi nok lærte vedkommende skriver engang i sine tidligste leveår at skrive efter netop sin tids skriftform, der var præget af den mode og de skrifterskoler der var fremherskende på dette tidspunkt. Men ret snart vil enhver skriver - det gælder også vor tid - få vaner og unoder i sin penneføring, som er karakteristisk for netop denne person. Har man dog først forstået og lært tidens og personens særlige skriftform, vil det i reglen ikke volde vanskeligheder at læse de dokumenter man skal studere for at udforske det emne, men har sat sig for at undersøge.

I Danmark blev der i skolerne undervist i gotisk skrift helt op til 1875. Selv om den latinske skrift hele tiden lærtes samtidig, så var den gotiske skrift hverdagens skriftform, og kun til det, der i skriftbilledet skulle fremhæves - personnavne, stednavne, latinske og andre fremmedord - anvendtes som regel latinsk skrift. Men med det ministerielle cirkulære af 10. maj 1875 indførtes latinsk skrift som det eneste, skolebørnene herefter skulle under-

vises i fra skolestarten. Naturligvis blev det ikke forlangt, at alle straks skulle gå over til kun at anvende denne skriftform. Men de gotiske - i århundreder i Danmark anvendte - skriftegn gik i slutningen af 1800-tallet langsomt og uafvendeligt af brug.

Betegnelsen "gotisk" for denne skriftform kan føres tilbage til Ulfila (Vulfila) ca. 310 - 383 en vestgotisk biskop, der blev kendt for sin oversættelse af bibelen til gotisk, hvoraf dele af det Nye Testamente er bevaret under navnet Codex argenteus i universitetsbiblioteket i Uppsala. I stedet for runer, som var datidens skriftegn, skabte han et gotisk alfabet, udviklet af græske og latinske skriftegn, tillempt fonetisk det gotiske sprog.

Senere udviklede disse skriftegn sig dels til en "bogskrift" Schwabacher og fraktur-skriften og en kursivskrift også kaldet "gotisk kursiv". Det er igennem de tyske skrifterskoler og de tysksprogede forvaltningsorganer skriften fandt sin udbredelse og blev Danmarks skriftsprog.

I Tyskland anvendtes skriften frem til 1941 da den ved en "Rundschreiben", undertegnet af den nok-sombekendte Martin Bormann - Hitlers "stedfortræder" betegnedes som "jødebogstaver" og ikke længere måtte anvendes. Den egentlige hensigt med denne forordning skinner dog tydelig igennem: tyske aviser, hvis udbredelse i udlandet var ønskelig og dokumenter af enhver art udfærdiget af de tyske besættelsesmyndigheder kunne ikke læses af den brede befolkning i Europa og skulle herefter skrives og trykkes med "Normalschrift" d.v.s. latinske bogstaver Antiqua.

NATIONALSOZIALISTISCHE DEUTSCHE ARBEITERPARTEI

Der Stellvertreter des Führers   München 33, z. Z. Obersalzberg, den 3. 1. 1941
Stabsleiter

RUNDSCHREIBEN

(nicht zur Veröffentlichung)

Zu allgemeiner Beachtung teile ich im Auftrage des Führers mit:

Die sogenannte gotische Schrift als eine deutsche Schrift anzusehen oder zu bezeichnen ist falsch. In Wirklichkeit besteht die sogenannte gotische Schrift aus Schwabacher-Judenlettern. Genau wie sie sich später in den Besitz der Zeitungen setzten, setzten sich die in Deutschland ansässigen Juden bei Einführung des Buchdrucks in den Besitz der Buchdruckereien und dadurch kam es in Deutschland zu der starken Einführung der Schwabacher-Judenlettern.

Am heutigen Tage hat der Führer in einer Besprechung mit Herrn Reichsleiter Amann und Herrn Buchdruckereibesitzer Adolf Müller entschieden, dass die Antiqua-Schrift künftig als Normalschrift zu bezeichnen sei. Nach und nach sollen sämtliche Druckerzeugnisse auf diese Normalschrift umgestellt werden. Sobald dies schulbuchmässig möglich ist, wird in den Dorfschulen und Volksschulen nur mehr die Normalschrift gelehrt werden.

Die Verwendung der Schwabacher-Judenlettern durch Behörden wird künftig unterbleiben; Ernennungsurkunden für Beamte, Strassenschilder u. dergl. werden künftig nur mehr in Normalschrift gefertigt werden.

Im Auftrage des Führers wird Herr Reichsleiter Amann zunächst jene Zeitungen und Zeitschriften, die bereits eine Auslandsverbreitung haben, oder deren Auslandsverbreitung erwünscht ist, auf Normalschrift umstellen.

gez. M. Bormann

Med denne "rundskrivelse" blev ikke alene Fraktur-skriften, men også kursivskriften - altså den der benyttes til håndskrevne dokumenter - afskaffet. Dermed var den gotiske skrifts æra "en saga blot".

Men tilbage i vore offentlige og private arkiver findes kilometer efter kilometer ark beskrevne med denne skrift. Det kunne Bormann ikke gøre noget ved.

Indtil begyndelsen af forrige århundrede anvendtes penne skåret af gåsefjer. Senere brugtes stålpenne. Blækket, man skrev med, var oftest hjemmelavet og galæbler en af de faste ingredienser. Af den mangfoldighed af bevarede opskrifter gengives her en efter "Den unge Skrivners Vejviser" (1. hefte, uden sted- og datoangivelse):

1. Lemmerys Blæk.

Til 6 Pd. Regnvand tages 1 Pd. stødte Galæbler og sammenkoges ved en sagte Ild til to Trediedele. Dertil sættes 4 Lod arabisk Gummi opløst i Viineddike og et halv Pd. rommersk Vitriol. Det hele gives endnu nogle Opkog og Blækket er færdigt.

Den gotiske skrift skrives i en liniatur der består af fire linier, hvorimellem alle bogstaver har deres bestemte plads. Bogstaverne deler sig i fire størrelser:

- 1) dem der kun skrives imellem de to midterste linier
- 2) dem der skrives i midter- og overdelen
- 3) dem der skrives i midter- og underdelen
- 4) dem der skrives i alle tre linieafsnit.

De store bogstaver skrives fortrinsvis i midter- og overdelen, de små bogstaver derimod har ret forskellig pladsring. Men ens for alle er at de anbringes i et forhold 4/9 - 1/9 - 4/9 af linien.

Til øvelsesformål er der indsat to sider med disse linier. Disse sider kan frit kopieres og benyttes til egne øvelser.

Når man giver sig i lag med at læse ældre dokumenter er det ofte en fordel at betragte skriverens penneføring ved hjælp af et forstørrelsesglas. Derved lærer man sig at skelne mellem skriverens enkelte bogstavsformer, f.eks. at skelne mellem e og r, mellem a og o mellem f og h osv..

I vore biblioteker, især i Det Kongelige Bibliotek findes der bevarede trykte skriveskoler med rigelige anvisninger på de gotiske bogstaverformer. Moden - stilarten - har ofte dikteret formen.¹⁾

En af de ældste skriveskoler, der er udkommet i Danmark, er:

"Ein sehr schön und recht wohlgeordnet Fundamentbuch..von Eschenburgk, von Lübeck".

Bogen er tilegnet Frederik den Anden og dateret Odense 1579.

En anden skriveskole, næsten lige så gammel, men nok så kunstfærdig skrevet på pergament og forsynet med guld- og farvelagte initialer, bærer titlen:

"Schrifferkonst paa Latin, Dansk og Tydsk med deris rette Fundament befattet aff Peder Trelund den Unge, Borger og Skoleholder udi Ribe, Anno Domini MDXC".²⁾

Af tekststykkerne i dette pergamenthåndskrift fremgår det, at det oprindeligt var beregnet ligeledes at skulle dediceres Frederik den Anden, men ved dets fremkomst i 1590 var denne afgået ved døden, og skriftets dedication er rettet til Hertug Christian. Bemærkelsesværdig er forfatterens anvendelse af præcise skrivetekniske glosor som: "Pennen skal opslides i Ryggen, udhules, spitses, krumskieres, Bogstaverne længelse, Høielse, Tilhengelse, Pennens gribelse, Anseettelse..." og mange lignende udtryk.

På de følgende sider gengives nogle alfabeter, der viser små såvel som store bogstaver. Tavlerne viser samtidig også tidens trykte bogstaver. Desuden er der ved adskillige af de her i bogen givne dokumenter indsat brudstykker af alfabeter og "skrivekonster" til illustration af den pågældende periodes skriftform. Af disse "skrivekonster" kan man se at de professionelle skriverkarle også kunne forsyne deres dokumenter med "krusedulletegninger" ofte udført uden at pennen blev løftet fra papiret.

¹⁾ Se Kroman, Erik: Skriftens historie i Danmark fra Reformationen til Nutiden. Hagerup, Kbh. 1943.

²⁾ Thott 848-4.

Alfabetet er gengivet efter: Samling af Alfabeter, udg. fra Ed.Bærentzen & Co. Kbh 1839. (Kgl Bib)

Gotiske alfabeter

pag. 5.

Tabell 1.

Dansk skreven. a. b. c. med smaa Bogstaver.

1. De enkelte Bogstaver.

1. a a	7. g g	13. n n	19. l l l
2. o o	8. s s	14. o v	20. i i
3. c t	9. i i j	15. p p	21. v v
4. v v	10. k k	16. q q	22. e e
5. n n	11. l l	17. r r	23. j j
6. f f	12. m m	18. s s r	24. z z

2. De dobbelte Bogstaver.

1. a a	4. A A	7. A A
2. o o	5. M M	8. U U
3. A A	6. F F	9. v v

Alfabetet er gengivet efter: M.G.H.: "Skreven Dansk ABC...", Kbh. 1761.

Gotiske alfabeter

pag: 6.

Tabell 2.

Skreven ABC med store Bogstaver.					
Først. De 24 enkelte Bogstaver:					
1 ^{nr}	Aa	9	Ff	17	h H
2.	Bb	10	Kk	18	Jj
3.	Ll	11	Ll	19	Ii
4	Oo	12	Mm	20	Uu
5	Ee	13	Nn	21	Vv
6	Ff	14	Oo	22	Xx
7	Gg	15	Pp	23	Yy
8.	Hh	16	Qq	24	Zz
Andet. De dobbelte Bogstaver:					
1.	Aa	2.	Bb	6.	Hh
				7.	Jj
				9.	Nn

Alfabetet er gengivet efter: M.G.H.: "Skreven Dansk ABC...", Kbh. 1761.

Groß Lurr: Alphabet. No 5.

A a B b C c D d E e F f G g
 H h I i J j K k L l M m N n O o P p Q q R r S s T t U u V v W w X x Y y Z z

13

<p> A a B b C c D d E e F f G g H h I i J j K k L l M m N n O o P p Q q R r S s T t U u V v W w X x Y y Z z </p>	<p> A a B b C c D d E e F f G g H h I i J j K k L l M m N n O o P p Q q R r S s T t U u V v W w X x Y y Z z </p>
<p> A a B b C c D d E e F f G g H h I i J j K k L l M m N n O o P p Q q R r S s T t U u V v W w X x Y y Z z </p>	

Calligraphia oder.... Vorschriften von Johan Gottfried Weber. Hanau 1772. (Kgl. Bib)

H. Contzen sc. N.

4/9

179

4/9

4/9

179

4/9

4/9

179

4/9

4/9

179

4/9

4/9

179

4/9

4/9

179

4/9

4/9

179

4/9

4/9

179

4/9

1	Danmarks rigis	fānō	17
2	Huorledis	ŷannu	18
3	jtem, Elskelge	gvente ŷyŷt	19
4	thet, meth	clag	20
5	maltissen, persen	philippi 7 iacobi	21
6	aliasque	ŷ. ŷ	22
7	sanctorum	ŷ. ŷ	23
8	templorum	ŷ. ŷ	24
9	kongelig Maestæts	22 ŷ. ŷ L ŷ	25
10	Fru Elŷe Munch	ŷ. ŷ Laurontij	26
11	haŷtuer, gifstuer	obris	27
12	Dominus, apostolj	obris	28
13	forschreffne	ŷ. ŷ	29
14	breff, ther	ŷ	30
15	Anders scriffstuer	alb	31
16	videre	ŷ. ŷ	32

Forkortelser.

1. Danmarks rigis	9. kongelig Maestæts	17. hannom	25. etcetera
2. Huorledis	10. Fru Elŷe Munch	18. samme	26. post Laurentij
3. jtem, Elskelge	11. haŷtuer, gifstuer	19. convente syster	27. octobris
4. thet, meth	12. Dominus, apostolj	20. claus	28. decembris
5. maltissen, persen	13. forskreffne	21. philippi et iacobi	29. mark
6. aliasque	14. breff, ther	22. per, pro	30. skilling
7. sanctorum	15. Anders scriffstuer	23. skipper	31. albus = Hvid
8. templorum	16. videre	24. propria	32. denarius = Penning

Denne side er med tilladelse gengivet efter:

E.Kroman: Skriftens Historie. Kbh. 1943

Da den kendte tyske maler, tegner og raderer Daniel Nicolaus Chodowiecki (1726-1801) stak den hostående radering med Fredrik II af Preussen som den centrale figur, tænkte han sikkert ikke på, at den årtier senere ville blive brugt af en lærer i den ædle skrivekunst til at vise sin færdighed i "krusedulletegning". Sammenligner man raderingen med tegningen er det givet, at skrive læreren havde raderingen foran sig ligesom den på omslaget gengivne krusedulletegning af kurfyrst Frederik II af Preussen.

af Güds Naade Konge til Danmark de Venders og Gothers, Hertüg til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauënborg og Oldenburg, Gøre vitterligt: at Vi i Medfør af Loven af 27de Janüar 1852 allernaadigst have afhændet, ligesom Vi ved dette Skøde afhænde til *Fisker Jørgen Ras,, müssen af Liseleje en Parcel af Statskassens Ejendom Matr. N° 13b af Melby By og Sogn, hvilken Parcel ved Vort Landbrügsministeriüms Üdstykningsapprobation af 24de f.M. er særskilt matriküleret som Matr. N° 13ag af Melbye By og Sogn üden Hartkorn.*
~~er skyldsat for Ager og Engs Hartkorn — Tdr. —~~
~~Skpr. Fdk. Albüm Gammelskat~~ Og sker
 Overdragelsen til fuld Eiendom for bemeldte *Fisker Jørgen Rasmüssen* og *Parcellens* efterkommende lovlige Besiddere.

Som Vilkaar for den herved skete Overdragelse fastsættes Følgende:

1.

Dette Skøde er vedhæftet et Kort over *Parcellen* til Efterretning om *dens* Grænser; men Statskassen som sælger paatager sig intet Ansvar for bemeldte Kort.

2.

Alle på Eiendommen og dens Hartkorn hvilende Skatter, Paabüd og Byrder, være sig af hvad Navn nævnes kan, üdreder Köberen *fra dens Üdstykning at regne*.

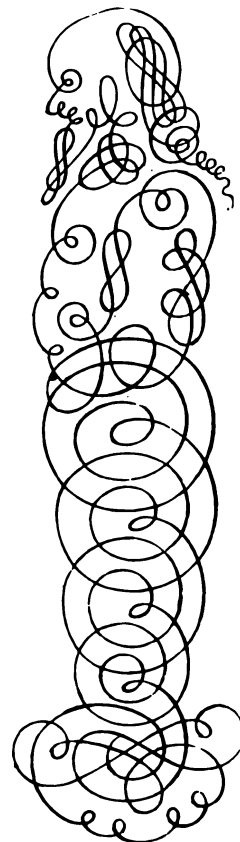
3.

Köberen og efterfølgende Ejere af *Parcellen Matr. N° 13ag* ere pligtige at taale Færdsel over nævnte *Parcel* Langs dens sydlige Grænse, og til, om forlanges, at üdlægge Vej til saadan Færdsel i en Bredde af 6 Alen

Skódet vil, Forsaavidt denne Bestemmelse angaar, tillige være at læse som servitütstiftende. ....

[Givet i vor Kongelige Residensstad Kjøbenhavn
den 9de September 1907

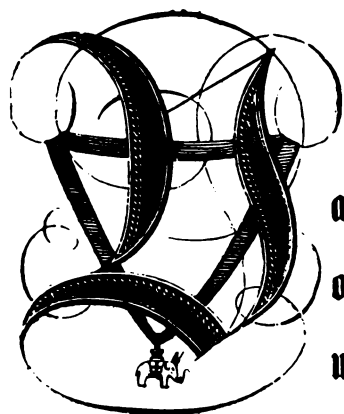
Efter allernaadigste Befaling
Ole Hansen/L. Jørgensen, Fm.]

1) Finansministeriet, Domænekontoret. Skøder, godsvis ordnede, Frederiksværk Distrikt. 1907, 9. september. (RA).

I dette skøde, skønt udfærdiget i 1907, er de med hånden udfyldte rubrikker skrevet med "gotisk" skrift. Selv om der fra 1875 kun blev undervist i "latinsk" skrift i skolerne, var der i begyndelsen af dette århundrede stadig embedsmænd, som fortsatte med at bruge den skriftform, de havde lært i deres skoletid. At de også kunne den anden skriftform fremgår i dette dokument af den kendsgerning, at skriveren følger

dengamle skik at skrive fremmedord og ord, der skulle fremhæves, især person- og stednavne, med latinsk skrift. Den gotiske skrift anvender to former af bogstavet "s". 1) Det såkaldte lange s "ſ", der anvendes ved en stavelses begyndelse og "s" eller "s", der afslutter en stavelse. I det foreliggende dokument ses denne anvendelse tydelig i ordet "Statskassens".

i Frederik den Ottende,

af Guds Raade Konge til Danmark, de Benders
og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn,
Ditmarcken, Lauemborg og Oldenborg,

Gøre vitterligt: at Vi i Medfør af Loven af 27de januar 1852 allernaadigst
have afhændet, ligesom Vi ved dette Skøde afhænde til *Vifer Jørgen Rasmussen*
af *disseleje* en *Parcell* af *Makbrøstans* Ljundom Matr. N° 13^e
af *Kelby* By og *Boqv*, jvildsom *Parcell* med *Loob* *Launderigsmuniforiums*
Udfyldningsapprobation af 27de p. M. nr forskilt *matrikulat* som
Matr. N° 13^{ag} af *Kelby* By og *Boqv* inden *fardeorn*.

~~er skuldiat for Uger og Eng Hartorn~~ ~~Edr.~~

~~Stpr.~~ ~~Jdt.~~ ~~Album~~ ~~Gammelstat~~ Dg ster

Overdragelsen til fuld Eiendom for bemeldte *Vifer Jørgen Rasmussen*
og *Parcellens* efterkommende lovlige Besiddere.

Som Vilkaar for den herved skete Overdragelse fastsættes Følgende:

1.

Dette Skøde er vedheftet et Kort over *Parcellen*
til Efterretning om dens Grænser; men Statskassen som Sælger paatager sig
intet Ansvar for bemeldte Kort

2.

Alle paa Eiendommen og dens Hartorn hvilende Skatter, Paabud og
Byrder, være sig af hvad Navn nævnes kan, udreder Køberen fra dens Udfyld-
ning af vogn.

3.

Løboren og efterfølgende fjere af *Parcellen* Matr. N° 13^{ag}
ura yligtigt at kaale *Loobal* som voru *Parcell* langs dens
sydlige Grænse, og hid, som forlanges, at indlægges hid *Paaban*
Loobal i en *Brædd* af 6 Alen.

Revident, forsaavidt denne *Opstemmelse* angaar, tillige
norv at løse som *Parcell* *hvilende*.

Yding sogn.

Sognet hørte juridisk til Voer herred, først under Skanderborg Rytterdistrikt, senere under Skanderborg amt indtil dette ved forordning af 1.8.1867 blev sammenlagt med Århus amt. Ved kommunalreformen 1.4. 1970 blev sognet lagt under Vejle amt. Idag ligger sognet i Gjedved Kommune under Vejle amt.

Dets areal opgøres ifølge sogneprotokollen for Yding sogn til 2634 tdr land (1453 ha). Sogneprotokollen, der er fra ca 1800, opbevares nu i Matrikelarkivet. I sognet ligger 2 landsbyer : Yding og Saaby, som hver udgør et ejerlav. Yding udgør sammen med nabosognet Østbirk et pastorat.

Terrænet er ret kuperet med Danmarks højeste punkt, Yding Skovhøj (172 m) beliggende i den sydøstlige del af sognet. Højen ligger ganske ubemærket i skoven og frembyder ikke nogen udsigt, men fra bakketoppen på vejen mellem Yding og Saaby lige udenfor Yding skov får man et ganske godt vue ned over Yding og lidt af Gudenå-dalen. Mod nordvest strækker sognet sig

næsten helt ned til Gudenåen, dertil hvor Voervadsbro, beliggende i Voerladegaard sogn, fører over åen. Denne bro havde Ydingbønderne, såvel som bønderne i de tilstødende sogne pligt til at vedligeholde.

Gennem sognet går en førhen ret befærdet vej fra Skanderborg over Uldum til Vejle, en vej der i Østbirk krydses af landevejen Voerladegaard Horsens.

Sognet var et udpræget landbrugssamfund med de sædvanlige landhåndværkere og en skole, uden anden industri end træskomageri.

Af de her fra det bevarede privatarkiv fra Ydinggård gengivne dokumenter kan læses megen lokal- og slægtshistorie. Men de fortæller også om solid velstand nedarvet i familien, om nøjereghed men også om den agtelse der stod om familien. Denne bogs ide er dog ikke at fortælle familiehistorie men først og fremmest at lære at læse og finde frem til dokumenter af lignende art i vore arkiver.

Oversigt over fæstere og ejere af Ydinggård i 17 og 18-hundredtallet:

Niels Rasmussen (f. 1712) ~ Karen Andersdatter (f. 1725)

Jens Jensen ~ Karen Andersdatter (2.ægteskab)

Anders Nielsen (f.1746) ~ Barbara Marie Andersdatter (ingen børn)

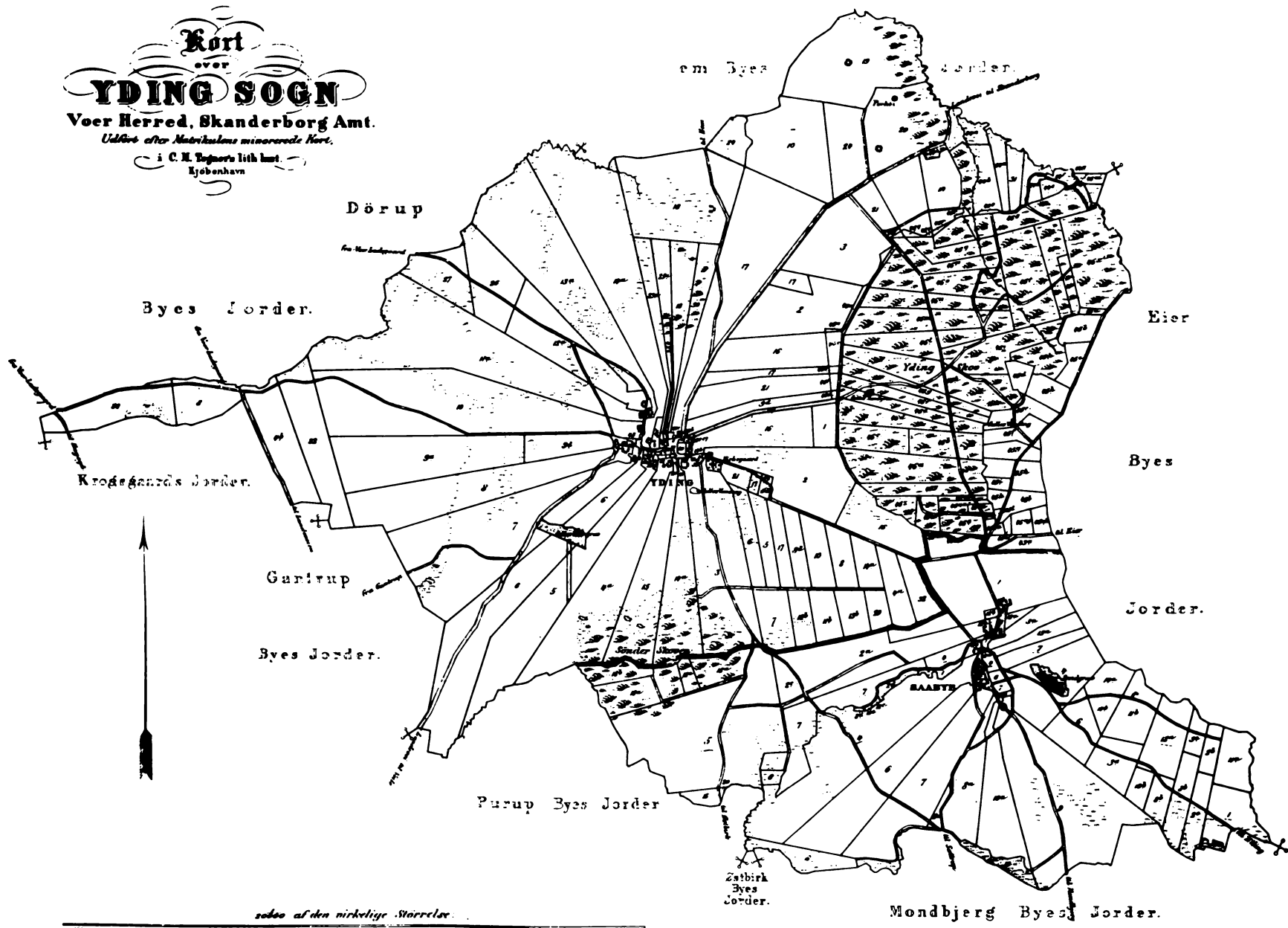
Andreas Nielsen (f. 1790 d.1842) ~ Karen Marie Mikkelsdatter
Anders Nielsens Søstersøn)

Niels Andreasen (f.1824 d. 1897) ~ Kirstine Dam

Kortet på modstående side er gengivet med Kort og Matrikeldirektorates tilladelse.

Kort
 over
YDING SOGN
 Voer Herred, Skanderborg Amt.
 Udført efter Matrikulaus minorerede Kort,
 i C. H. Tøgers LITH. KONT.
 Kjøbenhavn

sees af den nirkelige Stærrelse.

5 Underskrevne Gaardeier *Niels Andreasen* i *Yding*
tilstaaer og herved vitterliggjör at have modtaget til-
laans af Gaardeier, forhenværende Sognefoged *Rasmüs*
Hansen sammesteds den Süm 400 Kroner, skriver *Fire*
Hündrede Kroner som jeg forpligter mig til at tilbagebe-
tale efter et halvt Aars lovelig Opsigelse fra en af Siderne
og indtil Üdbetaling skeer at forrente med 4% *p.a.* der er-
lægges med Halvdelen i hver af Aarets fornævnte Terminer.

10 Til Sikkerhed for skadeslös Betaling af *Capital*, Renter
og Omkostninger, pantsætter jeg herved med Prioritet
næstefter 1000 Kroner den mig tilhörende Gaard i *Yding* By
og Sogn, med Bygninger og Jorder, staaende for Hartkorn
ünder Matr. No 16 i *Yding* 5 Tdr 4 Skpr 3 Fjr Glskat 29 rdl 59 B
15 med alle af denne Eiendom gaaende Indtægter og Inte-
resser.-

20 Üdebliver Renten efter rette Forfaldstid eller Pan-
tet ikke holdes tilbörigen vedlige, er Capitalen strax
üden Opsigelse forfalden til Betaling og i Tilfælde af Sags-
maal i Anledning af denne Gjæld ünderkaster jeg
25 mig hurtig Retsforfölkning efter R[eskript] 25. Janüar 1828
og er jeg pligtig at modtage Kald og Varsel saavel
med Hensyn til Capitalens Opsigelse som til dens Ind-
drivelse paa den pantsatte Eiendom som om jeg der
til enhver Tid personlig var tilstede og havde Bopæl,
ligesom det i Henhold til Bestemmelserne i Lov
30 29 *Marts* 1873 § 15 vedtages at naar Forfaldstiden
er indtraadt enten paa Gründ af Opsigelse eller
paa Gründ af Üdeblivelse med Renter, skal der
üden foregaaende Lovmaal og Dom künne gjöres
Üdlæg i Pantet.-

Til Bekræftelse med min Ünderskrift

i Vidners Overværelse.

35 *Yding* den 18 *Jüni* 1884

Til Vitterlighed:

Niels Andreasen

40 *Mogens Thommasen*
Jæns ventter Larsen

2) Panteobligation, 1884, 18. juni (Privateje).

Denne håndskrift er et eksempel på overgangen fra den gotiske skrift til den latinske skriftform, der indførtes i 1875. Både skriftform og blæktypen i tallet "18" i dateringen viser tydeligt, at dette er indføjet senere i teksten. Blækket er lysere og 8-tallet har en lille sløjfe

i den øvre del, som skriveren, der har ført pennen i tallet "1884", ikke anvender. Obligationen, der ikke bærer nogen tinglæsningmærkning, er indfriet den 3. juni 1887.

Vi Ünderskrevene, jeg *Ane Marie Simonsdatter*, Enke efter afg:[angen] H[üs]m[an]d: *Jens Johan Eskesen* i *Yding*, og jeg G[aard]m[an]d: *Niels Andreasen* af *Yding* have ünder Dags Dato afslüttet

5 fölgende Handel med hinanden.-

Jeg *Ane Marie Simonsdatter* tilstaaer herved at have solgt til *Niels Andreasen* mit eiende og iboende Hüüs i *Yding*

10 Bye, samt tilhörende Tofte af Har[t]korn 1 Fjdk 1 3/4 Alb:[üm] med al den Ret og Rettighed, som jeg

selv hidtil har været Alt eiende efter ihændehavende Skjóde.- Som Beboelsesleilighed, min Livstid, forbeholder jeg mig de 3 syndre

15 Fag af mit solgte Hüüs, som Kjóberen skal istandsætte med nyt Loft, Fjelegülv, 2de [=tvende] Fag nye

Vindüer, samt kalke og kline saaledes at Stüen kan være beboelig for mig. Indtil det-

20 te er skeet, forbeholder jeg mig Ret til at boe i min nübrügelige daglige Stüe. Jeg

forbeholder mig ogsaa det tilstödende Üdsküür til Brændsel, samt til Haveplads det, efter vor Aftale, anviste Stykke Jord synden

for det nü solgte Hüüs, og Fortoüg for de 3 nævnte Fag.-

25 Derimod forpligter jeg *Niels Andreasen* mig til at betale Sælgerinden, *Ane Marie Simonsdatter*, 650 Rd:[Rigsdaler] siger: sex hündrede og halv-

tredsindstyve Rigsdaler Rigsmónt, for hendes til mig solgte Hüüs og Tof[t]e, og af denne

30 Kjóbesüm üdbetaler jeg 250 Rd:[Rigsdaler] i *December* Termin d:[ette]A:[ar] og for Resten 400 Rd üdstæder

jeg til hende lovlig Obligation, naar jeg til samme Tid erholder lovligt og üfor-

hæftet Skjóde på berörte Hüüs og Tofte -

35 *Yding* den 1ste *September* 1865 -

Ane Marie Simonsdatter
med paaholden Pen-

Til Vitterlighed
L. Bolding

40 *Jens Peter Christensen*

Niels Andreasen
som Kjóber

a b c d e f g h i j k l m n o p
q r s t u v w x y z ff fs ft fl a ö

3) Slutseddel, 1865, 1. september. (Privateje).

Skødet, der efterfulgte denne slutseddel, blev ifølge Voer- og Nim herreders Skøde- og Panteprotokol tinglæst 1867 og beboelsesretten afløst 1887. Af den gengivne vitterlighedsunderskrift fremgår det, at det er L. Bolding, skolelæreren i Yding, der har ført pennen i dette dokument. De her og på forgående dokument indføjede bogstavrækker er gen-

givet efter: Danske Forskrifter til Privat- og Skolebrug, udgivet af I.C. Kiilsgaaard, Kbh.1856. Flere af foreskriftens bogstaver viser en tydelig overensstemmelse med Ydingdegnens håndskrift (fx. V i første, E i anden og G i tredje linie), selvom han naturligvis har givet skriftformen sit eget karakterpræg.

Kiøbenhavn.

Min Hørførelse, jeg Anne Marie Simons
datter, fuld eller ufuld, Jens Johans Egevej
i Helsingør, og jeg Christ. Niels Theodoresen ufuld
Helsingør, fuld eller ufuld, Søndag den 15de Septemb.
1865. -

5

Jeg Anne Marie Simonsdatter sigtamer
sig selv at have foretaget sig Niels Theodoresen
med sinde og borte gæst i Helsingør
sine famil. tilfælde og sigtamer sig selv
1865. med sig selv og sigtamer sig selv
10
sine famil. tilfælde og sigtamer sig selv
15
sine famil. tilfælde og sigtamer sig selv
20
sine famil. tilfælde og sigtamer sig selv
25

Indvillig foretog jeg Niels Theodoresen
sig selv at have foretaget sig Anne Marie
Simonsdatter, 65 Rdr. sigtamer sig selv
30
sine famil. tilfælde og sigtamer sig selv
35

Helsingør den 15de Septemb. 1865.

Tillidfuld
L. B. Bolding.
Jens Peter Christensen

Anne Marie Simonsdatter
med ufuld eller ufuld
Niels Theodoresen
sine famil.

40

Reggnskab Over Skovens Indtegter og
 Ûdgifter i den Tid det er Fõrdt af mig *Niels Andreasen*
 modtaget det den 19 *Mai* 1861

4

		<u>Integter</u>			<u>Ûdgifter</u>		
		Rdl	mk	ß	Rdl	mk	ß
5	Den 25 <i>Mai</i> Indsamlet til Hr: Skovrider Skrõder	348	4	8			
	Indsamlet i <i>Jûni</i> samme Halvaar	33	„	4			
	Der af betaldt til Hr: Skovrider <i>Skrõder</i>				322	2	3
10	til Hr: <i>Petersen Sõnder Skovgaar</i> fra <i>Skrõder</i>				23	„	„
	til <i>Maarten Nielsen</i> paa Roden				5	3	„
	til <i>Anders Bæk</i> for 2 Reiser med Inspaxtõrren				3	4	„
	Den 28 <i>Mai</i> betaldt til <i>Søren Iversen</i> i <i>Ydeeng</i>				1	2	10
	betaldt til <i>Søren Iversen</i> til fattig Bidrag				6	3	11
15	betaldt Amtstû Skaedt for <i>April</i> Kvartal 1861				12	1	11
	betaldt til Hr: Kamme Raad <i>Petersen Sõnder Skovgar</i> for Protekollen				„	3	„
	betaldt til <i>Jens Poulsen</i> i <i>Ydeeng</i> for Kost og Lõsi						
	til Landinspaxtoren og for at Hænte ham i <i>Nimdrûp</i>				13	2	10
	Indtegterne og Ûdgifterne for Fõrste Halv Aar	<u>381</u>	<u>4</u>	<u>12</u>	<u>388</u>	<u>4</u>	<u>13</u>
20	Ûnder balanse for dette Halv Aar er				7	„	1
	Den 21 <i>December</i> betaldt til Komûnekasen				„	4	5
	den samme Dag til Kjerkken				2	„	14
	til et Frimærkke				„	„	4
	Den 4 <i>Mardts</i> betaldt til <i>Rasmûs Hansen</i>				„	3	12
25	Den 10 <i>Mai</i> betaldt til <i>Niels Rasmûsen</i> for hans Krodt				2	„	„
	Den samme Dag i Skolepengge til <i>Jens Markkûsen</i>				7	1	1
	til <i>Jens Peter Aser</i> til Komûnekasen				1	2	10
	betaldt Amtstûyeskaetten for <i>Ogtober</i> Kvartal 1861				13	1	10
	Indsamlet dette Halv Aar ligeledes	<u>33</u>	„	<u>4</u>			
30	Indtegter og Ûdgifter for dette Halv Aar er	<u>33</u>	„	<u>4</u>	<u>34</u>	<u>2</u>	<u>9</u>
	Ûnder belansen er				1	2	5
	<i>Jens Markkûsen</i> Rester for Opkræveningen til Laninspex =						
	tõr <i>Asmûssen</i> den 7 <i>Jûni</i> 1861				„	2	3
	og for Opkræveningen for de 2 Kvartaler hver gang 8 sk				„	1	„
35	og for Opkræveningen til SkovRider <i>Skrõder</i>				„	5	„
	til <i>Hans Enevaalsen</i> for at bære skattebogen				„	„	<u>2</u>
					<u>2</u>	<u>4</u>	<u>10</u>

Ser man på penneføringer i dette forlæg, så ser man: først en lille opstreg, derefter tilføjes en nedstreg og så fra bunden af nedstregen en opstreg og så igen en nedstreg for at afslutte med en lille opstreg og N'et er prentet. Ved bogstavet e derimod ses først en opstreg efterfulgt af en nedstreg hvorefter pennen løftes fra papiret og sættes på papiret igen langt oppe på opstregen hvorefter pennen føres lidt op for at slutte med en nedstreg og en lille opstreg. Prøv!!

4) Skovregnskab over Yding skov 1861. (Privateje)

Dette regnskab er ført af gårdmand Niels Andreasen, den sidste mandlige efterkommer af slægten på gården i Yding. At han fører regnskab over hele skoven grunder sig i, at den på dette tidspunkt endnu ikke var udskiftet. De enkelte lodsejere kendte kun til størrelsen af deres andel i skovskylden. Trods primitiviteten er

det et regnskab, der kan forstås, og Niels Andreasens forhold til ortografien viser, at det var øret, der dirigerede pennen. At skovens højeste top engang skulle vise sig at være Danmarks højeste sted - Yding Skovhøj - gør dette bevarede regnskab yderligere interessant.

Laggenstatk Lønn Skønning Indtægter og
 Udgifter i den Tid, der er Siidt af mig, i Liekestrædet
 med Regnt den 19 Mai 1861

	Indtægt		Udgifter		
	Skilling	Øre	Skilling	Øre	
den 25 Mai Indfandt til Hr. Skovmand Skovder	398	4	8	8	5
Indfandt i gæstgjæverne hælvaer	39	0	4		
den af indtækt til Hr. Skovmand Skovder	-	-	-	998	2
til Hr. Petersen Sønderkjørgaard for Skovder	-	-	-	29	0
til Aarsten i Liekestrædet og den	-	-	-	5	3
til et andet Bæk for 2 Løse og med Indtægter	-	-	-	3	4
den 28 Mai indtækt til Høven forsten i Gjøleng	-	-	-	1	2
indtækt til Høven forsten til gæstgjæverne	-	-	-	6	9
indtækt til Aarsten Skovder for et andet hælvaer 1861	-	-	-	12	1
indtækt til Hr. Skovmand Petersen Sønderkjørgaard for Skovder	-	-	-	0	3
indtækt til Hr. Skovmand Petersen Sønderkjørgaard for Skovder	-	-	-	13	2
Indtægterne og Udgifterne for Liekestrædet	988	4	12	988	1
Udgifter indtækt for Liekestrædet	-	-	-	7	0
den 21 December indtækt til Høven forsten	-	-	-	0	4
den samme Dag til Høven forsten	-	-	-	2	0
til et Høven forsten	-	-	-	0	0
den 4. November indtækt til Høven forsten	-	-	-	0	3
den 11. Mai indtækt til Høven forsten for gæstgjæverne	-	-	-	2	0
den samme Dag i Skovmanden til Hr. Skovmand Petersen	-	-	-	7	1
til Hr. Skovmand Petersen til Høven forsten	-	-	-	1	2
indtækt til Aarsten Skovder for Gylden hælvaer 1861	-	-	-	13	1
Indfandt i Liekestrædet hælvaer	39	0	4		
Indtægter og Udgifter for Liekestrædet	99	0	4	99	2
Udgifter indtækt	-	-	-	1	3
Høven forsten for opbevaringen til Høven forsten	-	-	-	0	2
for Høven forsten den 2. hælvaer for gæstgjæverne	-	-	-	0	1
for opbevaringen til Høven forsten Skovder	-	-	-	0	3
til Hr. Skovmand Petersen for et andet hælvaer	-	-	-	0	0
				2	4

Imellem underskrevne *Andreas Nielsens* Enke *Karen Marie Mikkelsdatter af Yding* og min Són *Selveiergaardmand /Niels/ Andreassen* sammesteds, til hvem jeg har solgt min Gaard med Besætning Ind- og Udboe ved Skjøde af Dags Dato, er oprettet følgende

Aftægtscontract:-

1) Forbinder *Niels Andreassen* eller Gaardens efterkommende Eiere sig til at opføre på den Plads ved Gaarden som Aftægtskonen paaviser et Aftægthüs på mindst 5 Fag a 2½ Al., mindst 10 Alen bredt opført af Gründmüür eller Egebindingsværk med brændte Steen, med Fjelleloft over 4 Fag og Fjellegül i 4 Fag, med en passende Bagerovn, hvilke 4 Fag Hüüs indrettes til en net, varm og hyggelig Beboelsesleilighed for Aftægtskonen, med den Indretning som hün forlanger det, forsynes med fornódne Vindüer og Dörre, Skillertüm, Laase og Lökkelser.- Væggene püsses og hvittes ordentlig og Hüset skal forsynes med Skorsteen, Arne, godt Tag og tæt Mønning.- Det femte Fag er til Brændsel. - Hüset vedligeholder Gaardens Eier forsvarlig baade üdvendig og indvendig, saaldes at det stedse er i ordentlig og mangelfri Stand.- Ved Hüset afgives og indhegnes af Gaardens Eier til Hüset et Stykke Havejord, saa stort som Aftægtskonen skjónner passende for sig, og skal hün gives Vei til og fra Hüset.

2) I gode sünde aldeles forsvarlige Vare leverer *Niels Andreassen* eller Gaardens Eier til Aftægtskonen på hendes Bopæl aarlig saalænge hün lever:- 4 Skpr tør Hvede, 3 Tónder tórrret Bródrüg, 3 Tónder Bygmalt, 1 Tdr 4 Skp Byggryn, 4 Skp Boghvedegryn, 8 L μ sigtet Bygmeel, 5 L μ róget Flæsk af Midtsiderne, 3 μ Hümlle, 2 Skp Salt, 6 Snese Hónseæg, 1 feed Bede og 1 fedt Faar til mindst 3 L μ Vægt hver og üklippede, 1½ L μ renskaget Hór, ½ L μ Üld, 4 L μ Smór, 3 L μ Ost, tør, ½ L μ Kaffebónner, 4 μ Kandissükker, 4 μ Melis, ½ μ The, 3 Favne tørt Bógebrænde, storslaaet Klovrænde skovet om Vinteren og indsat i Aftægthüset den paafólgende Sommer, 8 Læs Bógegrene frit tilkjórt i Vinterhalvaaret, 2 Læs Klyntórv a 1000 Stk. pr. Læs tilkjórt og indsat i Aftægthüset i hver *Jüni* Maaned, - 8 Potter nymalket Mælk daglig i Sommerhalvaaret fra 1 *Mai* til 1 Novbr og 4 Potter nymalket Mælk daglig i Vinterhalvaaret, og forüden Foranfórte aarlig 40 Rbd. skriver fyrgetyve Rigsbankdaler til Aftægtskonens Fornódenheder og til Lón til en Pige.-

[Yding d 14 Jüli 1853

Niels Andreassen *Karen Marie Mikkelsdatter*
m.p.P.

} Indfójet fra
} dokumentets bagside

Til Vitterlighed Som Laügværge
Büek Petersen *A. Nielsen]*

5) Aftægtskontrakt, 1853, 14. juli. (Privateje).

For at lette generationsskifte indenfor landbruget oprettede man i tidligere tid som oftest en aftægtskontrakt, hvorved køberen påtog sig visse forsørgelsespligter overfor den sælgende part. Forsørgelsespligterne bestod i langt de fleste tilfælde i levering af naturalier og vedligeholdelse af en passende bolig samt afholdelse af en "ordentlig begravelse". Aftægtskontrakterne tinglæstes og indførtes i rettens skøde- og panteprotokol som enhver anden behæftelse af ejendommen. Den her gengivne aftægtskontrakt er en

bekræftet, samtidig afskrift af originalen, der ligeledes findes i privatarkivet. Originalen er skrevet af samme hånd som nr. 6, 7 og 8. Den er tinglæst d. 22 juli 1853 i Voer- og Nim Herreders ret og indført i samme rets skøde- og panteprotokol folie 585 og aflyst (udslettet) 1887, 25. marts (protokol 36/folie 172). Sammen med originalen opbevares et af sognepræsten for Østbirk-Yding menigheder 1886, den 9. februar udstedt dødsattest, af hvilken det fremgår, at Karen Marie Mikkelsdatter afgik ved døden 1872, den 3. april.

Afkald

Da jeg paa min Hustrue *Barbara Marie Andreasdatters*
 Vegne, af hendes Moder afdøde Gaardmand *Andreas Niel-*
sens Enke *Karen Marie Mikkelsdatter* af *Yding*,
 5 deels ved at være transporteret hende tilhørende Panteobligationer,
 deels paa anden Maade har erholdt aldeles fyldetsgjørende
 Rigtighed baade for den Arv der er falden efter ovennævnte
 min Hustrues afdøde Fader og for hvad Arv der kunde tilfalde
 hende efter fornævnte hendes Moder naar hun ved Döden af,,
 10 gaaer, hvilken faldne og herefter faldende Arv vi have
 beregnet til den Sum 1000 Rbdl, saa meddeler jeg her,,
 ved paa min Hustrues Vegne hendes Moder og övrige
 Vedkommende fuldkomment Afkald og Qvittering saa,,
 vel for Fædrene som Mödrene arv, saa at jeg ved min
 15 Svigermoders Död aldeles intet /videre/ Krav kan formere hver,,
 ken paa Arv efter min afdøde Svigerfader eller efter
 hende, end Andeel i hvad rede Penge og udestaaende Fordringer min Svigermoder ved sin
 Död maatte efterlade sig, uden derover i levende Live at have disponeret.
 Dette Afkald bekræftes med min Underskrift i
 20 Vitterlighedsvidners Overværelse.
Kolbye paa *Samsøe* d. 16. *Juli* 1853.

Til Vitterlighed

Rasmus Petersen

<i>i</i>	<i>n</i>	<i>u</i>	<i>y</i>	<i>h</i>
<i>m</i>	<i>j</i>	<i>u</i>	<i>v</i>	<i>f</i>
<i>n</i>	<i>y</i>	<i>y</i>	<i>h</i>	<i>f</i>
<i>m</i>	<i>r</i>	<i>y</i>	<i>f</i>	<i>v</i>
<i>n</i>	<i>a</i>	<i>p</i>	<i>h</i>	<i>f</i>
<i>n</i>	<i>u</i>	<i>p</i>	<i>h</i>	<i>f</i>

6) Arveafkald, 1853, 16. juli. (Privateje).

Samtidig med at gården i Yding skiftede ejer og overgik fra mor til søn, skulle døtrene have deres arvelod. I denne anledning udfærdigedes det her gengivne afkaldsbrev. At det oprindelig skulle underskrives i Yding ses af, at skriveren var begyndt at skrive Y i dateringslinien, men rettede det med det samme til Kolbye (på Samsø), hvor en af gårdens døtre var gift. Dokumentet bærer ingen tinglæsningsanmærkning. Der er i dette afkaldsbrev

- såvel som i et enslydende til en anden datter, bosat i Horsens - indføjet en eftersætning i slutningen af 1. afsnit. At sætningen er indføjet senere, ses af den mindre skrift, der måtte anvendes for at få plads til de to linier. Endvidere drukner D'ets fint svungne øvre sløjfe i næste afsnits første ord helt ved indskydningen af disse to linier.

Nr 7.

Inden Kløse

for Sum af over 750 til Lige over
1000 Rbd.

1 Rigsbankbaler 72 Skilling.

Bontrom. 1853. Mallings

Afkald

Vi jeg saa min Justitia Barbara Marie Andreasdatter
 af Røgers, af Jentes Mors afdøde Gaardmand Andreas Niel-
 sens Jule Karen Marie Koikkelsdatter af Gjering,
 dels end at mere triumphant Jente til forældre fortaaleligationis,
 dels saa anden Maade saa safuldt abledes jule, Højværende 5
 Rigtighed haardt for den Aars saa so Juleen efter anseende
 min Justitia afdøde Leds og saa Jule Aars saa Leds tilfælde
 Jente efter forældre Jentes Mors naar Jule end Leds af,
 gaars, Juleen Juleen og Josephs Juleen Aars so Jule
 haarsat del saa Aars 1000 Rbd, saa meddelte jeg saa 10
 saa saa min Justitia Røgers Jentes Mors og vore
 Højværende Julekammeret Afkald og Gaikking saa.
 saa saa Leds saa Julekammeret, saa at jeg saa min
 Røgers, Ved abledes indet ^{mitast} saa saa Juleen Jule.
 saa saa Aars efter min afdøde Røgers saa alle efter 15
 Jente, saa Juleen i saa so de Jule og indstaaende Leds min Røgers saa saa
 saa saa saa Juleen saa, saa saa saa i Leds saa saa at saa saa
 Vette Afkald behaestes med min Leds saa saa
 Højværende Julekammeret, Aars saa saa.

København den 16 Juli 1853.

L. H. H. H. H.

Peter Jensen

Panteobligation

Underskrevne Selveiergaardmand Niels Andreasen i
Yding tilstaaer herved at være skyldig til Üngkarl Anders An-
dreasen i Yding den Sümma 2000 Rbdl r.S.(rede Sólv) skriver To Tü-
sinde Rigsbankdaler rede Sólv, hvilken Capital jeg forrenter
5 med 4 pro Ct. pro Anno, der erlægges til Creditor i hver 11te December
og 11te Jüni Termin, hver Gang med det Halve, ligesom jeg forpligter
mig til skadeslös at üdbetale Capitalen til hvilken af de nævnte
Terminer den med ½ Aars foregaaende lovlig Opsigelse fra een af
Siderne bliver opsagt.

10 Til Sikkerhed for Capitalens, Renternes og müelige Om-
kostningers skadesløse Betaling giver jeg herved min Creditor
Prioritet og Panteret, næstefter Aftægt til Peder Nielsen efter
Contract tinglæst 19de Aügüst 1842 og til Andreas Niensens
15 Enke efter Contract der tinglæses samme Dag som denne Obligation,
i den mig efter Skjöde af Dags Dato tilhørende Gaard med
Tilliggende af gammel Hartkorn 4 Tdr 3 Skpr 1 Fkr 2 7/17 Alb, Skov-
skyld 9/17 Alb, og en Parcel paa Yding Mark af gl: Hartkorn
"- 7 Skpr 2 Fdkr 2 11/34 Alb., Skovskyld 3/17 Alb., hvilke Eiendom-
me, ifølge den nye Matricül nü have Ager og Engs Hartkorn
20 ünder Matr. No. 15 og 16, tilsammen 7 Tdr 1 Skp 1 Fdkr 2 1/4 Alb.,
med sammes Indavl og Afgröde.

Üdebliver Renterne over den bestemte Tid, eller Pantet
† forringes eller paadrages Restancer af Skatter og Afgifter
er Capitalen strax, üden videre Opsigelse forfalden til Betaling
25 I tilfælde af Sögsmaal i Anledning ad denne Gjeld

← Nærværende Obligation fornyes herved i Henhold til Lovens
5 - 14 - 4 Yding den Janüar 1873.

Niels Andreasen
Yding
Andreas Niensens
Enke

7) Panteobligation, 1853, 14. juli. (Privateje).

Medens søstrenes arvelod var 1000 rigsdaler, er den panteobligation, broderen ved samme lejlighed har modtaget, på 2000 Rdl, hvilket nøje svarer til at broderparten er det dobbelte af en søsterpart. Ved marginalnoten, påført 1873, har man, som man skal, inden 20 år afbrudt den ellers ifølge Danske Lov

5-14-4 indtrædende forældelse af gældsbreve. Foruden tinglæsnings- og transportmærkninger fremgår der af bagsiden, at obligationen er indfriet i 1874, men først aflyst i 1887. Kvittering for rettidig betaling af terminydelseerne er også meddelt på originalen. Jfr. nr. 5 og 9.

Skjøde

Ünderskrævne Gaardmand *Andreas Nielsens* Enke *Karen Marie Mikkelssdatter* af *Yding*, der ifølge tinglæst Bevilling af 12te *Augüst* 1842 hendsidder i üskiftet Boe efter bemeldte min afdöde Mand, tilstaaer og herved vitterliggjör, at have solgt og afhændet, ligesom jeg ved dette Skjøde sælger og aldeles overdra,, ger til min Sön Gaardmand *Niels Andreasen* af *Yding* den mig ifølge vedheftede Skjøde til min afdöde Mand af 17de *December* 1836 fra /nü afdöde/ Gaardmand *Rasmüs Christensen* i *Yding* tilhörende Andeel af det Skovskifte i *Bolme* i *Yding Østerskov* beliggende paa den söndre Side ved Gaardmændende *Niels Nielsen* og *Sören Hansens* Skovskifter og grændser i vester og nord til Gaardmand *Anders Nielsen Möllers* Mark, og hvilket /Skovskifte/ Andeel *Rasmüs Christensen* forhen har eiet i Fælledsskab med min afdöde Mand, og da Kjöberen, bemeldte min Sön *Niels Andreasen*, har fyldestgjort mig for den accorderede Kjöbesüm 50 Rbd, skriver Halvtredsindstyve Rigsbankdaler, saa skal bemeldte Skoveiendom tilhöre ham som lovlig kjöbt og betalt Eiendom med lige Rettigheder, Byrder og Forpligtelser hvormed det har tilhört min afdöde Mand og mig, hvorhos bemærkes at jeg ingen Forpligtelse og intet Ansvar har med Hensyn til at det Solgte ei er fraskilt i Hartkorn og Gammelskat som Fölge af at *Yding* Skov ei endmü er formelig üdskiftet af Fælledsskabet, hvis aarsag dette Skjøde ei endnü kan faaes tinglæst.

Dette Skjøde bekræftes med min og Laügværges Ünderskrivter i Vidners Overværelse.

Yding, d. 14. *Jüli* 1853.

Karen Marie Mikelsdatter

m h P

Til Vitterlighed
Büñch Petersen

Som Laügværge
A. Nielsen

„ Anförselstegen „ Bindetegn

Anförselstegn

Bindetegn

„ Apostroph „ Paragraph „ det er

Apostroph

Paragraph

det er

„ Mark „ Skilling „ Pund

Mark

Skilling

Pund

„ Lispond „ Skippund

Lispond

Skippund

8) Skøde. *Yding* skov vedrørende, 1853, 14. juli. (Privateje).

Foruden selve gården skiftede også forskellige andre til gården hørende parceller ejer. Et sådan samlet ejerskifte sammenfattes nuomstunder sædvanligvis i et skøde under formen "matrikel nr...med flere". Det her gengivne skøde vedrører et skovskifte i *Yding Øster-*

skov. Men da skoven endnu ikke var udskiftet, kunne dokumentet ikke tinglæses. Forkortelsestegnene er gengivet efter: Forberedende Foreskrifter i dansk Skrift, af Chr. N. Bech Kbh. 1864.

Nr 1.

Torste Klasse

for Sum af over 25 til ikke over 60 Rbd.

82 Rigsbankfilting.

Bontrom. 1853. Malling.

Rijode

Underkommand Gensidmand Andreas Nielsens f. d. Karen
 Marie & Vokkelidatter af Yding, der ifølge kongl. Resoluttion
 af 12de August 1842 forpligtes i en bestemt Ordre at efter den
 afsluttede Mand, til hvem og for hvem den sag er indkommet, at
 appelleret, ligesom jeg med alle Rigtigheds Råd og alle de anseede
 5
 her til min f. d. Gensidmand Niels Andreassen af Yding
 den mig ifølge kongl. Resoluttion af 17de December 1836 for
 Gensidmand Rasmus Christensen af Yding
 tilførendes Afsked af det Rådskifte i Balm. Yding Offentlig,
 deliggende her den f. d. Gensidmand Niels Nielsens
 10
 og f. d. Hansens Rådskifte og grundtes i en bestemt Ordre og med
 til Gensidmand Anders Nielsens Mønt, og f. d. Rådskifte
 af Rasmus Christensen for den sag er indkommet med min
 afsluttede Mand, og da Gensidmand Niels Andreassen,
 for sig selv og for den uansede Lykke 50 Rbd, Maria
 15
 Saltskudf. d. Rigsbankfilting, for det bemeldte Rådskifte
 tilførendes sin f. d. lovelig Lykke og betalt Lønning med lige Rette.
 Gensidmand og Lykke tilførendes sin f. d. sag tilførendes min
 afsluttede Mand og mig, for den bemeldte at jeg ingen Lykke og
 intet Ansvar for mig selv og det Rådskifte i en bestemt Ordre
 20
 f. d. og Gensidmand Niels Andreassen af Yding Råd, i en bestemt
 Ordre og f. d. af Rådskifte, for den bemeldte Rigtigheds Råd
 den f. d. kongl.

Alle Rigtigheds Råd med mig og Lykke og den bemeldte
 i Rådskifte og Ansvar

Yding. d. 14 Juli 1853.

Rasmus Christensen
 f. d. Rådskifte
 f. d. Lykke
 A. Nielsen

Ole H. H. H. H.
 f. d. Rådskifte

5
10
15
20
25
30

Til Kongen

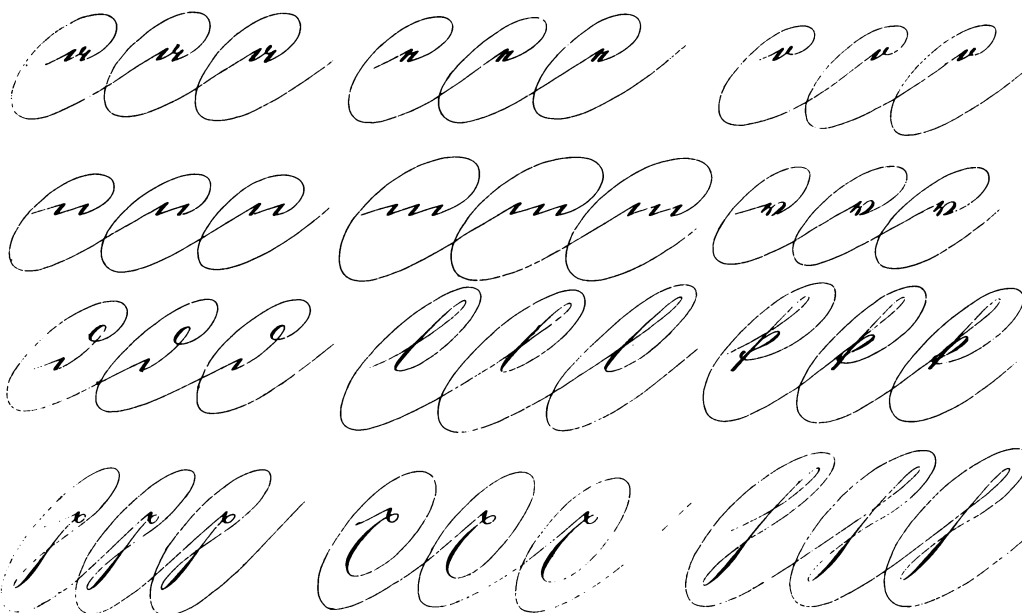
Yding Bye og Sogn i Woer-
Herred, Skanderborg Amt,
d. 8de Aüg. 1842.

Min Mand Gaardmand
Andreas Nielsen her i
Yding er den 28de f.M. ved
Dóden afgaaet, og har efter,,
ladt sig fólgende i Ægte,,
skab med mig avlede Bórn,
nemlig:

1. en Són Niels, 17 ½ Aar gl.
  2. en Datter *Barbara*
Marie - 19 Aar gl. úgift,
  3. en Do *Ane Marie*, 15 Aar,
og 4. en Són *Anders* - 9 Aar.
- Flere Arvinger har han ikke
efterladt sig.

Da jeg nú anseer det
gavnligst for mig og ~~mine~~/vore fælleds/
Bórn, at Boet forbliver ind,,
til videre údeelt únder
min Bestyrelse, saa vo,,
ver jeg herved allerún,,
derdanigst at ansóge Deres

/:Conciperet af Exam
júr. I. Lassen i Horsens.:/

9) Ansøgning om at måtte sidde i uskiftet bo, 1842, 8. august. (Rigsarkivet, Dansk Kancelli. Blankeregnskaber 1842, Skanderborg amt, 3. kvartal).

Da en kvinde ikke umiddelbart kunne sidde i uskiftet bo, måtte hun søge om tilladelse dertil. Før 1800 sendtes ansøgningen til Danske Kancelli, som udstedte tilladelsen ad mandatum regis (jfr. dokument nr. 26 l. 3 ff). Senere overdroges det amtmanden at udstede tilladelsen på blanketter, kancelliet i forvejen havde underskrevet. Amtmanden skulle kvartalsvis aflægge regnskab for de udstedte tilladelser (som også omfattede andre forhold, fx. begravelsesbreve, skilsmisser

o.l). Sammen med regnskabet indsendtes de originale ansøgninger til Danske Kancelli. Bemærkningen i dokument nr. 8 om den tinglyste bevilling førte til, at ansøgningen kunne fremdrages på RA. Hertil bidrog yderligere, at der i Privatarkivet findes den blanket, hvorpå tilladelsen er meddelt. Bemærkelsesværdig er den præciserende rettelse i ansøgning fra "mine" til "vore fælleds" børn. Tegnene /:...:/ var datidens form for parenteser.

Bentzen. 1842. Falkenskiold

Til Kongen.

Ydning Bjørn og Boyer i Moer
Gaard, Skanderborg Amt,
d. 8de Aug. 1842.

Miu Maud Gaardmand
Andreas Nielsen for i
Ydning nr. 28de af m. med

Karen Marie Nielsens
datter, Luks af Lars af Lars,
Gaardmand Andreas Niel-
sen i Ydning, aufrøen alle,
undarsdanygt om allemaal,
stijft Baniliny til at fan,
fidda i nyfiphat Bon afha
Kamalen funder afbald Mand,
og til at stiftet med Baw
Grouder, uger fan i Lidan
maakke Klise tilfjind at
Lad Klipke affold. -

Lidun afhaud, og for apha
Lad sig folgand i Ryka,
Kob med mig uclad Bion,
namlig:
1. an Piu Niels', 17de Aarg.
2. an Datter Barbara
Marie - 19 Aar og sigift,
3. an Do. Anne Marie', 15 Aar,
4. an Piu Anders - 9 Aar -
Lars Ervinyas for fawit
afhaud sig.

na jay nu aufrøen st
gamligst for mig og ^{nuu faldet} ~~høved~~ 15
Bion, at Bion forblisar ind,
til miden ind i d under
min Pasligselte; fan nu.
nu jay fawad alle sin,
dandanygt at aufrøen. 20

Louisevard af Exam.
jur. J. Lassen i Hofens!

afstægts. Contract

Fol 18

reg
cfr 25/3 87

Jeg under skrevene *Anders Nielsen* af
yding tilstaar herved, at af omsorg for min
Broder *Peder Nielsen*, som i Mange Aar
har været i min Gaard, har besluttet, at
5 ifald han skulde overleve mig da at skikre
Han hans *Ophold* paa livstid saaledes som følger
1. En stue paa 2de Fag i stuehüset skal saasnart
fornódent Gióres i standsættes til ham med
Loft Vindüer og Dórer Saaledes at den kan
10 beboes -
2. Hans Spise nyder han i hüset med Gaardens
Folk eller og om han saadant Motte ónske, da
tilbrenget det ham i hans stue saaledes Som
Gaardens folk fo er det -
15 3. Hans fornódent Ilde brensel skal han have af
Gaardens brensel -
4. En forsvarlig Seng af Gaardens Senge Maae
Ham over leveres, som han Maae benótte sig af
hans Livstid, men efter hans Dóe tilfalder
20 den Gaardens Eier -
5. Hans fornóden klæde baade Gangklæder og
Linnet skal han Nyde af Gaardens Eier, Samt
Vask og Sygning hvad som behóves -
25 6. Hvert Aar Nyder han 4rd til toebak, som
Gaardens Eier skal levere ham i 4r Termi
ner nemlig 1st *Janüar* 1st *April* 1st *Jüli*
1st *October* Hver Gang 1rd -

1 - 1 - 8 bet

Storre Dansk Haandskrift

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

L a D ó H H.

10) Aftægtskontrakt, 1842, 28. juni. (Privateje)

Kort før sin død i 1842 oprettede Andreas Nielsen denne aftægtskontrakt for sin broder. Tinglæsnings skete 19. august 1842. Peder Nielsen døde 1865, 79½ år gammel, fremgår det af en sammen med kontrakten opbevaret dødsattest. Ikke desto mindre blev kontrakten først afløst i 1887. Tallene i nederste

venstre hjørne angiver det beløb, der blev indbetalt i tinglæsningsgebyrer, og anmærkningen i højre hjørne foroven angiver tingbogens aflysningsanmærkning. Alfabetet er gengivet efter: Samlingen af Alfabeter, udg. fra Ed. Bærentzen & Co., Kbh. 1839.

Udskrift

af

Woer Herreds Brandtaxations Protokol Litr. B.

No. 436

5 Aar 1837 den 31 Jülii er af ündertegnede Branddi,,
recteur og Taxationsmændene Sognefogden for
Yding Sogn Rasmüs Christensen og Brandfog-
den for *Yding By m.m. Sören Hansen*, fore-
taget fölgende Taxation til Brandforsikkring:

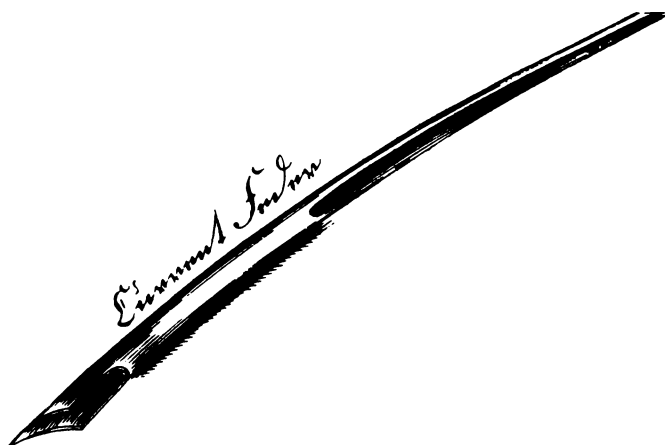
10

Yding Sogn og By

No. 2252. En Gaard, eies og beboes af *Andreas Niel-
sen*, forhen ünder Hoved No 5b, Bi no 2, forsik,,
kret for 1550 rdb, bifandtes nü saaledes forandret
og forbedret:

15

20	a:	Stüehüset, Norden i Gaarden, 20 Fag, 8½ Al dyb, Ege Ünder- Fyrovertóm,, mer, mürede Vægge og Straatag, alt til Beboelse med Loft, Vindüer og Dóre, Kókken, Bryggers, i 3 Fag er Bræd,, degülv, samt 3 Skorstene og Bagerovn, taxeret for 1100 rdb Sedler, er.....	1100
25	b:	Et Tverhüüs, ibygt Stüehüset paa dets nordre Side, i Syd og Nord, 3 Fag 8½ Al. dyb, af samme Materialier som Litr. a, alt til Beboelse med Loft, Vin- düer og Dóre, taxeret for 100 rdb Sedler er.....	100
30	c:	det óstre Hüüs, 18 Fag, 8 ¾ Al. dyb, af sam- me Materialier som Litr. a og b, til Lade og Port, taxeret for 600 rdb Sedler er.....	600

11) Udskrift af Brandtaksationsprotokol, 1837, 31. juli. (Privateje).

Brandtaksationsprotokoller er en vigtig lokalhistorisk kilde. De førtes af særlig udnævnte branddirektører og opbevares i dag i Landsarkiverne. Dog findes der i RA en del arkivalier vedrørende brandforsikringssager, hovedsaglig vedrørende kancelliet til principafgørelse forelagte sager.

Litteratur:

Bro-Jørgensen, J.O.: Forsikringsvæsenets Historie i Danmark. Kbh. 1935.

Christensen, Jens: Brandforsikringen gennem 150 Aar. Kbh. 1942.

Udmærket

af
Norske Brandtaxationi Potensial Lits. Co.
N: 496.

Fra 1857 den 31 Juli er af underskrevet Brændt,
siden af capatiansmanden Pagnafoged fra
Uding Bugt, Martin Christensen og Pagnafoged
den fra Uding Mj. m. m., Gerd Hansen, som
hager fulgende capatier til Brandtaxationi:
Uding Bugt og Mj. 10

N: 2252. Lu. Guano, ier og kibeid af Andreas Nicol.
sen, Gæsther iunder hunder N: 56, Pii N: 2, Gæsther,
den fra 1850, befundet med frætted Gæsther
og fætted. 15

a. Pluiskupet, Manden i Guano, 20 Dag,
8 1/2 cwl. dyb, Lyd Mand - Gæsther,
med, murede Vægg og Stenatag, alt
til Reberst med Luft, Mindere og
den, kibeid, Pagnafoged, i 3 Dag i Mand,
reguler, samt 3 Pluiskupet og Pagnafoged,
hageret fra 1100 cwl. Pbl., og 1100 20

b. Et Ensigum, i 18 Dag Pluiskupet med det
mande Pbl., i 18 Dag og Mand, 3 Dag, 8 1/2
cwl. dyb, af samme Materialien som
Lits: a, alt til Reberst med Luft, Min.
den og Mand, hageret fra 1000 cwl. Pbl., og 100. 25

c. Det istad som, 18 Dag, 8 1/4 cwl. dyb, af sam.
me Materialien som Lits: a og b, til
Lids og Pbl., hageret fra 1000 cwl. Pbl., og 100 30

Ündertegnede Selveier Gaardmænd *Andreas Niel*

„*sen* i *Yding* og Iver Jørgensen, Jüel Stefensen
og Niels Olesen af Saabye tilstaaer herved

at have overladt i Fæste et stökke Jord beliggen

5 „de paa *Yding Mark* oven for Østerskoven, til Peder

Vest og hans nü havende Hüstrüe paa deres

Livstid, men skülde hans nüværende Kone för

han ved Döden afgaae, og han derpaa indtræde i

nyt Egteskab, da skal dette Fæste ikke længere

10 bestaae end paa hans Levetid; end videre skal Peder

Vest opføre paa formeldte stökke Jord 5 Fag

Hüüs paa hans eget Bekostning, og forsvarlig ved

„ligeholde saalænge hen lever, og naar han og nüvæ-

„rende Kone ved Döden ere afgangne, de skal bemeldte

15 5 Fag Hüüs /tilhöre/ os ovenmeldte som Ejere af Jorden

det er bygget paa, end videre betaler Peder Vest til

os ovenmeldte 3 rbd. aarl. i de 3 förste Aar den 1ste

Maii og siden derefter aarl. betale os hvert Aars

1ste Maii 6 rdb Sedler, saalenge han og hans Kone lever

20 og skülde ved den nye Matricel blive ansat noget

Hartkorn paa ovenmeldte stökke Jord, da skal Fæste

„ren være pligtig at erlegge alt hvad ifölge deraf

paabydes paa forberörte Vilkaar overlades oven

„meldte til Peder Vest og hans nü havende Hüstrüe deres

25 Livstiid, /i Fæste/ eller saalenge de Foreskrevne i alle maader

efterkommer eller i Forsömmelse heraf, have /de/ deres Fæste

forbrüdt.-

Til bekræftelse ünder vor Haand og Segl

Yding og *Saabye* den 16de *Martii* 1825.-

ab cd ef gh ij kl mn op qr st
 tu uv xy zö þ ð ð ð ð, . . ; ! : . . .
 ul bar civil ngan fik gas fißt ikka
 jann krinn lat ný ofta paa gæst
 röv þær þyk vönn júlurft yirliq.

12) Fæstebrev på et husmandsted, 1825, 16. marts. (Privateje).

Dette fæstebrev, som indeholder nogle særdeles velpræciserede betingelser, synes aldrig at være tinglæst. Karakteristisk for denne skriver er de markante slutnings s'er som fx. i 6. linie 3. ord "hans". Ligeledes karakteristisk for tiden er de lodrette streger, der anbringes i et stort T's "overligger", fx. næstsid-

ste linie "Til". Endvidere er det karakteristisk for tidens skrivestil at et "e" efter "d" falder så meget sammen med d'et, at det næste bliver helt ens med bogstavet "d" eks. "Undertegnede", "havende", og "indtræde".

Aftægts=Contract

Oprettet imellem üdertegnede *Barbara Marie Anders Datter*, Enke efter afg. *Anders Nielsen* i *Yding* og *Andreas Nielsen* samesteds.

Da jeg *Barb(a)ra Marie Andersdatter*, efter det imellem min afdøde sal.

Mand d. 1. *Maj* 1777 oprettede og ünder 20de *Aug.* 1779 Allernaadigst

5 Confirmerede Testamente, haver füldkommen frii Raadighed over

det fælleds Boe, og Jeg som den blevne længstlevende ei længere kan

forestaae Gaardbesid, derover her solgt og ved Skióde af dags *Dato*

overdraget til bemeldte *Andreas Nielsen* min tilhórende og paaboende

10 Selveier Gaard her i *Yding* skyldende af Hartkorn Agger og Eng 4 Tdr

3 Skp. 1 F. 2 4/18 Alb. og Skovskyld 9/17 Alb. tillig med dens paaværende Besætning

og *Inventariüm*, Sæd og Avl, Ind= og Üdboe, af levende og Dódt, intet i no,,

„gen maade ündtagen, for billig Kióbesüm, samt mod at give mig

tilstrækkelig Ophold paa Gaarden min Livstid, saa er han med mig

bleven forenede om fölgende Üdtergt, med videre:

15 1.

Til frii Beboelse forbeholder jeg mig de 3 Fag Korshüs ved Gaardens Stüe

hüüs, som afdeles og indrettes i Værelser, med forsvarlig Ildsted, saaledes

som det af mig forlanges, hvilket *Andreas Nielsen* stedse tilbórlig ved,,

„ligeholder, paa Tag og Fag, ind og üdvendig, üden mindste üdgift

20 for mig, derforüden forbeholdes i nærheden deraf, beqvem og god

Le/i/lighed til mit aarlige Ildbrendnels Bevaring, samt et stk:

Haügejord til fornóden Kaal og Madürter.

2.

Til aarlig ophold for mig og holdende Pige til min Pleie og opvartning

25 skal bemeldte *Andreas Nielsen*, fra den Tid jeg tiltræder Aftægts Værel,,

serne til Beboelse, og disse for mig efter Önske behórig af ham er ble,,

„ven indrettet, aarlig levere mig 3 Tdr 4 Skr tórrer Rüg, 3 Td. byg

Malt, 6 Skp boghvedegryn, 3 Skp: byggryn, 4 L μ Flesk, 4 stk feede

30 Gies, og til smaae Hüsholdnings Sager, samt en Piges Lón 20 Rbdr

rede Sólv. Hvert Aars 1te *Maj* og 1te *Nov.* leveres det halve af Kornet

og til *Mai* Terminen det óvrige, han besórger ligeledes i rette Sommertid

leveret 8 Læs gode Tórv og 4 læs saüget og klyvet Træe, som det til Kakkell

„ovns Brænde kan brüges, begge Slags indsadt i det til mit Ildebrendsel

35 forbeholdne Hüüs, han fóder og græsßer mig Aarlig 1 Koe og 4 Faar med

Lam, de sidste til slagtertid, og dersom Koen, jeg fórst üdtager, kommer

til Skade, dóer eller ikke længere er tienlig til min Hüsholdning, ombyt

„ter han den med en anden af Gaardens, hvilken jeg bliver tilsinds at

üdtage, og paa den tid Koen staaer seen, yder han mig 1 Potte sód Mælk

daglig.

3.

Forüden ovenanfórtede Opholds Korn Ildebrendsel m.m. skal *Andreas*

Nielsen aarlig give mig 8 ale stampet Vadmel, 6 ale Hórlærret og 6 al

Blaarlærret. Han skal vedligeholde Hegnet om det stk. Haügejord jeg for

„beholder mig at üdtage, sætte og reise nyt Hegn at min Deel altid kan

korshus

13) Aftægtskontrakt, 1818, 14. oktober. (Privateje).

Denne i original - såvel som i en samtidig kopi - bevarede aftægtskontrakt fortæller i modsætning til det samtidigt udfærdigede skøde, (se nr. 14) at der i 1777 oprettedes et testamente ægtefællerne imellem. (se nr. 26, 27 og 28). Den originale aftægtskontrakt og det originale skøde er skrevet med den samme meget småtskrivende hånd. Tinglæsningen skete den 4. december og er indført i Voer-Nim Herreds pante- og skødeprotokol folio 73. Af aflysningensmærkningen i samme protokol fremgår det, at aftægtskonen døde

1829, den 4. april, men aftægtskontrakten aflystes først 1831, den 5. august. Iøvrigt er der i registeret til nævnte protokol fejlagtig anført, at aftægtskontrakten er afsluttet mellem Barbara Marie Andersdatter og søn (sic!) Andreas Nielsen. Hvis han var søn af den afdøde ægtefælle, ville han efter datidens navneskik bære navnet "Andreas Andersen", patronym efter faderens fornavn. Det omtalte "korshus" linie 16, er det samme som omtales i dokument nr. 11 punkt b som "Tverhus".

*Ünderskrevne Barbara Marie Anders,,
,,datter, Enke efter afgl. Anders Nielsen i
Yding.-*

5 Giör vitterlig: at have /efter overlæg og/ med min ündertegnede Laügværge, Sogne,,
,,foged *Rasmüs Christensens* Samtykke, solgt og afhændet, lige,,
,,som ieg herved sælger, bortskiöder og aldeles afhænder fra mig
og mine Arvinger til min afdöde Mands Söstersön *Andreas Nielsen*
10 og hans Arvinger, den mig tilhörende og iboende Gaard i *Yding* skyldende
af Hartkorn agger og Eng 4 Tdr. 3 Skp 1 Fdkr 2 4/17 Alb. og Skovskyld 9/17 Alb. tillige-
med Kongens og Kirkens Anpart Korntiende samt Kirkens Anpart Qvæg,,
15 tiende af Gaarden, i alt af agger og Engs Hartkorn 4 Tdr 6 Skp. „Fkr 15/34 Alb. og
Skovskyld 12/17 Alb. efter vedfölgende General Krigs Commissair v. *Schmidts* Skiöde
tinglæst 14 Dec. 1810, Gaard og Tiender med ald den Ret og Rettighed, men og med alle de
Byrder og Forpligtelser derpaa hviler, og min sal. Mand og ieg eiet og havt haver, ünder
20 Salget er indbefattet Gaardens paaværende Besætning og Inventariüm, af Kreatürer og
avls redskaber, Vogne Ploug og Harver, tillige al min övrige Ind= og Üdboe af hvad Navn
nævnes kan, der tilsammen til ham overdrages mod at nyde det ophold og den Forsörgelse
af Gaarden min Livstid ieg ved hoshæftede ünder Dags *Dato* oprettede Aftægts Contract har
25 betinget mig, samt for Kiöbesüm 800 Rbdr rede Sölv, skriver *Aate Hundrede*
Rigsbankdaler rede Sölv.- og da bemeldte *Andreas Nielsen* ved sin i Dag üdstædte
Pante Forskrivning til mig for en lige Süm, dermed har betalt Kiöbesümme ligesom
ved forbenevnte Contracts ünderskrift forpligtet sig til sämes nöiagtige opfyldelse
sädeles med Hensyn til dens 6te Post, saa kiendes ieg for mig og Arvinger, ingen
mere Lod, Deel, Ret eller Rettighed at have til og üdi for bemelte Gaard, dens Bygninger
30 tilliggende Eiendöme og Tiender, Besætning med videre hermed til ham som overan,,
,,fört solgt og overdraget er, men at det tilsammen skal fölge og tilhöre hannem og
Arvinger som et fast og ügienkaldeligt Kiöb, imod at svare alle Paalæg og Üdgiv,,
,,ter til det Offentlige med hvad videre üdredes bör -, til ünderretning derom
afgl. Magister *Borchs* Skiöde af 30 Nov 1769 tinglæst 5te Jülii 1770 til min sal. Mand
hermed tillige overleveres, hvorefter ieg mod opfyldelse af Aftægts Contracten
forpligter mig til at hiemle det Solgte.- Til Bekræftelse haver ieg dette
Skiöde med ovenmeldte /min/ Laügværge egenhændigen ünderskrevet i Overværelse
af ündertegnede 2de gode Mænd, som er anmodet til Vitterlighed at ünder,,
,,skrive.-

Ydingden 14de October 1818.-

Barbara Marie AndersDatter

Som Laügværge - *R. Christensen*

Til Vitterlighed.- *Christen Bjerre*

Jens Olesen begge af *Yding*.

40 At intet andet Skriftligt end nærværende Skiöde og deri berörte vedheftede
Aftægts Contract, mellem os eller af andre paa vores Vegne er bleven
oprettet om indbemelte Salg og Kiöb - attesteres med vore Hænders Ün,,
,,derskrift.- *Yding Datum üt süpra.-*

Sælger

Barbara Marie AndersDatter

Som Laügværge.- *R. Christensen*

Kiöber

Andreas Nielsen

Ved denne Handel er betalt 1 rdb til Fatigkassen

*Lindhard.
Verte*

← I Mangel af N°. 11 første Klasse validerer N°. 10: og N°. 2 af første Klasse
Attesterer K.B. Secher

14) Sköde, 1818, 14. oktober, tinglæst 4. december, afløst 19. august 1842. (Privateje).

Ligesom tilfældet var ved aftægtskontrakten oprettet i 1853 (se nr. 5), således oprettedes også ved samme lejlighed i 1818 et sköde, hvorved gården overdrages til "aftægtskonens" afdöde mands søstersön. - Denne meget pertentlige skriverhånd findes igen i Voer-Nim Herreders sköde- og panteprotokol. Det var oveniköbet denne hånd, der indførte sködet i protokollen. - Datidens fattigforsorg fik bl.a. midler ved afgifter

pålagt visse dokumenter, som i dette tilfælde blev erlagt med 1 rigsdaler. At også den foreskrevne stempelafgift kunne berigtiges efter de foreskrevne stempeltakster, måtte der, som det ses af marginalnoten, anvendes to ark stempelpapir. Barbara Maria Andersdatter har tilsyneladende selv signeret, men af en påskrift på aftægtskontrakten fremgår det, at hun har underskrevet med påholden pen.

Vi underskrevne 2de [=tvende]
Mænd haver gjort Bytte med hverandre
om noget Skov, jeg Anders Nielsen over
„lader et stökke Skov, som jeg ved et Bytte

- 5 med Niels Jensen boende paa Yding Mark
haver til mig overdraget, beliggende i Yding
Øster Skov, östen for Vejen der gaer need ad Skræp,,
„dal, hvilket ovenanförte stökke Skov, jeg herved over,,
10 „lader til Andreas Nielsen i Yding. Hvorimod jeg An,,
„dreas Nielsen overdrager til Vederlag til forbemeldte
Anders Nielsen i Yding, et stökke Törvejord beliggende
i Porüpholt Moese paa Yding Mark; som haver tilhört
Niels Pedersens Gaard, ved den söndre side i Moesen,
15 Hvilket bytte som vi herved haver gjort med hverandre
skal bestaae for os og Arvinger nü og altid,og det
stökke Skov og Törvejord som enhver af os haver
bekommet skal vorde ham hjemlet frie for hver
Mands Tiltale.
Denne vor Mageskifte *Contract* haver vi ünder
20 „skrevet, og ombedet 2de Mænd med til Vitterlighed
at ünderskrive.

Yding de 18de Nov:1811.-

Anders Nielsen   Andreas Nielsen

25 Til Vitterlighed   Jens Sörensens   Chresten Bjerre

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M.

N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.

a. b. c. d. e. f. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. s. t. u. v. w. x. y. z. a. o.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M.

N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.

SP. T. U. V. W. X. Y. Z. A. O.

a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. s. t. u. v. w. x. y. z. a. o.

15) Mageskiftetesköde, 1811, 18. november. (Privateje).

Dette sköde synes aldrig at være tinglæst. Det kan være skrevet af Anders Nielsen, hvis hånd kan spores i mange andre dokumenter i det benyttede privatarkiv. Det karakteristiske for den gotiske skrift er buerne [=töddel] over u'erne fx. 1. linie, det 2. ord, som nøje må skelnes fra de buer (töddel) "s" i stavelsesbegyndelse forsynes med. Se fx. Nielsen i 9. og 10. linie. En lignende bue [=töddel] ser man som oftest også ved bogstaverne H, fx. i 14. linie i ordet Hvilket.

Den her gengivne bogstavække er gengivet efter: Alphabeter tegnet af Hendr. Wenzler, Kbh. 1818. De omtalte buer ses tydelig ved de store bogstaver C, F, H, K og S. Det er også værd at lægge mærke til de to forskellige former for "s". Det "lange" s anvendes som nævnt ved en stavelses begyndelse, hvorimod de to andre former udelukkende ses ved stavesslutning, jfr. Anders Nielsen i sködets 3. linie.

Betaltes med 4 Skilling

inche)

Si i enden af Prægen No. 2

Medens jeg har gjort Lyde med Jern og
 om noget Høj, jeg Anders Nielsen som
 ladet af Stalle Høj, som jeg end af Lyde
 1811. med Nielsens Jern som er på Yding Mark
 Ebbesen Jern der med og andraget, beliggende i Yding
 Liden Høj, og som for Jern som er med af Høj
 Lide, jern og som er på Stalle Høj, jeg Jern og som
 ladet af Andreas Nielsen i Yding. Jern og som er
 10 Andreas Nielsen som er på alle Høj og som er på
 Anders Nielsen i Yding, af Stalle Høj og som er på
 i Proprietær Mark på Yding Mark, som Jern og som er
 Nielsens Jern og som er på den søndre Side i Høj og som er
 jern og som er på den søndre Side Jern og som er på
 skal Jern og som er på den søndre Side, og som er på
 15 Stalle Høj og som er på den søndre Side af den Jern
 Høj og som er på den søndre Side, som Jern og som er på
 Nielsens Jern og som er på den søndre Side.

Denne har magtfuldt Contract Jern og som er på
 20 Høj og som er på den søndre Side med den Høj og som er på
 af enden af Høj.

Yding den 18de Nov. 1811.

Anders Nielsen   Anders Nielsen
 25 Den Høj og som er på den søndre Side Jern og som er på

Underskrevne Selvejer Gaardmand

Anders Nielsen i Yding Sogn og
Bye, Woer Herred og Nye Aarhüüs

Amt, kiendes og hermed Vitter,,

„lig giör: at have Solgt og af,,
„hendet, ligesom jeg og hermed

sælger Skiöder og aldeeles afhender

fra mig og Arvinger til min Söstersön

Andreas Nielsen og hans Arvinger, een

10 mig tilhörende særskildt Ejendom i *Yding* Byes

Syndre Mark beliggende, der i Foreening

med *Rasmüs Nielsen* i *Yding* /os/ er solgt af

Olle Nielsen i Kiöbenhavn efter Skiöde af

22de *Martij* 1786, bestaaende i alt af Hart,,

15 „korn Ager og Eng 1 Tdr 7 *Skp* 1 f 1 11/17 alb og Skov,,

„skyld 6/17 alb, hvoraf med det Kongelige

Rente Kammers Bevilling af 24de *Sept.* 1806

jeg som meldt sælger Skiöder og aldeeles

afhænder den mig tilhörende halve Deel

20 af fornevnte Hartkorn Ager og Eng 7 *skp* 2 f 2 11/34 a[lb]

og *Skovskyld* 3/17 alb med tilhörende Bygning samt

samme Anpart Hartkorns Konge Og Kirke

Korn og Qvægtiende, hvorüdj aldeeles ingen

Kongelige Pænge hæfter, da samme af det

25 fülde Hartkorn er üdbetalt de 10de *jünij*

1806 efter *Skanderborg* Amtsstües qvittering.

Og da fornevnte min Söstersön

Andreas Nielsen haver betalt mig for

benevnte Ejendomme den *accorderede* Kiöbe,,

30 „süm med 300 Rdr skriver *Tre Hündrede Rigs*,,

„daler, saa kiendes jeg for mig og mine

Arvinger, ingen ydermere Lod Deel Rett

og Rettighed, at have til eller üdj forbe,,

.

35

Yding den 25de *jünij* 1808.-

Selv Eier.....*Anders Nielsen*

(L.S.)

Ma Lb Lc Ld Le Lf Lg Lh Li
Lj Lk Ll Lm Ln Lo Lp Lq Lr
Ls Lt Lu Lv Lw Lx Ly Lz La Lb

16) Skøde, 1808, 25. juni. (Privateje).

Det er en særdeles selvbevidst sælger, - selvejer Anders Nielsen, der endog kan benytte sit eget signet med bogstaverne ANS indgraveret - som underskriver dette skøde. På dokumentet her fremtræder lakseglets sted dog kun med en sort plet. I afskrifter markeres seglets sted i reglen med bogstaverne L.S. (locus sigilli) omgivet af en ring. Det her gengivne skøde bærer endvidere en påtegning om, at pastor Saaby i

Østbirk har fået 12 skilling til fattigkassen, at Rente-kammeret har tilladt afhændelsen og endelig, at skødet er tinglæst 1810, 14. december. - Særlig karakteristisk for denne skriverhånd er de flotte buer, som "d"erne er forsynet med. Ligeledes er legaturerne (sammen-skrivningen) af bogstaverne sk og st markant gennem-ført og næsten i fuld overensstemmelse med de ved nr. 15 gengivne bogstavprøver. (jvnf. nr. 15).

1808.

Anders Freyre Klynge og Guvernement
Anders Nielsen i Gding Dagen og

Bjæ, Ober hand og viden Kærrens
Lend, Linde og faumad Rikken
"Lig Qian" ud fura Røgt og uf,
"fauad, ligafum jag og faumad
"Gogar, Kivian og uledalen, udfauad

han mig og anginger tie min Døstans
Andreas Nielsen og furo anginger, an
mig tiepauk færdied, Gindum i Gding Bjæ
Dagen maek helligand, van i faumad
mid Kærrens Nielsen i Gdingen Jægt og
Ole Nielsen i Døstans og han Kærrens af

28de Maerz 1786, bafauad i uet uf gæst,
"Lvan Qian og fuy 1te 7de 1te 1te 1te af Dlag,
"Kjæd 1te 1te, furaaf mar ud Døstans
Kærd Kærrens Døstans af 24de Sept. 1808
jag furo maek, færdied Kærrens og uledalen
uoffauad, han mig tiepauk færdied færdied

af færdied færdied færdied, Qian og fuy 7de 1te 1te 1te 1te
og Dlag 1te 1te mid tiepauk Døstans, furo
faumad anginger færdied Døstans og Døstans
Dvan og anginger, færdied uledalen, furo
Døstans færdied færdied, furo furo af ud
færdied færdied og indkærd han 10de jing

1806 afhan Kærrens anginger, anginger
af furo færdied min Døstans
Andreas Nielsen færdied mig furo
færdied Gindum og uledalen, Døstans
"furo mid 300 Rd, Kærrens furo hunderde Digo,
"dager, furo Kærrens jag furo mig og min
anginger, furo færdied færdied færdied færdied
og færdied, ud furo tie allen ind færdied,

Gding han 25de jing 1808. —

Dlag min - - Anders Nielsen

5

10

15

20

25

30

35

Kongelig Maits: General-Krigs-Commissair, giór vitterlig:
at have Solgt. ligesom ieg og herved Sælger,skióder og al=
deles fra mig og mine Arvinger afhænder til velagte og
velfornemme *Anders Nielsen* Sognefoged og Lægdsmand

- 5 i *Yding*, *Kongens* og *Kirkens* Anpart *Korn-Tiende*, samt *Kirkens*
Anpart *Qvæg-Tiende* af Hans ejende og besidende Gaards
Hartkorn i *Yding* Bye *Yding* Sogn, som er Hartkorn Ager og Eng
10 4 Td 6 Skpr " -15/34 Abm og Skovskyld= 12/17 Abm: /: hvorūnder det i brūg
havende Annexgaards Hartkorn og hvoraf alle tree Tien=
der til Præsten ydes, ej er beregnet /: hvilke Anparter Tiender
af ovennævnte Hans Gaards Hartkorn ere Solgte bemte *Anders*
Nielsen med ald den Ret og Rettighed og ūnder de samē
15 Byrder og Forpligtelser hvormed jeg dem ejer, ejet og haft
haver, hvorved erindres til Kióberens Efterlevelse og
Opfyldelse -
1. Til *Yding* Kirke liger Kirkejord 4 Skp 2 fr 2 abm som er forūndt Præsten
for *Østbirk* og *Yding* Meenigheder til Bród og Viins Holdelse,
20 og hvilket Han fremdeeles beholder som hidtil ūden nogen
vidre Ūdgift af samme Hartkorn.
2. Sælgeren forbeholder sig Kalds-Rettigheden til *Yding* Kirke for at
overdrage Hans Maits Kongen.
3. Kióberen og efterkommende Besiddere af dette Hartkorn haver
at svare fra fórstkommende 1te April og fremdeeles aarlig til
25 rette Tiider og Steder, alle af Kirken, Kongens og Kirkens An=
parter Korntiende og Kirkens Anpart Qvæg-Tiende paabūdne og
paabyden Skatter og Afgifter, samt alle andre Onera (=byrder) som deraf
saa vel som og af Kirkejordet skal betales og erlægges, saa og
30 i Forhold dertil tage Deel i de Bekostninger der maatte be=
hóves til Kirken med dens Tilhórende og Ornamenters

And:Lægdsmand

i u ii iii n i r v s e v i a a d

d l b b f j f f y g j j y g h h

ak ev of yf ij kl mm op yr of tu uv yz aa. w ia.

af ba ca d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z

17) Tiendeskode, 1804, 31. marts. (Privateje).

Konge- og kirketiender såvel som andre skatter var i ældre tid ofte handels- eller forpagtningsobjekter. Ved dette skøde erhverver "velagte og velfornemme" selvejer, sognefoged og lægdsmand i Yding kongens andel i tiendeydelsen fra hans egen gård. Den aftalte købesum 396 rigsdaler, 1 mark og 10 skilling erlægger køberen kontant, et tegn på at gårdmand Anders Nielsen må have været ret velstående. Rettelsen af

hartkornsangivelsen i linie 17. skyldes, at der i den oprindelige opgivelse var iberegnet det hartkorn, som var udlagt til kirkegård, et areal der er fritaget for tiender. Skødet blev først tinglyst 1810, 14. december. Fra samme år, 1804, stammer de her gengivne små bogstaver og bogstavkombinationer. De er trykt i: Modeller for Dansk Skrivt af Jørgen Sonne. Kbh. 1804.

Stre og Type Skilling

Ulrich Christian Larmisten til Uney skole

Heinrich

1804

Beleuen

Synge lig medt Lignoral. Nye. Lommis pier, eyde viderlig;
 det gam Solgt, lige som ey og farsand selges, holder og al-
 this fra mig og mine hvinger affgander til velogt og
 velforman ma Anders i Nielsen Ligno fager og Lignolamund
 i Uney, Lignos og Nichs Lignos ten Lignos, samt Nichs
Lignos ten Lignos af jens rindte og Nichs Lignos
 jensken i Uney og Uney Ligno, som er jensken Ligno og fag
 1/2 og 1/2 - 1/2 af og Nichs Lignos. Lignos med det i huy
 Lignos Lignos jensken og farsand alle her Lignos
 det til farsand jensken og er huy Lignos Lignos
 af os med jensken Lignos som selgt med Nichs
 Nielsen med alle det og alle fag og under det farsand
 Nijsten og Lignos Lignos farsand og som rindte og fag
 Lignos, Lignos med rindte til Nichs Lignos og
 Lignos Lignos -

4 Ma 24 Lignos

1. til Uney Lignos Lignos Lignos Lignos som er Lignos Lignos
 for Lignos og Uney Lignos Lignos til Lignos og Lignos Lignos,
 og Lignos jensken Lignos Lignos som selgt med rindte
 rindte Lignos til jensken Lignos

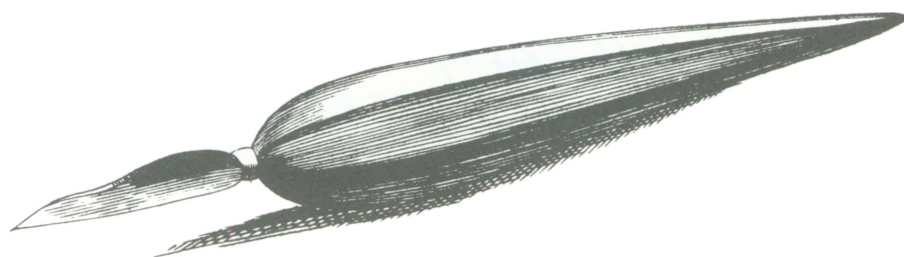
2. Lignos for Lignos Lignos Lignos Lignos som er Lignos Lignos
 vandrags jensken Lignos Lignos -

3. Lignos og Lignos Lignos Lignos Lignos som er Lignos Lignos
 alle farsand jensken Lignos Lignos Lignos Lignos Lignos Lignos
 rindte Lignos og Lignos, alle af Lignos, Lignos og Lignos Lignos
 jensken Lignos Lignos og Lignos Lignos Lignos Lignos Lignos
 jensken Lignos og Lignos, samt alle under Lignos som Lignos
 Lignos som er ut Lignos Lignos Lignos Lignos Lignos Lignos
 i Lignos Lignos Lignos Lignos Lignos Lignos Lignos Lignos Lignos
 Lignos til Lignos med Lignos Lignos Lignos Lignos Lignos

Lignos Lignos

samtligte Jorder i *Woerladegaards* Sogn, viiser de
2de Adkomst Breve *dateret 23de Júnii 1783* og *15de Aü,,*
„güstii 1791, som herved fremlægges for at indlemmes
Acten betegnede No 1 og 2.

5 Men at bemeldte *Ør Kloster Mølles* Ejer og Brü,,
,,ger - en mand, som ikke uden Tvang og skarp Tügtelse
fydestgjör end ikke de füldkomne Pligter mod
sine Medborgere - og saa har fünden for godt at
10 nægte denne Tjende Ejer sin Rettighed, i tvende
paa hinanden fölgte Aar, nemlig 1801 og 1802,
det vidner Tingsvidnet No 3 som herved fölger
for at lægges ved *Acten*; At Indstævnte *Hans*
Peter Möller ikke, ved den *Expression* jeg nyeligen
15 tillod mig om hans Moralske *Caracter*, er skeet for
nær, derfor vil jeg, blandt fleere müelige Beviis
blot paaberaabe en imellem ham og *Citanten passeret*
Höjeste Retts Dom af 5te Júnii 1802 betreffende en
lignende Modtvillig Nægtelse i Aaret 1798, som
20 fölger i *notarialiter* bekræftet Afskrift for ligele,,
,,des ünder No 4 at vedlægges *Acten*.-
At *Möller* nü maae vorde pligtig at erstatte den næg,,
,,tede Tiende og derhos erlægge Straf Tiende i Fölge Lovens
2-23-5; at han bliver pligtig at betale den for begge
25 de resterende Aar efter det som i No 3 pag 6 og 7
sees han paa sin Jord har avlet, samt at betale
det förte Tingsvidnes og denne Sags Omkostninger
skadeslös; ja at han desüden, baade som den
der ikke bedre har villet lade sig belære ved
en höjeste Retts Dom, og som den der ünödvendig
30 ypper Trætte, vil faae at föle Tügtens Riis;
Dette alt er paa *Citantens* Vegne min Paastand
ünder hvilken jeg med alle lovlige Forbehol,,
,,denheder indlader Sagen.- Ärbödigt
Bygholm den 16de *Martii* 1804.- *Willesen*.

18) Stævning af mølleren på Ør Kloster Mølle, 1804, 16. marts, afskrift af en stævningsprotokol. (Privatarkiv).

Selv om man uomtvistligt besad retten til at oppebære visse tiender fra en enkelt lokalitet, var det ikke altid ligetil at få disse tiender inddrevet. - Det måtte Anders Nielsen i Yding sande. Ved et skøde, dateret 1783, havde han af mølleren Peder Jørgensen i Fuldbromølle ved Skanderborg erhvervet Ør Kloster mølles kongelige anpart af korntienden for godt 44 rigsdaler og ved et skøde, dateret 1791, tillige af U.C.v Schmidtens købt Voerladegård kirkes anpart af samme mølles korn- og kvægtiende for 50 rigsdaler. Men lige fra overtagelsestidspunktet var det vanskeligt for ham at få Kloster Mølles ejer til at udrede tiendeydelserne. Der måtte flere retssager til før, han opnåede en tilfredsstillende ordning. Den her omtalte Kloster Mølle er beliggende ved Gudenåens indløb i Mossø. I Rigsarkivet findes der i Rentekammerarkivet under nr.

2425.297 en hel pakke vedrørende Ør Klosters mølles retssager jvf. dokument nr. 19. Afskriftens rigtighed bevidnes iøvrigt af "Kongelig Majestæts Borgmester og Byfoged i Horsens...etc." Nicolai Christian Carøe. Henvisningen til lovens paragraf 2-23-5 er en henvisning til Chr. V's lov 2. bog, kap. 23, stykke 5. Den nævnte paragraf omhandler bønderes tiendepligt. Til penneførerens særpræg hører, at han ved "g" midt i et ord laver en sløjfe forneden og viderefører stregen derfra til næste bogstav. Er "g" derimod det sidste bogstav i et ord, trækker han g'ets nedre del i en bue modsat skriveretning og gennem de foranstående bogstaver, jfr. 6. linies 1. bogstav og i samme linie ordene "Tvang" og "og". Det manglende "1" i 7. linie er naturligvis kun en skrivfejl.

Samtlige Forord i Hoerledegaards Bog, siden det
2de Adhønds Brev dateret 23de Junii 1783 (s. 13de Afd.
quistii 1791, som forord foretoges for at indlaanes
Aften betegnede, N: 1 & 2.

Men at benytte Ordooster mottet sig (s. 13^{de}
5
10
15
20
25
30
35
40
45
50
55
60
65
70
75
80
85
90
95
100
105
110
115
120
125
130
135
140
145
150
155
160
165
170
175
180
185
190
195
200
205
210
215
220
225
230
235
240
245
250
255
260
265
270
275
280
285
290
295
300
305
310
315
320
325
330
335
340
345
350
355
360
365
370
375
380
385
390
395
400
405
410
415
420
425
430
435
440
445
450
455
460
465
470
475
480
485
490
495
500
505
510
515
520
525
530
535
540
545
550
555
560
565
570
575
580
585
590
595
600
605
610
615
620
625
630
635
640
645
650
655
660
665
670
675
680
685
690
695
700
705
710
715
720
725
730
735
740
745
750
755
760
765
770
775
780
785
790
795
800
805
810
815
820
825
830
835
840
845
850
855
860
865
870
875
880
885
890
895
900
905
910
915
920
925
930
935
940
945
950
955
960
965
970
975
980
985
990
995
1000

Men at benytte Ordooster mottet sig (s. 13^{de}
5
10
15
20
25
30
35
40
45
50
55
60
65
70
75
80
85
90
95
100
105
110
115
120
125
130
135
140
145
150
155
160
165
170
175
180
185
190
195
200
205
210
215
220
225
230
235
240
245
250
255
260
265
270
275
280
285
290
295
300
305
310
315
320
325
330
335
340
345
350
355
360
365
370
375
380
385
390
395
400
405
410
415
420
425
430
435
440
445
450
455
460
465
470
475
480
485
490
495
500
505
510
515
520
525
530
535
540
545
550
555
560
565
570
575
580
585
590
595
600
605
610
615
620
625
630
635
640
645
650
655
660
665
670
675
680
685
690
695
700
705
710
715
720
725
730
735
740
745
750
755
760
765
770
775
780
785
790
795
800
805
810
815
820
825
830
835
840
845
850
855
860
865
870
875
880
885
890
895
900
905
910
915
920
925
930
935
940
945
950
955
960
965
970
975
980
985
990
995
1000

Ok Holles indvisees noorden pligtig at anstaae den uog
ende Grunde og derfor nolegete Trag Grunde i Folge Lovene
2-23-5; at saa blinde pligtig at betale den saa begge
de gystorende Grad istid det som i N: 3 pag. 6 & 7
saa saa paa sine Ford for anlæg saak at betale
det forde krigsvidual og denne Dagt Densdringene
Kadentlov; ja at saa indvisees, baade som den
den istid vedre sag nillid lade sig balene med
nu sojste akte Lov, og som den den indvisees
nyere Lovte, nie saar at sole Lygtene skib;
istid aet nu paa Citantens Magerne min Lygtene
indvisees nillid sag, med alle lovliga Forberol,
shugene indladerne Dage. — Indvisees
Bijgholm den 16de Martii 1807. — Hilleen.

Til Kongen

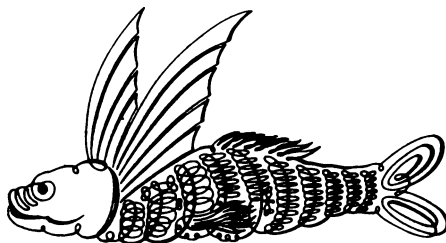
5 Ör Closter Mölle i
Skanderborg Amt,
den 11de Febr 1779 M'
Johanes Voltman Söger
allertünderdanigst
at Möllen som er solgt
10 af Hands May", maae
beholde de Rættigheder.
denhar hafft af Arilds
tiid, med alleründer,,
danigst forslag, hvorledes
15 samme Rættigheder efter
det Höylovlige Rente *Cam*,,
mers höye *Dissition* üden
formermelse, kand er
holdes; eller hvorfra
20 Möllen skal erholdes sine
tilhørende Ejendele?
med mere..-

25 Efter anmodning er dette
indbemeldte Tingsvidne
mig üdleveret fra de jyske
Stifters *Contoir* d. 24 Sept 1779
30 Johan Voltman

Ved ünderdanigst *Pro*,,
Memoria af 3. Sept. a.p:
Har ieg andraget for det
höy Lovlige Rænte *Cāmer*
1) at min Ejende og paaboende
Mölle, Ör *Closter* Mölle kaldet,
Har fra 1647 og til nü
været ene Berættiget til ald
fiskerie üdj *Strie*-aae, som
Gaaer fra *Brædvads* Mölle og
til *Morsöe*, 2de at 9 Kiercke
Sogner, af *Hands Mayts* för
de er Kongelig *auction* for beholne
Rytter Gods, vare pligtige
at Rænse og opkaste den Aae
hvorigiennem Vandet tvinges
til min Ejende og paaboende
Mölle, og 3de at *Woer Ladegaard*
Sogns og *Yding* Byes Samtlige
Beboere, Vare Forbündne
at söge bemeldte min Mölle
med ald maaling, ünder
Strafs Lidelse; Hvilke 3^{de}
Poster, ieg ünderdanigst
med Vedfølgende Tingsvidne
for det höy lovlige Rente *Cāmer*
Her bede tilstrækkelig at have
Beviiist Som og ilige ünder,,
danigst meldet at den förste
Rættighed Vorder mig, af

ad Lit. J N° 392

35

19) Danske Rentekammer 2425.297. Sager ang. Örkloster mølle i Voerladegaards sogn, dens Rettigheder 1778-92.

Ör kloster Mølle, idag kaldet Voer Kloster mølle eller kun Kloster mølle, er en af de ældre møller i Jylland, tidligere ejet af Voer (Ør) kloster og senere af Kronen, men bortfæstet og blev ved bortsalget af Skanderborg Rytterdistrikts bøndergods ligeledes solgt til fri ejendom. Foruden den her nævnte Voltman kan nævnes, at Niels Emanuel de Thygeson til

Mattrup, Frederik Bodenhoff og H.E. Brüel har været ejere af møllen. Den omtalte "Strie-aae" (=Strid=D-ødeå) løber fra Sdr. Vissing og gennem Voerladegård ud i Mossø. Stridighederne, hvorom der ligger mange akter i arkiverne, går dels på tienderrettigheder og dels på fiskerrettigheder og møllesøgning.

Nicolai Christian Carøe

Deres Kongelige Majestæts bestalter Borgmæ,,
ster og Byefoged i *Horsens* Herretsfoged og
Skriver udi *Woer* og *Nim* Herreder samt Bir,,
kedommer og Skriver til *Steensballegaards* Birk.

5

Giør Vitterlig at *Anno* 1802 den 30te *Januarii*

blev af mig holdet offentlig Aüction üdi Stervboet
efter afg. *Peder Nielsen* og Hüstrüe i *Yding* over bemeldte Stervboes
Hüüs med tilliggende Kaalhaüge -

10

Aüctionen var bekiendtgjort saavel i *Yding* som alle omkring,,
,,liggende Sogne.-

Efter adskiellige Opraab, Büd og Overbüd blev Sognefog,,
,,den *Anders Nielsen* i *Yding* Hóystbydende for den *Sümma* 52 rd.
hvilket hóyeste Büd af vedkommende blev *approberet* og Hüüset alt,,

15

,,saa *Anders Nielsen* som Eiendom tilslagen - og da *An*=
,,*ders Nielsen* nü har betalt ovennævnte *Sümma* Halvtredssinds,,
,,tyve og Toe Rigsdaler og i óvrigt opfyldt *Aüctions Conditionerne*;
Saa Sælger Skióder og afhænder jeg herved paa Embeds Vegne,
fornævnte Hüüs med tilhórende Kaalhaüge i *Yding* Bye og Sogn

20

Aarhüüs Amt saaledes som afg. *Peder Nielsen* og Hüstrüe
det haver Eiet og med ald den Rett og Rettighed som det
ved Skióde fra Grev *Hardenberg Reventlow* af 18de *Maii* 1795 er
Solgt og afhændet, til Sognefoged *Anders Nielsen* i *Yding*
og hans Arvinger som deres lovlige Eiendom -

25

Til Bekræftelse ünder min Haand og Forsegling -
Horsens den 21de *Jünii* 1802-

N.C. Carøe

Efter § 185 betalt Tree Rigsdaler Siger 3 r.-

30

(L.S.)

Læst for *Woer* og *Nim* Herreders Rett den 3de *September*
1802, og indfórt i samme Retts Pandte og Skióde *Protocoll*

35

Fol:64. Da mig er foreviist *Baron Hardenberg Reventloüs* Skióde
til *Peder Nielsen* af 18de *Maii* 1795, tinglyst for *Skanderborg* Birke Rett den 29de *october* 1795,
paa det heri solgte, og Eiendommen ei i det mig fra bemeldte Birk leverede Pandte Register findes
af *Peder Nielsen* forhæftet, ligesom ingen forhæftelse findes i min Retts Pandte *Protocoll*,
Saa attereres saadant herved, Betalt Fem Mark Sex Skilling Siger 5,6 ß.

N.C. Carøe

20) Auktionsskøde, 1802, 21 juni. (Privateje).

Den knudrede skrift i dette auktionsskøde er borgmester i Horsens og herredsfoged i Voer-Nim herreder, N. Chr. Carøe's egen hånd. Dokumentet er forsynet med hans eget signet, som her på gengivelsen er en sort plet. Tinglæsningsanmærkningen er påført af en anden hånd. Tallet =4481= øverst på dette dokument er stempelpapirets løbenummer. Det svarer til

lignende tal, som ses på alle andre i denne bog givne dokumenter, når de er skrevet på stemplet papir. Det omtalte skøde af 1795 findes gengivet som nr. 21 i denne bog. Tegningerne af gåsepenne er fra: Calligraphie oder...Vorschriften von Johann Gottfried Weber. Hanau 1775.

*Christian Heinrich Aügüst
Baron af Hardenberg Rewentlow
Til Stamhüüsene Friisenvold, Lóystrúp, Brüüs
gaard, Calóe, Krænkerúp, Rosenlünd og
Nórregaard.-*

5

Giør Witterligt: At som Hans Majt. ved meddelte Bevilling vnder 2den Janr. d.a. Allernaadigst har Tilladt: at fra Stam Hüüset *Friisenvold* Gods, maae afhændes

10

endeel Stróe Gods, samme langt fraliggende, og deriblandt et Jordlós Hüüs üdi *Yding* Sogn og Bye i *Schanderborg* Amt, *Woer* Herred, som ved accordt er tilsagt Beboeren *Peder Nielsen* til Eje imod derfor betalte Kióbe Sümma 50 Rdler.

15

20

25

A B C D E F G H I J K L M N

O P Q R S T U V W X Y Z

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

21) Skøde, 1795, 18. maj. (Privateje).

Hovedparten af dette skøde er efter al sandsynlighed udfærdiget i Skanderborg eller på Friisenvold. Dateringen, der ikke er medtaget her, er påført med en anden hånd, og foretaget i "Wenstein" i Holsten, hvor stamhusbesidderen har signeret og J.E. Colbjørnsen kontraseret som curator. Yderligere er der til dette skøde at bemærke, at det i modsætning til de hidtil viste vedrørende Yding ikke er tinglæst ved Voer-Nim herredsting, men på Skanderborg (Rytter) Distrikts birketing, idet Yding hørte under Skanderborg Rytterdistrikts jurisdiktion. Tinglæsningen skete 1795, 29. oktober. Ved strøgods forstås de bøndergårde, hus-

mandssteder og gadehuse, som lå langt fra det gods (sædegård, stamhus, hovedgård etc.), de hørte under og ejedes af. Da der åbenbart ikke tidligere har været udstedt skøde vedrørende dette hus, anvendes vendingen "af Arrilds Tid" for at udtrykke, at retsforholdet har bestået i umindelige tider, "af alders tid". De "kruseduller" siden slutter med, finder man ofte på dokumenter, der fortsætter på næste side. Formålet var oprindeligt at sikre mod uønskede tilføjelser til teksten, derfor begynder man også næste side med en lignende "krusedulle". Litteratur herom bl.a.: Jørgensen, Poul Joh.: Dansk Retshistorie. Kbh. 1940, s. 463 ff.

1795.

11/11

Christian Heinrich August
 Baron af Hardenberg Kewentlow
 til Harnimiseru Frisenvold, Eystrip, Bruu
 gaard, Calbe, Krenkerup, Rosenlund og
 Norregaard.

5

Vier Willerligt: Ni sin gunc Majst ved indlætt
 Bevilling indre 2ten Jan. d. a. Overraadigt for Lædd.
 det for Nam gunc for Frisenvold Gode, naar offorden
 andine Alor gode, samme lant Kraligmand og
 Anvilland, at Jordal gunc ind Young Dage og
 Bijn a Schanderborg Amt, Moor gunc, som ad
 ande a tilagt Babersen Beder Nielsen te gunc
 ind Læstet blact hiehn Anna. Borden

10

Uetow Boegne, Niiden og offorden sig,
 for mig og mine Arvinger, samt Nam gunc
 afhandlende gunc, i kraft af den saabroct
 kongl. overraadigt Bevilling, te forrent
 Beder Nielsen, broct af gunc saabroct gunc
 ind ad den guncigst og Raligst, som indre
 ligger og af Arveas ind lant gunc, indt
 indtagen i nogen Maade, saalend det for
 adst gunc te Nam gunc, og af Babersen
 sidie nu brytt, Na at brytt hiehn
 Beder Nielsen og Arvinger, Na og ande
 for, ind, brytt og brytt te brytt gunc
 og gunc brytt gunc, og gunc sig ind
 indt gunc gunc alle De gunc brytt gunc

15

20

25

Tirsdag den 31 *Jüli* har at møde om
Formiddagen Klokken 9:slet for samme For
retning saaledes at üdføre som de den
herinden Retten næste Tingdag efter Endelig

5 kand afhiemle, alt imod betaling.-
1792: den 2den Aügüstij.-

For Retten mödte *Anders Christensen* i *Elling*
og *Rasmüs Laürsen* i *Taaning* og frem,,
lagde een üdmeldelse her fra Retten

10 af 26. *Jüli* sidst, der lyder saaledes:-

No 3: C7 timüs/1792 - 12 Skl. *Friderich Carl Müncheberg*
i *Skanderborg*, *Doctor Jüris ütri*,,
üsqve Kongelig Maiestæts Birke,,
dommer i det *Skanderborgske District*

15 Giör Vitterligt: at Aar 1792 den 26de *Jüli*
mödte for Retten, *Sören Mortensen* af *Yding*
paa egne og övrige *Yding Skole Districts* Be,,
boeres Vegne og fremlagde mod Skoleholder

20 *Jüli* sidst, derefter *Begiæring* blev læst og
Protocollet.- Hvorefter *Sören Mortensen*
begiærede i Følge Stævningen 2de [=tvende] Mænd üd
meldet til at Syne hvorleedes *Yding Skole*

25 i Henseende til dens Bröstfældighed og Ind,,
retning nü befindes, alt efter Stævningens
Indhold.- Thi bliver til forestaaende

Syn at forrette hærved üdmeldte *Anders*
Christensen i *Elling* og *Rasmüs Laürsen* i *Taaning*.

22) Copi af synsforretning vedrørende Yding Skole, 1792, 31. juli. (Privateje).

Skolelæreren i Yding og skoledistriktets borgere var blevet uenige om skolens vedligeholdelsespligt. Beboerne stævnedes derfor skoleholderen Jens Andersen, som på sin side begærede en synsforretning over skolen. Resultatet af denne synsforretning er indført i Skanderborg Birketings protokol under 2. sugust samme år og viser, at skolen var så bröstfældig, at synsmændene helt opgav "støkkevis" at beskrive de

mangler, de fandt. Anders Nielsen, sognefogeden i Yding, repræsenterer trods barnløshed Ydingbeboerne i denne sag, og dokumentet blev derfor liggende i hans gemmer. Typisk for denne hånd er hans a'er og det sving, hvormed han afslutter det sidste ord på hver linie. "Krusedullen", der indleder dette dokument, er "taget" over det store bogstav T.

N° 61418

Vi Ündertegnede Mænd af *Yding*

Nanflig [=navnlig] *Anders Nielsen* Lægsmand og *Niels Pedersen*
Nörgaard samt *Peder Laüsen* alle af *Yding* Haver

samtlig med Hverandre jndbyrdes jndgaaet een

5 foreening med at Skifte Skoüskift paa fölgende Vilkaar
og *Contracht* som fölger:

1st Haver Vi 2de Mænd *Anders Nielsen* og

Niels Pedersen 2de Skoüskift kaldet *Iebes Krog* beliggende

i *Peder Laüsens* indmarks Lod, som nü er *Peder Laüsen* til,,

10 Hörende og skal Have i Eje til sin brüg og nytte.-

2det Der imod Haver ieg *Peder Laüsen* et Skoüskifte

i Øster Skoüven ved Skräpkilden efter Vandlóbet, og den

synóst Slage [=sænkning] som gaae til Ejer Vej og Alt det Vesten

for samme Vandlób og Slagen skal tilhöre *Anders*

15 *Nielsen* og *Niels Pedersen* i stædet igien, Hvilket af os

paa begge sider skal være üigienkaldelig üg üryggelig.

til stadfæstelse Haver Vi dette egenhændig ünderskrevet

Desüden om bedet *Sóren Sórensen* og *Jens Nielsen* begge

af *Yding* med os til Vitterlighed at ünderskrive

20

Yding d: 4de May 1792-

P:Laüsen

Anders Nielsen, Niels Nörgaard

Til Vitterlighed efter Begiæring

Sóren Sórensen

Jens Nielsen

25

Læst for Retten paa det *Skanderborgske Districts*

Birketing den 18de *Maii* 1792 i *Lüstits Protocollen*

antegnet og Ord til andet i

30 [Pante Protocollen indfórt test(eres)]

1.	2.	3.	4.	5.
ll	ll	ll	ll	ll
lll	ll	ll	ll	ll
i	ll	ll	ll	ll
ll	ll	ll	ll	ll

23) Skøde vedrørende et skovstykke i *Yding* skov, 1792, 4. maj. (Privateje).

Penneføringen hen over papiret træder i dette dokument tydeligere frem end i nogen af de hidtil viste. Især er det iøjnefaldende, at visse bogstaver udviser en fortykkelse af linieføringen, når pennen føres ned ad på papiret. Markantest er dette i bogstaver som "S" (Skifte, Skou) og V (vi). På side 2 bærer skødet iøvrigt en tilføjelse, dateret 1797, 6. februar, der præciserer skeldragningen og fortæller, at der nu er sat

tvende skelsten ved yderpunkterne. Morsomt er tingskriverens krusedulle, der indleder tinglæsningsmærkningen og forskønner L'et i "læst". De små bogstaver er gengivet efter: Den unge Skrivers Vejviser. U.s. og år.

Bemærk især de to former for s og sammenskrivningen (legaturer) sf, ss, st og sk.

No. 4.

Stre og Lybe Skilling

Munw
1792.

Di Underlyvnde Mønt og Udmyning
Kongelig Anders Nielsen Egenmand og Niels Pedersen
Nørgaard smick Peder Laurzen alle af Udmyning, som
samt med hinanden indbyrdes indgaaet om
forrentning med et skilt skulpsk gaa sig gaaet skiebua
og Contractum sin Egenmand

Den 1te Mønt Anders Nielsen og
Niels Pedersen 2de skulpsk skudt skibskrog beliggende
i Peder Laurzen god mande lod, som er i Peder Laurzen hie
forrentet og skal gaa sig hie sin ring og rest
2de Mønt med gaa sig i Peder Laurzen skulpsk
i det skulpsk med skulpsk skulpsk skulpsk og skulpsk
skulpsk skulpsk som gaa sig hie skulpsk og skulpsk skulpsk
for hinanden skulpsk og skulpsk skulpsk skulpsk
Nielsen og Niels Pedersen i skulpsk skulpsk og skulpsk
gaa sig hie skulpsk skulpsk skulpsk og skulpsk
hie skulpsk skulpsk som skulpsk skulpsk skulpsk
skulpsk om skulpsk skulpsk skulpsk og skulpsk skulpsk
og Udmyning med et skilt skulpsk skulpsk skulpsk

Udmyning af 1792

P. Laurzen
Anders Nielsen, Niels Nørgaard
- et skulpsk skulpsk skulpsk
skulpsk skulpsk
skulpsk skulpsk

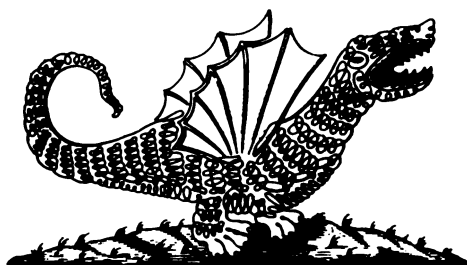
Skulpsk skulpsk gaa sig skulpsk skulpsk skulpsk
skulpsk skulpsk den 18de Mønt 1792 i skulpsk skulpsk
skulpsk skulpsk og skulpsk skulpsk skulpsk

Edele Cathrine Severine Soelberg Sal:
Etatz Raad Rothes Efterladte til **Ūrŭp**' og **Mol**,
drŭp Krog, Giŭr Viŭterligt: at have solgt, li,,
 ge som jeg herved sælger, skiŭder og aldeeles fra

5 mig og mine Arvinger afhænder til Velagte
Jens Andersen Schandrŭp Skoleholder i **Yding** Bye,
Niels Ottensens Enkes forrige Gaards-plads med sit Fortog
 i bemelte **Yding**, tilligemed derpaa **reserverede** 8 Bin,,
 dinger Hŭs, og Haŭgen ved samme, samt fuld Rettighed
 10 for den heele nŭ solgte Gaard i Byens Gadejord, Saa
 at bemelte Hŭs med foranfŭrte Tilliggende, og al Her,,
 ligheden til samme, fra nŭ af og herefter, skal tilhŭre
Jens Andersen Skandrŭp og Arvinger, som en fast og
 ŭ-igienkaldelig Ejendom, da han for samme haver betalt
 15 mig 196 rdl, siger Et Hŭndrede Halffemsindetyve og Se(x)
 Rixdaler, De ŭvrige solgte Bygninger paa Gaarden,
 ere Kiŭberne i deres Skiŭde forbŭndne at have bortflyttet
 inden 1ste May 1786:- Thi kendes jeg mig og
 mine Arvinger ingen ydermeere Lod, Deel, Rett eller
 20 Rettighed, at have til eller ŭdi forbemelte Hŭs med sit
 Tilliggende. Skŭlle mod Formodning, alt eller
 noget deraf ved Lov og Dom, formedelst min
 Vanhiemmel, blive Kiŭberen eller Arvinger fra,,
 vŭnden, bepligter jeg mig og Arvinger igjen
 25 efter Lovlig Adfærd at holde Kiŭberen skadeslŭs.

Til Bekræftelse haver jeg tillige med min
 Laŭgvæрге Hŭyædle Velbaarne Hr. **Jŭstitz-Raad**
de Thygeson til **Mattrŭp** dette egenhændigen
 ŭnderskrevet og Forseglet, og ombedet Velær,,
 30 [**Ūrŭp** den 25te **Jŭny** 1785]

24) Skŭde, 1785, 25. juni. (Privateje).

Dette dokument bærer iŭjenfaldende præg af at have henligget i sammenfoldet tilstand i privatarkivet. Det viser også, at skriveren har knap så mange karakteristiske skrivevaner i sin pennefŭring end hånden i det foregående dokument, selvom hånden er rutineret. Skriveren har for vane at lade i-prikkerne forsvinde et

eller andet sted til hŭjre for det sted, hvor de hŭrer til. Tinglæsningsanmærkningen paa bagsiden og dateringen "SkanderborgDistrikts Birketing 4. Maj 1786" er skrevet af samme hånd som anmærkningen i nr. 23. Bogstavrækken er gengivet efter: Danske Foreskrifter af Eduard Bjerring. Kbh. 1843.

No 3.

Museu
1785.

En Rigsdaler.

*Velbetruede Severine Sahlberg af
Ejby Naar Kottes Efterladte hie Hustru og Datter
Onsdag den 17de Junij 1785. at Jern saeft hi
gafan sig Jern saeft, Hvidt og alder Jern
sigt og mine Ovinger og Jern saeft hi Hustru.*

5

*Jern Andersen Schandrig Hustru i Gding Bys
Kilde Ottensens Ledske Hustru Oveas-plede med sit Hustru
i Samme Gding, helligsind Hustru Hustru og Hustru
Hustru Hustru, og Hustru med Jern, samt Jern Hustru
Hustru Hustru med Jern i Gding Gding, Hustru
at Samme Hustru med Jern saeft helligsind, og at Jern
Hustru hustru, Jern med og Jern saeft, Hustru hustru*

10

*Jern Andersen Schandrig og Ovinger, Jern med Jern og
helligsind Hustru, Hustru med Jern saeft, Jern hustru
med Jern saeft Hustru hustru hustru hustru hustru
Hustru, Hustru saeft hustru hustru hustru hustru
med Hustru i Hustru Hustru Hustru at Jern hustru
inden 1/2 Maj 1786. —*

15

*Ejby Hustru sig mig og
mine Ovinger, Hustru hustru Hustru, Hustru, Hustru
Hustru, at Jern hustru med Hustru hustru med sit
helligsind. Hustru med Hustru hustru, at hustru*

20

*med Hustru med Hustru og Jern, Hustru med mine
Hustru hustru, Hustru hustru hustru hustru hustru
Hustru, Hustru sig mig og Ovinger, Hustru
Hustru hustru at Jern hustru hustru.*

25

*Velbetruede Jern sig helligsind mine
Hustru hustru Hustru hustru hustru hustru
Hustru hustru hustru hustru hustru hustru
hustru hustru og Hustru, og hustru hustru*

Landevei, og afsættes med 16 Alens Breede, der,,
,,næst faaer han en üdlod i Lykke Marken paa
omtrent 8 Tönder Land.

- 5 Q. No 16. *Mads Hendrichsen* faaer sin Lod paa 3de
Steder, nemlig: i en Indmarks Lod ved Gaarden
ongefær de 2/3 Deelee, en Lod i Lykke Marken
tæt östen Kirken paa 5 Tönder Land, og Resten
i een üdlod i Gammel Jord Büggesballe og
10 Böggedras etc: indtil Skoven.
- 15 R. No 18. *Anders Nielsen* tildeeles ligesaa sin Jord
paa 3de Stæder nemlig: een Indlod üd over
hans Toft, samt det meeste af Sören Sörensens
Toft, fra det noröst Hjörne af Sören Sören,,
,,sens Kaalhaüge, over til Taül, den nordre
15 Ende af Gadekiær, samt af Taül Blokker,
Lille Lykke og Festimaden üdtil Skoven, der,,
,,næst en Lod i Lykke Marken i Froü Blokker
samt af Gammelbye og Hylling Agre, og en
20 üdlod norden Mads Hendriksens Indmarks
Lod, fra Veien og til Skoven.
- 25 S. No 19. *Sören Sörensen Annx*, tildeeles paa 2de
Stæder, nemlig: en Indmarks Lod, over Jil Taad
samt den nordre side af Kirkegaards Blokker
Gadekiær, store Lygge Agre, af Früeblokker og
25 Gammelbye Agre, samt af Hylling Tostie
og Tislünd Agre, og en üdlod sönden Niels
Jversens üdlod, fra Landeveien og til Skoven
- 30 T. Til Skolen som stedse har havt sin Græsning
herpaa Marken, og ingen andesteds i Distric.,
,,det, üdlægges i Fölge Forordningen 5 Tdr Land

25) Udskiftningsforretning, 1784, 8. september, kopi (Privateje).

I århundreder havde bønderne i en landsby drevet deres jordbrug i almindelig jordfællesskab. Ja, bonden måtte end ikke ifølge Dansk Lov 3-13-13 indhegne sine markstykker uden landsbyfællesskabets samtykke. Men med landbrugets begyndende modernisering i anden halvdel af 1700'tallet, blev også udskiftning af fællesskabet en nødvendighed. Se herom nærmere i: "Håndbog for lokalhistorikere" og den der anførte litteratur om emnet. Den her angivne side af udskiftningsforretningen vedrørende Yding sogn omhandler naturligvis først og fremmest Anders Nielsens gård. Af indledningen til det 14 sider lange dokument fremgår det, at landinspektør Haar foretog udskiftningen (og opmålingen) på "Skanderborg Amts Landvæsens Commissions Vegne". Denne var oprettet iflg. forordning af 1781, 23. april. Amtskommissionernes arkivalier, herunder et omfattende udskiftningsmateri-

ale, er nu for største delens vedkommende afleveret til landsarkiverne. I det her foreliggende tilfælde synes originalen dog på et vist tidspunkt at være bortkommet, eftersom kopien her på sidste side bærer påskriften: "Ordlydende med Forbemeldte bekræftede Afskrift, da Original Forretningen ikke fandtes i Amts Archivet, Aarhus Amts Contoir den 28de Aug. 1804". Disse udskiftningsforretninger er en uvurderlig kilde til enhver lokal- og slægtshistorisk undersøgelse, især da der ofte er vedlagt et vist kortmateriale. Dette dokument indeholder en del lokale stednavne som ikke er kendt andre steder fra, men nogle kan opløses ved hjælp af "Danske stednavne" og Feilbergs "Bidrag til en Ordbog over jyske Almuemål". Således skal stednavnet Tostie i linie 25 muligvis tolkes som "Tosted" = stedet hvor tøjet vaskedes i åen.

Landskone og skiftens med 16 Alene Blandt; der
"skal faa en fan en udelad i Lille Marken paa
nordvest Søndst Land."

Q. N° 16. Mads Hendrichsen faar en udelad paa 4^{de}
Skibe, nemlig: i nordvest Land med Gaarden
angrebet af Gader, en udelad i Lille Marken
Lille Marken paa Søndst Land, og Hofen
i en udelad gammel Jord Bugensballe og
Bogensballe etc. i Lille Skoven.

Ri. N° 18. Anders Nielsen bevilner ligeledes en udelad
paa 4de Skibe nemlig: en udelad i nord
Land Hof, samt den gamle af Boven Boven
Hof, fra den gamle fjeld, af Boven Boven
Land "Laachunge" med den gamle, den gamle
Land af Gader, samt af Lille Skoven,
Lille Marken og Tjalling i Lille Skoven; der
"skal en udelad i Lille Marken i Svane Skoven
samt den gamle Hof og Tjalling Hof, og en
udelad i nord Land Hof, samt den gamle
Land, fra Boven og Lille Skoven."

S. N° 19. Søren Sørensen. En udelad paa 4^{de}
Skibe, nemlig: en udelad i nord Land, samt den gamle
samt den gamle Hof af Lille Marken og Skoven
Gader, samt i Tjalling Hof, den gamle Skoven og
Gammel Hof og Hof, samt af Tjalling Hof,
og Lille Marken, og en udelad i nord Land
Land, fra Land og Lille Skoven.

T. Lille Skoven som den gamle Hof i Gader
Land Marken, og en udelad i Lille Marken
Land, indlagt i Tjalling Hof og Lille Land

Tilsyn efter Loven; Forbydende *etc*

Christiansborg Slot den 20de *Aügüsti*, A^o 1779
ad Mandatüm.

Ligeledes samme Dag üdfærdiget,

5

#

Nr 276 üskiftet Boe og at skifte med Samfrænder
for *Kirstine Birgitte Galthen* afgangen
Frantz Hinrichsen Krüses Efterleverske
af Aarhüüs.

10

Saa og

Nr 277 Ditto for Herr *Christian Bröndsted*, Sognepræst
for Früering og *Hvitved* i *Aarhüüs* Stift.
278 *Anders Nielsen* og Hüstrüe, *Testamentes*
Confirmation.

15

C 7müs

G.A.V., at efter som hos Os alleründerdanigst er
bleven ansögt og begiert, Vores allernaadigste *Con,,*
firmation paa efterskrevne Forskrivelse, lydende Ord
efter andet som følger: Kiendes Vi ünderskrevne
20 Egtefolk, ieg *Anders Nielsen*, Selv Ejer Bonde i *Yding*
Bye, *Schanderborg* Amt, *Woer* Herred og ieg *Barbara Maria*
Anders Daatter, hans Egte Hüstrüe og herved tilstaae
at eftersom Vi üdj Vores Egteskab ingen Livs Ar,,
vinger have eller kan vente, saa have Vi af en oprig,,
25 tig Egte Kiærlighed og Omhüe for hinandens Velfærd,
og paa det den liden felleds Boe som Vi med Möye
have samlet, ikke ved den enes dödelige Afgang sküldte
blive adspredt, eenstemmig og med Velberaad Hüe,
med Hinanden samtykt og beslütet, dog paa hans Kon,,
30 gelig Mayestæts allernaadigste *Confirmation*
at, naar det maatte behage Güd en af Os ved Dö,,
den at bortkalde, skal den Lengstlevende beholde den he,,
le felleds Boe og Formüe, intet ündtagen, üden
nogen Forseiling, Registering og Vürdering, og der,,
35 med have füldkommen Magt at skalte og valte som
den selv lyster, üden nogen af Vores fælleds ar,,
vingers Tiltalte og *Prætention* i ringeste Maade,

26) Danske Kancelli, Jyske Registre, 1777-80, pagina 455 a og b. (Rigsarkivet).

Testamenter, som i reglen kun blev oprettet af barnløse ægtepar, skulle indsendes til Danske Kancelli for der at blive konfirmeret. Man vil derfor som oftest i Rigsarkivet finde spor af testamenter, oprettet i tiden 1660-1848 i Danske Kancelli og fra 1848 i Justitsministeriet. I det foreliggende tilfælde opbevares der ikke mindre end 3 næsten enslydende dokumenter:

- 1) det originale, indsendte testamente, dateret "Yding den 1. maj 1777", (se nr. 27 og 28)
- 2) koncept til det konfirmerede testamente, og
- 3) den i Kancelliets brevbog indførte og her gengivne tekst.

I perioden frem til 1812 er testamentkopieme indført i den pågældende landsdel kopibog, i dette tilfælde altså "Jyske aabne breve for aaret 1779". I Rigsarkivet findes der et seddelregister over de personer, der i perioden 1709- ca. 1810 er nævnt i de i kopibøgerne indførte testamenter. For perioden 1800-1848 er testamenterne indført og indbundet i en særskilt række "Testamentprotokoller" med årlige navneregistre. Testamenter oprettet i tiden, 1660-1709 er i uddrag aftrykt

i Personalhistorisk Tidsskrift 7. og 9. Række. Bemærkningen i dokument nr. 13 tydede på, at der i Rigsarkivet måtte kunne findes noget vedrørende dette testamente, en formodning som viste sig at holde stik. Original testamentet er gengivet som dokument nr. 27 og 28. Skriverhånden her tilhører en rutineret kancelliskriver. Den her gengivne kopi begynder med de for kongelige åbne breve karakteristiske bogstaver "G.A.-V.", hvilket er en forkortelse for (Vi) Gør Alle Vitterligt. Denne indledningspassus benyttes ved "åbne breve", d.v.s. kreds af personer. Formlen V.G.T. og V.N.T. Vor Gunst Tilfom eller Vor Nåde Tilfom indicerer derimod altid, at brevet er rettet til en enkelt person eller en ganske snæver personkreds. Sådanne breve kaldes "lukkede breve" eller missiver.

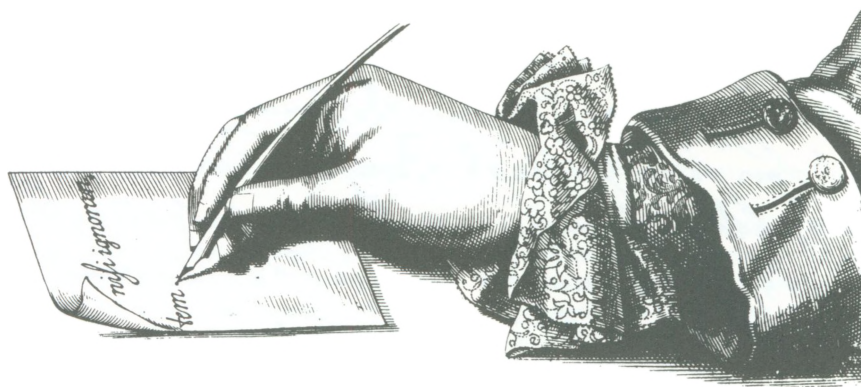
Litteratur: Bartholdy, Nils G.: Kongelige åbne og lukkede breve. Et rids af indledningsformlernes historie. (i: Arkiv. Tidsskrift for Arkivforskning, udgivet af Rigsarkivet, 6 bd., 1977, s. 137-150). Læg mærke til den afvigende stavemåde i forhold til dokument nr. 27 og 28.

Kjendes vi underskrevne ægte=Folk, ieg *Anders Nielsen* Selv=Ejer Bonde i *Yding* = Bye, *Schander*,
borg=Amt, *Woer*=Herred, og ieg *Barbara Marie Anders Datter* Hans ægte Hüstrüe og her ved til,
5 staaer: at eftersom vi üdi vores Ægteskab ingen Livs Arvinger have eller kand vente, saa have vi af en oprigtig ægte Kjærlighed og Omhüe for hin,, andens Velfærd, og paa det den liden fælleds Boe, som vi med Møye have samlet, ikke ved
10 den eenes dödelige Afgang skülde blive adspreedt, eenstæmmig og med velberaad Hüe med hin,, anden samtykt og beslüttet, dog paa Hans Kongel. *Majestæts* allernaadigste *Confirmation*, at naar det maatte behage Güd een af os ved Döden at
15 bortkalde, skal den længstlevende beholde den heele fælleds Boe og Formüe intet ündtagen, uden nogen Forseigling, Registering og Vürdering, og dermed have füld kommen Magt at skalte og valte, som den selv lyster, üden nogen af vore
20 fælleds Arvingers Tiltale og *Prætention* i ringeste Maade; dog skal bemeldte igienlevende være...

ad 7D 520 a

27) Originaltestamente af 1. maj 1777. (Rigsarkivet. Koncepter og Indlæg til Jydske Register. 1777 nr. 278).

Dette testamente er typisk for et testamente udfærdiget mellem ægtefæller, der levede i et barnløst ægteskab. Samtidig tyder det på, at mandens søstersøn, Anders Nielsen, endnu ikke har været i tankerne som arving. Testamenter af denne type oprettedes, fordi der efter datidens arvelov - hvis intet andet var bestemt - tilfaldt den førstafdødes halve bodel dennes arvinger efter loven, d.v.s. forældre og deres afkom, bedsteforældre

og deres afkom, oldeforældre og deres afkom eller tipoldeforældre og deres afkom. Det kunne i nogle tilfælde betyde, at hjemmet måtte opløses totalt, og den efterlevende sad tilbage i trange kår, jfr. dokument nr. 9. Arverettens tekst findes i Danske Lov (1683) 5. bog samt Arveforordningen af 1845 med senere ændringer i 1857 og 1937 (børnelovene). Litteratur: Andersen, Ernst: Arveret 1965.

No. 2778

No. 3.

En Rigsdaler.

Anten

1777.

Hoiss

Givendis vi indenfor kongen og kongen, i Anders
 Nielsen Kals. som Bunden: Gding - Bp., Skander,
 Coty. Amb. Høem Grund, og i Barbara Marie
 Anders Datter Gang og ta hietarier og for os dit,
 Haarn: at aftrøffem vi ind: vovog dyktat inguen 5
 Lion Arvinger, som alle hand smuk, pa kapp vi
 af nu voviglig og ta hietarier og Onegion for sig,
 andung Wreford, og pa det du liden fellad
 Bva, som vi med indvige som janelab, ikke ind
 du kunnig davelige Afgang hied. blis ad poud, 10
 kuelterung og med valbratad hie med sig,
 andun juelblyk og hieflitab, dog pa hiey, kunge
 Skjiftats allvnaadigste Confirmiton, ab voady
 det vnaadte besage Gid vns af os vns hiesy ab
 hiedhaeder, Paal du luey, blommed befalden du 15
 juel fellad, Bva og forvuer indet vnaadig,
 iden vognu forsigling, logistoring og thortoring
 og forvuer juel hied hie vnaad ab Paal og
 valt, som du jels lye, iden vognu af vovog
 fellad Arvinger, eckel og vnaadig: vngyten 20
 vnaad; dog Paal hie vnaadte juel vnaadte vovog

Q 72.520 a

Pligtig til ald vores bortskyldige Giæld at svare og üdreedede,
 men dersom den længst levende bliver til Sinds
 sig üdi Ægteskab paa nye at indlade, skal den være for,,
 bündnen at give den afdödes Arvinger en Kjændelse
 5 af 6 Rdr 4 m hvormed De for deres Arve=*Prætention*
 efter den afdöde skal være fornöyede, og derfor ved,,
 börlig Afkald give. Skülle ellers den længstlevende
 üden videre Ægteskab ved Döden afgaae, da skal vores
 10 fælleds Formüe, naar vores Begravelses Bekostnin,,
 ger og bortskyldige Giæld er üdreedet, skiftes og deeles
 imellem begges Arvinger efter Loven: at dette
 foreskrevne er begges vores füldkomne Villie hvor,,
 efter vores Arvinger i alle Maader sig skal rette og
 15 forholde, bekræfte vi med vore egne Hænders Üder,,
 skrift, samt hostrykker vores Segl, saa og tjenstlig om,,
 beder vores Sogne=Degn Hæderlig og Vellærde *Mons.*
Peder Rosenkilde og *Mons Herlov Dalhoff* Sogne=Degn
 for *Hverring* og *Hornborg* Meenigheder dette med os
 til Vitterlighed at ünderskrive og forseigle.
 20 *Yding* d. 1^a Maj 1777

Anders Nielsen

Barbara Marie Anders Datter

At forestaaende Forskrivelse er lydelig
 oplæst for indbemeldte tvende Ægte,, (L.S.) (L.S.)
 25 Folk, samt af dem begge eenstæmmig
 og med frie Villie indgaaet, beslüttet og egenhændig
 ünderskrevet, det bliver af os som ovenværende
 bevidnet. Datüm üt Süpra

Peder Rosenkilde Herlov Dalhoff

(L.S.) (L.S.)

30

En side af Anders Nielsens
 regnskabsbog.

Samt færdig indbetalte

1790.	16 ^a Febr.	Niels Nielsens	40 ^{sk}
		i Saabye	
1793.	10 ^a Dec.	Jørgen Sørensen	100 ^{sk}
		i Saabye	
1794.	10 ^a Febr.	Morten Pedersen	50 ^{sk}
		i Yding	
1795.	11 ^a Febr.	Jørgen Rasmussen	60 ^{sk}
		i Saabye	
1796.	11 ^a Febr.	Hans Jørgen	150 ^{sk}
		i Taaning	
1796.	20 ^a Febr.	Jens Pedersen	199 ^{sk}
		i Saabye	
1796.	20 ^a Febr.	Niels Haas	160 ^{sk}
		i Saabye	
1796.	19 ^a Febr.	Peder Sivon	50 ^{sk}
		Er i alt	809 ^{sk}
<i>Opbeholdt for indbetaling</i>			
		i Hverring	199 ^{sk}
		og i Hemb	150 ^{sk}
			349 ^{sk}
			460 ^{sk}
		Hob Laundz Peder	
		blev i Yding 11 ^a Febr. 1796.	49 ^{sk}
			509 ^{sk}

28) Fortsættelse af dokument nummer 27.

Testamentet er i hvert fald for Anders Nielsens vedkommende underskrevet af ham selv, d.v.s. at han kunne skrive og havde endog en ganske pæn håndskrift, som ovenstående eksempel, taget fra hans regnskabsbog, viser. En sammenligning med hans underskrift her og den på senere dokumenter (nr. 15 og 16) viser nok en lille forandring - men der er da også gået adskillige år siden udfærdigelsen af dette og de to andre. Om Barbara Marie selv har underskrevet eller

med ført pen, er derimod ikke uden videre at afgøre, idet der er store afvigelser, bl.a. staver hun sit "Datter" her med dobbelt "t", hvorimod i dokument nr. 14 kun med et "t". Både hun og hendes mand havde deres egen signet, med smukt indgraverede hhv. BMAD og NAS i en bladudsmykning. Lakseglet på testamentet i Rigsarkivet er meget velbevaret, men fremtræder her desværre kun som en sort plet.

Pligtig til alle vorre høvstjædige Gield ad spars og icke vands,
huden trostuen den længste Lovmest bliver til Kunds
sig inde dgh/Tab paa nye ad indlade, skal den vorre for
bruden ad gien den afstude Lovningens nu Bjerndes
af 6. 12. 4. 8. som med de for vorre Lovn = Potentioz
efter den afstude skal vorre forvognede, og trostuen ind,
hørlig afstude gien. Thiller alle de den længste Lovmest
idom inden dgh/Tab med Kunds afgaar, da skal vorre
faldet, som med, naar vorre Engvænning Bjerndes
gør og høvstjædige Gield er indvandt, Kifting og Tærlig
incallum bygge Lovningens efter Lovnes; ad dette
for vorre vorre bygge, vorre fiedtuen Thiller, som
efter vorre Lovningens: alle Maaden sig skal hede og
forfalden, hede de si med vorre egen Gieldens indom,
Thiller, som med fortrijde vorre Kunds, paa og Gnevstlig og
buden vorre Kunders Gieldens og Thillerde Kunders
Feden Kunders, og Monn Herlor Dalkoff Kunders
for Hverting og Hornborg ad Kunders de de med og
de Thillerde ad indom Kunders og forvigne.

5

10

15

20

Giding af: 1te Maj 1777

Anders Nielsen

Barbara Marie Anders Datter

Ad forvandtene som Kunders om Gieldig
oplest for indvandt de med dgh,
Folk, som med af den bygge Kunders
og med for Thiller indvandt, hede Kunds og engvænning
indom Kunders, de bliver af og som vorre Kunders
hede Kunders. Datum ut supra.

25

Feden Kunders. Herlor Dalkoff

30

Ünderskrevne Magr Peder

Borch i Greis Præstegaard giör hermed Vit,,
 terligt, at ieg haver solgt, skiödets og af
 5 hændet til Velagte *Anders Nielsen*
 i *Yding* hans paa Boende gaard i forbe,,
 melte *Yding Sogn* og *Bye*, som forhen
 haver Lagt ünder *Möldrüp Kroghgaard* i *Woer Lade*,,
gaards Sogn, Samme Gaard, som er anslagen i
 10 LandMaalingen for Hartkorn Agger og Eng 4 Tdr
 3 skp 1 fr 2 7/17 alb. og skovskyld 9/12 alb: Jeg herhos fra
 Mig og Mine Arfvinger sælger skiöder og afhæn,,
 der til Velagte *Anders Nielsen* og Arfvinger, som
 herhos overdrages füld Eyendoms Rett paa Gaar,,
 15 dens Hüüse Bygninger, agger og Eng Skov og Kratt
 græsning og Fædrift Lyngslett og Törvegröft vaad
 og tördt, inden og üden Marckesküel, Fiskerie samdt
 alle de Rettigheder og Herligheder, som af Arrilds
 tiid til gaarden haver Lagt og med Rette Bör
 at ligge, alt Ligesom Jeg samme haver kiöbt af
 20 hr *Cancellie Raad Lichtenhielm* og hand igjen
 af Kongen efter Kongens Skiöde og *Aüctions Conditio-*
nerne paa Kongens gods, hvorfra Indtet i Nogen
 Maade ündtages, üden alleene de Herligheder,
 som hans Maytts i forordningen af 13de *May* in,,
 25 deværende aar Benaader enhvær *Proprietaire*
 med, som herefter sælger Bönderne fra Hovedgaar
 den, og giver dem Ejendoms Rett paa Deres Eg
 ne gaarde, Og som Velagte *Anders Nielsen*
 ærlig og Reedelig haver Betalt Mig dend *accor*,,
 30 *derede* Kiöbe *Sümma* for hans gaard med Penge....
 .
 .
 og forseigle, Datüm *Greis* Prstgrd dend 30te *Novbr*
 Ao 1769-

35

P. Borch (L.S.)

29) Selvejerskøde, 1769, 30. november. (Privateje).

Ved dette skøde, som blev udstedt og underskrevet i Greis ved Vejle, opnåede bonden Anders Nielsen i Yding selvejerstatus på den gård, som han ifølge fæstebrev af 1769 fæstede af pastor Borch i Greis (se dokument nr. 30. Købesummen for gården blev aftalt til 161 rigsdaler, 2 mark og 10 skilling foruden de hartkornsafgifter, der påhviler gården. Desuden forpligtede Anders Nielsen sig til at respektere en

"rebning" af byjorden og deltage i "Voer-Wrads Broes" vedligeholdelse. Denne bro fører over Gudenaen fra Voer over til Vrads herred ved den samling huse, som i dag kaldes Voervadsbro. Skødet blev tinglæst ved Skanderborg Birketing 1770, 5. juli. Peder L. Borch var præst i Greis ved Vejle 1757-1777.

No 5706

Ünderskrevne *Magister Borch* i *Greis*
Pstgrd giör herhos Vitterligt, at Jeg fæster og
stæder til *Anders Nielsen* i *Yding* den
Gaard, som hans Sted=Fader *Jens Jensen*
Nørgaard formedelst Alderdom og Skröbe,,

- 5 lighed afstanden haver: Bemte Gaard som skatter
efter Nye LandMaalings *Matricül* af Agger og Eng
4 Töndr 3 Skppr 1 Fdr 2 7/17 Albm og Skov=Skyld 9/17 Albm
Herhos fæstes og overlades Ovenmte *Anders Nielsen*
Hans Livs Tiid alt paa fölgende *Conditioner*:
- 10 1) At Han i rette Tiid svarer alle Kongl. Skatter
og *Contribütions ordinaire* og *extraordinaire*-
2det) Svarer med andre paa Godset den Rente som
Ham kand tilkøme af den *Capital*, som hans
Gaard haver kostet- 3) holder Gaarden, dens
- 15 Bygning og Aüling i forsvarlig Stand, 4de)
holder Gaardens Skoüs Parter i God Stand
indtil Han Selv faar Skiöde paa sin Gaard
og 5te) retter sig i alle Ting efter Hans Kongl. Mayts
Lov og Anordninger- *Datüm Yding* den 23de
- 20 *Decbr.* Ao 1768 -

P. Borch

← I mangel af et ark No 20 til 24 sk passede
disse 2 Stkr Tolfskills Papirer.-

Testerer P.S. Tolstrup

30) Fæstebrev, 1768, 23 december. (Privateje).

Medens gårdene i Yding iøvrigt hørte enten under Skanderborg Rytterdistrikt eller til Stamhuset Frijsenvold i Ørum sogn, Galten herred, så var præsten i Greis blevet ejer af denne gård, efter at den ved ryttergodsets bortsalg var købt af Lichtenhielm. Og det er præsten selv, der har ført pennen i dette fæstebrev, som året efter blev afløst af et selvejerskøde (se dokument nr. 29). Skriftformen finder man ret hyppigt i midten af 1700-tallet. Der anvendes sædvanligvis en række, som oftest letgennemskuelige forkortelser fx.

Bemte = Bemeldte. I mange tilfælde skrives der ikke dobbeltkonsonanter mm og nn. Man sætter i stedet for en vandret streg over det ene m eller n, den såkaldte nasalstreg, for på denne måde at angive, at dette er een dobbeltkonsonant. Dette fæstebrev synes ikke at være tinglæst, og desværre er lakseglet, hvormed underskriveren pastor P. Borch, bekræfter sin underskrift, i tidens løb blevet så beskadiget, at kun dets konturer skimtes i dag.

1768.

Acta Statuta.

No 19

Underskrevet Magister Bertel i Aars
Hjortens professor i Retsvidskabs, at den 15de af
Maj 1768 Anders Nielsen i Gillinghuus

Slottet i Bergen

Erbaar, som hans Høi. Rådhus Rens. Rens.
Norgeard forundt sig at sende os en
Ejend af Jorden som: Børns Gaard, som på den
1ste sin Landmaalings Historie af Agrosophus
i Bogen 5de Hæfte 27de af den 15de af 1768

professor i Retsvidskabs Børns Anders Nielsen
hans Livs Tid alt saa følgende Betingelser:

1. At han i alle sine Aars alle Rens. Rens.
og Rens. Rens. ordinaire og extraordinarie
Børns end anden saa Rens. Rens. Rens. Rens.
han kaldt til Rens. Rens. Rens. Rens. Rens.
Gaard som Rens. Rens. Rens. Rens. Rens.

2. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens.
Børns og Rens. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens.
Rens. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens.
indtil han alle Rens. Rens. Rens. Rens. Rens.

3. At han i alle sine Aars alle Rens. Rens.
og Rens. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens.
Rens. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens. Rens.
Dato den 15de 1768

B. Bertel

Den 15de af Maj 1768
afsluttet af den 15de af Maj 1768
afsluttet af den 15de af Maj 1768

5

10

15

20

Ünderskrevne Maren Laüridsdatter

afgangne *Anders Andersen* i *Möldrup* Hans efter,,
,,leverske med antagne Laüverge *Rasmüs Iversen* i
Pindzmölle, Saavel efter egen som min Sal:

5 Mand, og Són *Laürids Andersens* Indstendige Be,,
,,giering, för De Eenhver i Sæhr ved Dóden afgick; Tilstaaer
og Bekiender ved Sünd fornüft og Velberaad Hüe, For
at fyldestgiøre ovenmelte min Sal: Mands og Sóns /sidste/ villie
10 At have Skiencked og given, Saa som jeg og herved Skiencker
og giver til min Datter *Karen Andersdatter* som har ve,,
red i Ægteskab med forrige Sognefoged afgangne *Niels*
Rasmüssen i *Yding* Deris Són Naüfnlig *Anders Nielsen*
15 opkaldet efter min Sal: Mand Een mig üdj *Törsting* Herred i
Græstrüp Sogens tilhörende *Kongens Anpart Qvæg*Tiende ef,,
,,ter der paa i Hende havende Skiöde *datterit* 27de *Jüny* 1739.
Hvilcken fornefte *Qvæg*Tiende med sin Rettighed
skal vere Skiencked og gived til ovenmelte min Datter Són
20 *Anders Nielsen* til Evindeligh Arv og Eje, Alt efter den
Ret og Rettighed som jeg der til haft haver, Til den
Ende og ydermeere Stadfestelse med følger og herved *ex*,,
,,*traderis* det derpaa til denne tiid i Hende havende Skiöde
Saa jeg tillige ved Skiödets overlevering som ved dette
mit üdgifne Gave Brev fra siger mig, mine Arvinger
25 Föde og ü föde ald dend Ret og Rettighed som der paa i
nogen maade optenckes kand/: Alleene at jeg Selv i min
Leve tiid, eller saalenge jeg Lyster, vil vere dend der af
Aarlig faldende Indtegt Berettiget:/ Og som tit omörte
min Datter Són *Anders Nielsen* endnü er ümyndig,
Bliver Vedkommende öfrighed eller Skifteforvalter....

30

Möldrup dend 7de *Martij* 1757

Maren *M.L.D.* Laürsdatters
Naüfn

35

Zusammen = Fügung.
 aß. bll. brüß. vßß. pßß. yßß. jßß.
 fßßß. lßß. vßßß. mßß. rßß. tßß.
 zßß. pßß. jßß. tßß. vßß. zßß. tßß.

31) Gavebrev, 1757, 7. marts. (Privateje).

Da Anders Nielsen modtager dette gavebrev af sin mormoder, er han endnu umyndig. Men det var sikkert med til at grundlægge hans senere velstand. Det synes at have ligget til familien at opkøbe kongens anparter i korn- og kvægtiender. Gavebrevet har ligget i adskillige år i skuffen, inden det i 1770, den 5. juli bliver tinglæst - på selvsamme dag iøvrigt, som Anders Nielsen får tinglæst det skøde, der gør ham til selvejerbonde (se nr. 29). Møldrup, hvor mormoderen bor, er beliggende i Voerladegård Sogn, ikke langt fra den i nr. 29 omtalte bro over Gudenåen, altså lige

udenfor Ydings sognegrænse. Skriverens penneføring og ortografi er ret almindelig. Fx. er det en regel nærmere end en undtagelse, at man for "sk" skriver "sch" (ch=k). Også måden at forkorte visse ord på er ret almindelig. Især ord der ender på "lig" eller andre, faste endelser, afsluttes i reglen med en krølle som føres nedenunder skrivelinien. Forkortelsen af denne type kan iagttages i 4. linie, sidste ord. Det ovenfor viste forlæg -ganske vist tysk - er gengivet efter: Calligraphie oder...Vorschriften von Johann Gottfried Weber. Hanau 1775.

5 Kiendes ieg mig Ünderschrefne
Peder Jensszen Möller i Pinßmölle og
Her med Vitterlig giör, at hafve Soldt
Skiöt og afhendet, Saa og her med selger
10 og aldeelles af hender fra mig og Minne Arf.,
,,üinger, til Ærlig og Welagte Mand Anders
Anderßen i Möldrüp og hans Arfüinger, Een af mine
Tilhörende Qüegtinder i Törsting Herret Nembl:
Græstrüp Sogens Kongens Anpart Qüægtiende
15 Hülche fornefte tinde Anders Anderßen i Möldrüp
og hans Arfüinger schal Nyde brüge og Beholde
Til ævindelig Arf og Eiendom, for et Kiöbt Kiöb
Saaßom hand der for mig hafuer fornöyet og betaldt
20 med gode Reede Penge 100 rixdr: Siiger et hündrede
Rixdaaller, Hüör fore ieg tacher Hannem for goed
og Redelig Betaalling, Og Kiendes ieg Peder Jenßen
Möller og Minne Arfüinger os Aldeelis ingen
ydermeere Ret eller Rettighed at hafve üdj bemelte
25 Konge Qüegtinde üdj ofüenmelte Græstrüp Sogn
Eller Nogen af desß(e) indkomst efter denne dag i
Nogen Maader, M(en) dend at tilhöre fornefte
Anders Anderszen (i Mō)ldrüp Som Reette Eiermand
Og til dets Trygere Bekrestelße Hafüer
Jeg Denne Min üdgifüe schiöde med Egen
30 haand ünderschrefüet og, Mit Signet hos Trögt

Læst for Retten paa det *Schan*
derborgsche Districts Bircketing Tors
dagen d 30 Jülj 1739 = og sam.,,
me Dag paaschreven og *protocol*
leret, testerer

L.G.v Cölln (L.S.)

32) Skøde på kongens anpart i kvægtiende. 1739, 27. juni. (Privateje).

Dette skøde, som er det ældste dokument i det benyttede privatarkiv, viser visse ortografiske særheder, som kan tyde på, at det er en jyde, der har ført pennen. Bl.a. skriver han "daaler" (=daler) og "betaaling" (=betaling). De manglende bogstaver i linierne 19 til 21 skyldes et hul i papiret, som det på

bagsiden af dette sted anbragte laksegl har ætset. Af en ligeledes på bagsiden påført retsanmærkning fremgår det, at køberen, Anders Andersen, er afgået ved døden, og at skødet blev forevist for skifteretten 6. august 1749. Det er denne kvægtiende som senere ved gavebrev overlades hans dattersøn (se nr. 31).

CC

En Rigsdaler.

1739.

Minde mig mig Andropstør
 Andropstør Møller i Finsemølle og
 Gæstfri for mig med etterlig gjør, at jafør Söld
 gjet og affendot, Gaa og for mig følger
 Gæstfri og alderlig af junder fra mig og Minne Auf 5
 "ninger, til Holig og Hrelagte Mand Anders
 Andropstør i Møldring og jand Anspinger, for af mine
 Tilførende querglinder i Tørsting forrest Hmble
 Gæstfri Vognen Kongens Anpart Bredglinder
 Gæstfri fornufte under Anders Andropstør i Møldring 10
 og jand Anspinger skal Hjør Drüger og Bofold
 til Adindelig Anf og Eirudam, for et Tiöld Tiöld,
 Gæstfri jand for mig jafør fornöygt og totalt
 med gode Arde forer 100 rinder i Drüger et junder
 Rixdaaler, hvor forer mig Læger hamom for god 15
 og Adindelig Btaaling, Og Minde mig forrest
 Møller og Minne Anspinger et Adindelig ingen
 junder det eller Adindelig at jafør mig Kongens
 Konge Anspinger ind ofrom melle Gæstfri Vogn
 Læger Hognen af Druff ind Komst efter Jomr Dag; 20
 Hognen Maader, M. Jand at tilføre fornufte
 Anders Andropstør "dring Jomr Arde firmand
 Og til det Drüger Dr. Læger jafør
 Jomr Min indgifte siödr med Egne 25
 jand Andropstør og Mit Dignet for Drüger
 Læst for halvan gaver det Læger
 Berborgste Districts Rivalating, tove
 Dagen d 30 = Julij 1739. og som
 var Læst Gæstfri og protokol 30
 Læst, Læst.

Andropstør

Læst

Lauritz Køber) }
Sønderborg

Darius Dörrnysen i ydning paa Maaige
sogn med kongen Danmarks kong sig kong:
Majst: Stadspreest samt paa Kronens raad
Kommissionen af ydning søgn at bese ad vitam
og psee dertil giffen den aff hie affiff. Dato
af sin sig kong - sin dets og sin sig kong
Hidindskribt den 23. Januarij Anno 1617

5

idem. Darius Dörrnysen i ydning paa Maaige sogn med
kongen Danmarks kong sig kong; Majst: Stadspreest
samt paa Kronens raad Kommissionen af
ind: ydning søgn at bese ad vitam og psee
dertil giffen den aff hie affiff. Den dets sin
sig kong - sin dets og sin sig kong. Dato ut supra

10

15

H: Jørgen Schiell
Calle

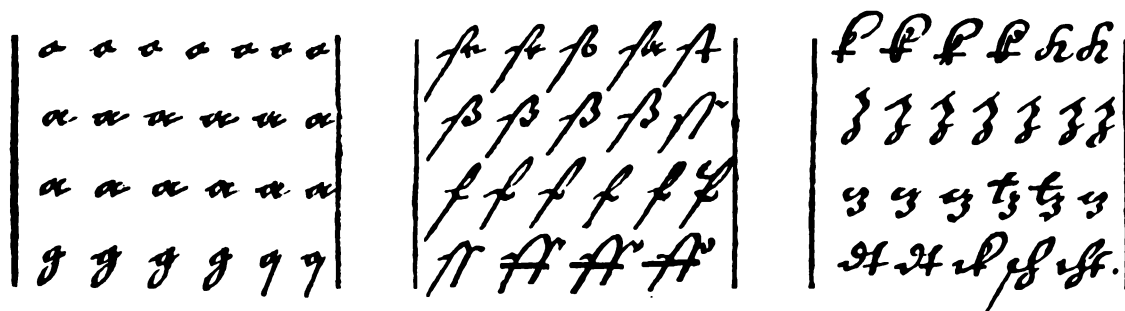
Darius Vinens till Kongens kong sig kong:
Majst: Stadspreest samt paa Kronens raad
Kommissionen af kongens søgn at bese
ad vitam, og psee dertil giffen den aff hie aff
giff ind dets kong - ind dets kong, og nu dets hie
Hidindskribt den 6. Februarij Anno 1617

20

Her Matz Bück och hans eff,,
 therkoëmere Sogneprester vdj
 Eigtüed fick Kong. Matt -
 Confirmatz Breff paa ett
 hans Matt-z herre faders
 beseglit Pergmentz breff
 Vt sequitür.-

5

Wij Frederich etc Gióre alle witterligt
 10 att effther som Oss Elskel-e Hederlig
 mand her Matz Bück üdj Eigtüed, Nü
 mett hogborne Förstis wor Kiere Herre
 Faders salig och hoglofflige Ihüikoëmszies
 Obitt beseglitt Pergmentz breff haffir
 15 for Oss giort beüisligt Att hand och hans
 efftherkoëmere Sogneprester vdj form
 Eigtüed schülle haffüe i Yding Kierckes
 Boele mett ald sin rette tilliggelse inthett
 vnderthagit wed hüd naffn thett helst
 20 neffnis kand Effther som hand sielff
 haffde vdj were (=væрге) och brüg till hans preste,,
 ,,gaard, dog mett saadanne wilckor Att
 the Altiid ther effther schülle giffüe till
 Østed Kiercke och Ribet Capitell slig
 25 Lanthe (=Landgilde) och affgiff som ther pleyer och
 bör Aff att gióres och giffüis som säme
 Breff och Fündatz wiidere formelder,
 Tha haffüe wij aff wor Synderlig gñnst

34) Stadfæstelsesbrev, Danske Kancelli, Jydske Register de Annis 1578-79, pag. 123 b. (Rigsarkivet).

Dette dokument og nr. 37 skal ses i sammenhæng. Det her omtalte Yding, er det nu forsvundne Yding i Ødsted sogn. Eksemplet belyser, hvor let det er at tage fejl af ensbenævnte lokaliteter. Typisk for de fleste ældre dokumenter er de smukke begyndelsesbogstaver, som den professionelle skriver pryder sine arbejder med. Disse initialbogstaver benyttes også ved kopiindførelser i kancelliets brevbøger. Den her gengivne side er en af flere hundrede i det pågældende bind.

Skriftens form forandrede sig i før tiden knap så hurtig, selv om den også fulgte modestrømninger. De forskellige skriveskolers forlæg kan ofte spores og genkendes mange år efter i nye forlæg. Sammenligner man bogstaverne i teksten med skriveskolens foreskrift, er det svært at forestille sig, at der ligger næsten 90 år mellem skriftprøve og bogstavrækken der er gengivet efter: Neues Vorschriften büchlein von Gebhardum Overheiden. Braunschweig 1664.

Her Marg Bndt och hans off
afskender Bognærst. v. vj
Egtnid, fild kong. Man
Confirmaz Brest paa en
hans Marg Bndt fader
beseglet Bognærst Brest
Vt signtur

5

Wij hermede skien alle vnderligt
du affger som aff Ecker Brest,
man for Marg Bndt vj Egtnid, Nu
nu fogden fustis nu Rær Bndt
fader selig og fogelsteige Hø Bndt
I sin beseglet Bognærst Brest fustis
for aff giort vnderligt du sand ofogans
afskender Bognærst vj for
Egtnid selig fustis viding Rærst
Bndt men ald sin vns tilliggelr under
vnderfagitt ved sand naffn vns fust
naffns sand Ecker som sand fust
fustis vj vns og lang till hans vns
gaard, Dog nu sandans vnderligt du
vns altid vns affger selig giffni till
Hst Bndt och Rær Capitell sig
kande og affgiff som vns vns og
vns aff an givns og giffni som sand
Brest och fustis vnder Bndt
I sin fustis vj aff vns vnderligt giffni

10

15

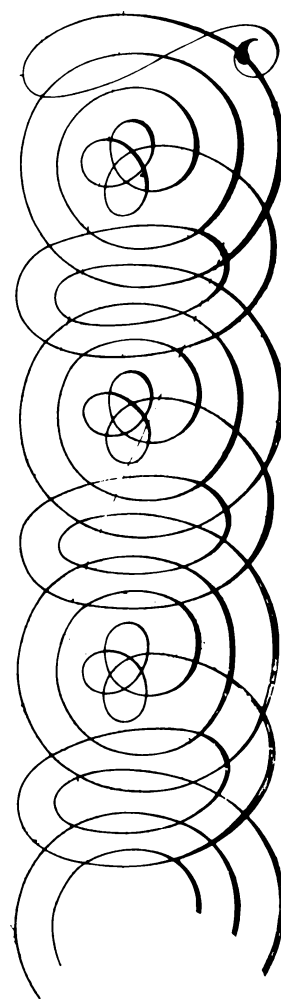
20

25

och naade beüilget och samstöckt Och nü mett thette
 wort Obne breff beüilge och Samstycke att forne
 her Matz Buck och hans efftherkömere Sognepre,,
 ster vdj Eigtüed Müe och schülle altiid her effther
 5 niüde och beholde forne Ydings Kierckes Boele mett
 ald sin rette tilliggelsße inthett vnderthagitt, Dog
 mett slig wilckor att the schulle giffüe till Østed
 Kiercke och Riber Capitell slig lañthe och affgift
 som ther pleyer och bór aff att gióris och giff,,
 10 üis Effther som hogbete wor Kiere herre faders
 Breff ther om formelder och wdüiþer, *Cüm In,,*
Hibitione Solita, Actüm Schanderborg thend
 xx. dag Jülij Aar etc MDLXXVij

15 Her Peder Sogneprest paa Alleróe fick Kong.
 Maittz Breff att maa Aarligen her effther be,,
 koñe och lade oppebere Kong. Maittz, och Kronens
 part aff Kornthienden aff forne Alleróe Och thend
 20 qüit och frij niüde och beholde *üd qvam Cüm*
Inhibitione Solita. Actüm die loco et anno üt supra

25 Frü Anne Blicksdatter Niels
 Lünöws efftherleffüerske fick
 Breff att ingen schall trette paa
 hinths Hoffüitgaarde Rüdgaard och
 Nystrup eller nogit theß tillig,,
 genths godß vt seqüitür

35) Stadfæstelsesbrev, Danske Kancelli, Jydske Register de Annis 1578-79, pag. 124 a. (Rigsarkivet).

Denne fortsættelse af foregående dokument er en hel side i kopibogen. Det viser markeringen af adskillelsen mellem de enkelte indførte dokumenter, der enten er indført sin helhed, som skrivelsen til præsten i Eigtved, eller som et excerpt af den udgående skrivelse som

eksemplet til præsten på Alrø. Det viser også, at den kgl. kancelli på udstedelsestidspunktet befandt sig i Skanderborg, hvor kongen residerede i juli 1578. Om det forsvundne Yding sogn i Østed se Trap VIII,3 side 1136.

Ex:

Yding N° 1.

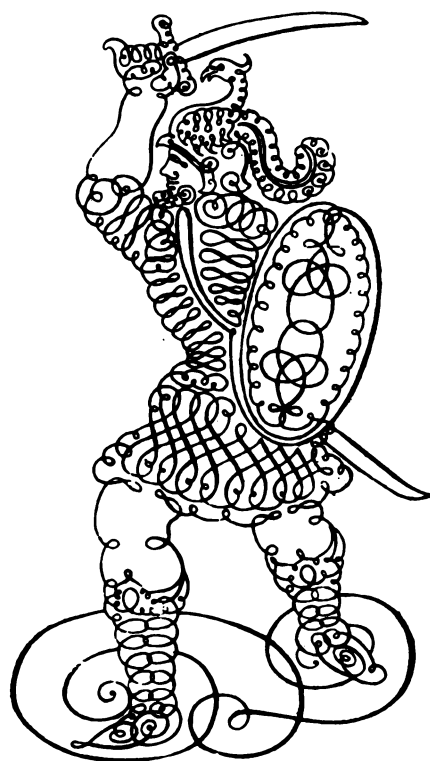
- Wij Frederich thend Andenn med Gütz Naade Danmarktis Norgis Wendis**
 och Gottis Konning, Hertüg wdj Slestüg Holstenn Stormarn och Dytmerskenn,
 Greffüe wdj Oldennborg och Delmennhorst, Giöre alle witterligt att efftherthij
 thenne breffüßsere, Niels Michelsenn j Yding haffüer laditt berette for Oss
 hñorledis handd er bleffüenn fangenn aff wore och rigens Fiendere the Süenske,
 och haffüer weritt /fanget/ fem Aar, wthij Süerig Och thereoffüer er bleffüitt mögitt for,,
 armitt, Tha paa thett forne Niels Michelsenn, saa möggitt thesbedre kand
 koñe till sinn nering och biering, haffüe wij Naadigst vndt och tilladtt, Och nü
 med thette wortt obne breff wnde och tillade, att Hand maa werre frij for ald
 Landgille, Egtt, Arbejde, Och andenn thynnge, aff thennd gaard hand iboer,
 fraa *Sanctorüm Philippi* och *Jacobj Apostolorüm* Dag, sist forledenn, Och till
Sctorüm Philippi och *Jacobj Apostolorüm* Dag först komend, Forbiüend(e)
 therefore alle, ehño the helst ere eller were künde, Serdelis wore Fogitther
 Embitzmennd och alle andre, forne Niels Michelsenn her Emod paa forne
 Landgille, effter som for üt staar, att hundre eller wthij nogre maade besüere
 Vnnder wor Hyldeste och Naade, Giffüitt paa wortt Slott Skan,,
 derborg thennd xxij Dag Maij Aar etc MDLxix Ünder wort Signett

5

10

15

20

36) Afgiftfritagelsesbrev, 1569, 23. Maj, Danske Kancelli, Koncepter til Register over alle lande 1569. (Rigsarkivet).

Der var næsten ingen grænser for, hvad kongens kancelli måtte befatte sig med at udfærdige skrivelser om. Det her gengivne brev, som opbevares i denne smukke form i Rigsarkivet, fritager i et år Ydingbonden Niels Michelsen for de afgifter, der ellers påhviler hans fæstegård. I selve brevbogen er dette dokument kun indført med ganske få ord. I dokumentet ses også hele ordlyden af den passus, der forbyder alle - eller nogle bestemte, nærmere betegnet personer - at

handle imod denne kongelige ordre, som i selve brevbogen altid er underforstået, idet indførslerne altid sluttet "forbydendes etc." jfr. dokument nr. 37 l. 25. Dokumentet var sikkert beregnet til at skulle sendes til Niels Michelsen, men af en eller anden grund blev det ikke underskrevet af kongen og derfor ikke afsendt. Brevet er i udgav trykt i "Kancelliets Brevbøger 1566-1570", Kbh. 1896.

Ex:

Yding N° 1.

H^{er} H^{er} Frederic^{us} t^{er}ti^{us} And^{er}si^{us} med R^{ad}e^{ns} Raade, Daⁿⁱmarckis R^{egis} Mendis
 og R^{egis} R^{egis} H^{er}ting^{er} med V^{est}ing^{er} Solst^{er} Stormarn og D^{en}marckem,
 B^{re}st^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem, V^{er}re alle v^{er}re v^{er}re iⁿ off^{er}erij
 y^{er}re B^{re}st^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem i Yding S^{te}ff^{er} med R^{ad}e^{ns} Raade for D^{en}
 Kn^{ig}ens hand og B^{re}st^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem, off^{er} v^{er}re og v^{er}re R^{egis} R^{egis} og D^{en}marckem,
 og S^{te}ff^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem, v^{er}re D^{en}marckem og S^{te}ff^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem
 armitt. **E**ta paa v^{er}re for^{er} Niels Mich^{el}sen, saa m^{og}g^{it} y^{er}re R^{ad}e^{ns} Raade
 R^{ad}e^{ns} Raade, till sin v^{er}re og v^{er}re, S^{te}ff^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem, D^{en}marckem
 med y^{er}re v^{er}re og v^{er}re R^{ad}e^{ns} Raade, att hand med v^{er}re v^{er}re for^{er} ald
 R^{ad}e^{ns} Raade, D^{en}marckem, D^{en}marckem, D^{en}marckem, off^{er} y^{er}re R^{ad}e^{ns} Raade, att hand med v^{er}re v^{er}re
 fraa S^{te}ff^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem og S^{te}ff^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem, D^{en}marckem
 S^{te}ff^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem, S^{te}ff^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem, D^{en}marckem
 v^{er}re v^{er}re, off^{er} y^{er}re v^{er}re og v^{er}re R^{ad}e^{ns} Raade, D^{en}marckem v^{er}re R^{ad}e^{ns} Raade
 S^{te}ff^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem og alle and^{er} med v^{er}re Niels Mich^{el}sen og S^{te}ff^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem
 R^{ad}e^{ns} Raade, off^{er} y^{er}re v^{er}re v^{er}re, att hand med v^{er}re v^{er}re og v^{er}re R^{ad}e^{ns} Raade
 R^{ad}e^{ns} Raade med v^{er}re v^{er}re og v^{er}re R^{ad}e^{ns} Raade, S^{te}ff^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem
 D^{en}marckem v^{er}re v^{er}re og v^{er}re R^{ad}e^{ns} Raade, S^{te}ff^{er} med V^{est}ing^{er} og D^{en}marckem

5

1569. 10

15

20

91

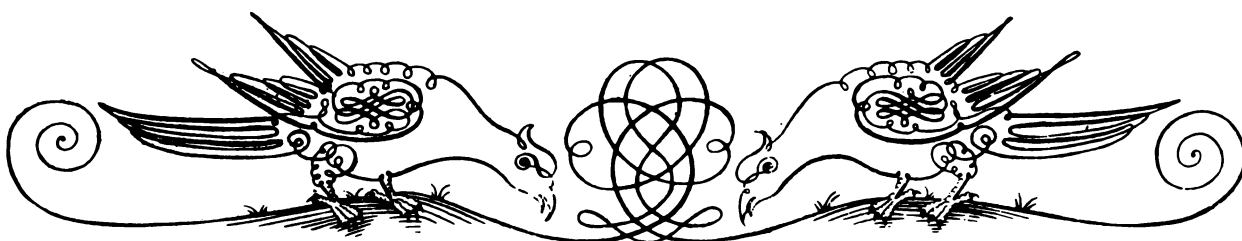
nū er, eller her effther kōmennts worder vdi forne Hospital
 thett att ūppeber. the fattige, saare och siūge tiill beste, Och samme
 wnnthe att forwennde tiill fattiges vnderholdning, Och ther
 mett haffūe flittig tilsūnn, att thett icke forwennts tiill nogenn
 5 andenn deell, end tiill the fattigs behoff, Somm thee wille anntt,,
 swar for Gūd, Och wer bekiend for Oss och wor effthkōmer
 konninger vdi Danmarch. In cūjūs rei test^m, Act^m anno, Loco
 et die vt sūpra

*Regia maiestas manū
 propria Subscript*

Her *Matzs Būck* vdi Eigtwed fick Kong Mtt.'s bræff
 paa Yding Kirckes Boell saa Liūdenndis, Actūm
 Koldinnghwss thenn xvij d *Decembris* M.D.Lviiij

15 **W**ij Christiann thenn tredie ect. Giór alle witterligt att wij
 aff wor synnderlig gūnnst och naade Haffūe wntt och tilladett
 och nū mett thette wortt obnne breff wnde och tillade att Her
Matzs Būck vdi Eigtwed, och hans effterkommer- sognepre=
 20 ster ūdi forne eigtwed, mūe och skūlle haffūe thett Yding Kirc=
 kes boell, mett all Binn retthe tilliggelse, inngtett vndertaget
 wed hūad naffnn thett heldst neffnis kannnd, somm forne Her
Matzs Būck selleff vdi were och brūg haffwer, dog mett saa=
 danne vilckaar att forne Herr Matzs Būck och hanns effter=
 25 kommer- prester vdi Eigtweed, skūlle alletijd Her effthr giffūe
 tiill Østed Kirske, och Ribber Capittell, slig lanndgilde och aff=
 gifftt, somm ther pleyer och bór aff att gióres och giffūes, Thij
 forbiūde wij ect. Cūm inhibitione solita, Actūm, Ano, Loco et
 die vt Sūpra

*Regia Maiestas manū
 propria Sūbscripts.*

37) Skøde på kirkebol i Yding, 1558, 17. december, Danske Kancelli, Register paa alle Lande de Annis 1553-58, pag. 473 b. (Rigsarkivet).

Dette er en i kancelliets brevbøger indførte kopi af et pergamentbrev, sognepræsten i Egtved fik på en ejendom i Yding. Som det ses blev brevet udstedt til den til enhver tid værende præst i Egtved sogn. Men Fr. II forlangte alligevel at brevet skulle stadfæstes af ham. (Jfr. nr. 34). Skriveren her bruger en del forkortelser og hans "t" er temmelig svært at tyde for en uøvet. Især bruger han i første brev nasalstregen for

at markere "mm" - jfr. 1. og 6. linie. Datidens skrivere forsynede ofte deres dokumenter med kunstfærdige udsmykninger. Der måtte lang tids øvelse til. Derfor indgår i de fleste skriveskoler tegneøvelser af denne art. Tegningen af de to fugle er her gængivet efter Tidemann, Peter: Kunstrichtiger Wegweiser zu der edlen Schreibkunst. 1693. u. sted.

ni id, eller her offte Rommele vander vi for^{re} Gyspiall,
her an vpperd, og fange, faare og finge ill best, Og fannu
vander an fedvande vill her fang^{de} vanderfelling, Og her
nu gaffu fling i flum, an her ills fedvande vill nogom
aundum dore, and vill her fang^{de} bogoff, fannu her vills amn^{er}, 5
fread for Bnd, og vord bekend for Oss og vord offte Rommele
Rominger vi Danmarck. In 19 vi ist om, Art^{er} anno, Loro

Regia maiestas manu
propria Subscrip^t.

Die in Supra

10

Der Marzts Bnd vi Eignod fick kong auct^{er} brev^t
paa yding kvotes bore faa Eudomdis, Arum
Koldingsbnd hem vii Decembris M. D. Lviij,

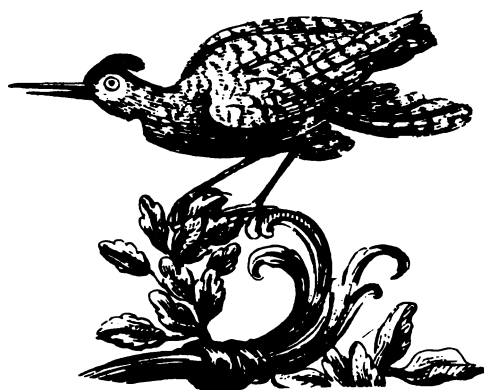
ij Echristian hem vord^{er} v. Bnd alle voringelign an vii 15
aff vord funderlig gnuft og naet, Gaffu vander og illaden
og nu nu her vord omme brev^t vander og illade an her
Marzts Bnd vi Eignod, og Ganns efterkommele fogmeyer^{er},
for vi for^{re} eignod, nu og flulle Gaffu her yding kv.
kes bore, nu all fann vord illigget, ningen vnder vager 20
vord suad naffu her soldt vordis kamm, fannu for^{re} her
Marzts Bnd flulle vi vord og kong Gaffu^{er}, Og nu fann
danne vord an for^{re} her Marzts Bnd og Ganns efter^{er},
kommele profu vi Eignod, flulle alleing her offte giffu
vill offte kvote, og Arum Capittel, sig kammgilde og aff^{er} 25
giffu, fann her ployer og bor aff an gibris og giffu^{er}, Eij
fordinde vii v. Eum vobitionis folia, Arum, An^o, Loro vt

Regia maiestas manu
propria Subscrip^t.

Die in Supra

30

- Om Lejermaale er begaaet paa det Priviligerede og Stróe gods i Woer Herred udi dette nū afvigte Aar 1774, hvoraf Bóder Hans Mat^e Cassa tilfalder, derom bliver De Respektive Herrer Sogne Præster üd i hvis Sogner sligt Gods findes
- 5 Deres gode Attestationer herpaategnet Tienstlig üdbedet til Bilag ved mit alleründerdannigst Jorde Bogs Regnskab for bem^e aar - Schanderborg Amtstue d. 31^e Decem A 1774
./ E.[rik] Hoüed
- 10 I Gansted og Sövind Sogner er intet ü=privi legeret Gods, ündtagen et lidet Selv=Ejer= hūüs i Gansted sogn, hvor intet Lejermaal er at angive som herved testeres
Elbech Præstedg d: 31² December 1774 L.[aürits] Jordhöy
- 15 Ligeledes intet saadant at angive fra Wæer og Nebel Sogner testr:
Wæer Præstegaard üt Süpra J[ens] Schmidt
- ikke heller saadant Lejermaal for Lündüm og Hansted Sogner at angive for aar 1774. Lündüm
20 31 Dec: 1774 D[ines] Pontoppidan
- For Aar 1774 er ej heller saadant Lejemaal forefalden i Öst,,
„birk & Yding Sogner bevidner Birk Præstgd d. 31 Decbr. 1774 %
25 J[acob] Aagaard
- Ikke heller i Oüsted og Taaning Sogner
Tneptr: d 31 Dec: N[icolai] Laugballe
- 30 Fra Hylke Sogn er ej heller saadant Lejermaal at angive +:q:t. Hylke Præstegaard d. 31^e Decemb 1774
+ ündtagen det anmeldte af Mads Rasmussen og P[eter] F[abricius] Dorscheus
Poul Mickelsens Hustrue i Baastrup
Udi nū afvigte Aar 1774 er intet Lejermaal be.,
35 gaet i Kattrüp, Ørrested og Tholstrup Sogner, üden af
Anders Christensön og Karen Andersdaatter, da de be.,
ge tiende paa Thestrup, som og under 24d Jun: sidst er af mig andraget i den Kongl: Amtstue. Kattrüp
Præstegaard d. 31^e Dec: 1774
40 H[ans] Kaalünd

38) Reviderede Amtsregnskaber. Skanderborg - Aakjær Amter Jordebogsregnskab 1772-1774. (Rigsarkivet).

De til revision i Danske Rentekammer indsendte lens- og amtsregnskaber indeholder - som dette og de følgende dokumenter viser - rigt materiale til lokal- og personhistoriske studier. De registrerer de såkaldte "visse" indtægter, d.v.s. de indtægter der var fastlagt år efter år ifølge jordebogen, men også de "uvisse" indtægter, d.v.s. de indtægter der tilflød amtskassen

fra idømte bøder, afgifter ved salg eller overtagelse af fast ejendom, arveafgifter etc. Dette dokument her viser lejermålsbøder, d.v.s. bøder for sexuel samliv udenfor ægteskab, når dette havde synlige følger. Præsterne var pligtige til at indberette sådanne tilfælde og idømme bøder, der tilfaldt statskassen.

Om Ejendomme og Bøgenes paa det i Privilegerede og Kirke
gods i Høst 1774 ved det i 1774, hvorved Bøgen
Ejendomme paa det i 1774, som blev af Prospektive
Ejendomme paa det i 1774, som blev af Prospektive
Høstgods attestationer herpaa afgivet i 1774 ved det
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive

5

E. N. H. H.

10

Yngsted og Svinde Bøgen er indtalt i privi-
legerede Bøgen, indtalt i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive

15

Ligledes indtalt paa det i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive

Ulla Gallemands Lignemaal for Lindem og Hansens
Bøgen af 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive

20

I den 1774 er Ulla Gallemands Lignemaal for Lindem og Hansens
Bøgen af 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive

25

fra Hylke-Bøgen er Ulla Gallemands Lignemaal
af 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive

30

Ulla Gallemands Lignemaal for Lindem og Hansens
Bøgen af 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive
i 1774, som blev af Prospektive i 1774, som blev af Prospektive

35

Ulla Gallemands

40

„inden beregnes aarlligens : //

paa j Rdr 4 mk eller 96 ß dansche

5	j Lest Rüg	- 30 td: }	8 schiepper i tónden
	j Lest Biüg	- 36 td: }	och 24 Ørtte i lesten
	j Lest are[havre]-	60 td: }	j pünd 2 ørtte i P
	j Ørtte Rüg	- 10 schiepper	
	j Ørtte biüg	- 12 schiepper	
	j Ørtte are	- 20 schiepper	
10	j td: Smór	- 18 lættpünd	
	eller	- 9 harbüoe pünd	
	j Lettpünd	- 24 mk	
	j td: Honing	- 30 Kandr	
	j td: Homble	- 12 schiepper	
15	j td: Salt	- 6 schiepper	

Det saaledes Rett effter,,

„läügt ved

Jenns

Christenß...

39) Lensregnskaber. Skanderborg-Aakjær len fra Philippi Jacobidag Anno 1641 til Aarsdag Anno 1642. (pag 1a). (Rigsarkivet).

Dette og de følgende dokumenter er eksempler på et lensregnskab og skal først og fremmest demonstrere det talsystem og de regneenheder, der blev anvendt indtil midten af det 1600-tallet. Ved udgangen af Chr.4.s regeringsperiode afløstes det romerske talsystem efterhånden af arabertal, som allerede i enevældens første årtier næsten helt havde fortrængt romertallene. Den her viste side, som er regnskabsprotokollens 1. side, viser, at der i 1642 anvendtes arabertallene ved forklaringen af det anvendte regne- og målsystem. Men som de næste dokumenter skal vise, brugtes ved

selve regnskabsførelsen i samme protokol stadig romertallene. Af forklaringen ses ligeledes, at i 1642 var 1 rigsdaler = 4 mark á 24 skilling, så at 1 rigsdaler var lige med 96 ß (=skilling). Kornsorterne beregnedes ikke efter vægt men efter rummål, d.v.s. man målte de forskellige kornsorter i nogle beholdere, som ved reces af 31.marts 1615 blev standartiseret for hele kongeriget, og herefter blev så den her viste den officielle anvendte. Sideløbende kan man dog langt op i tiden se lokale måleenheder anvendt, hvor man så taler om en Ribetønde, Åbomål eller Sjællandsmål.

2 Nijundsten, Masel og a Vagten, her de,
 " inden Anegud's Raadleging. "

vaa i hys 4 og allest - 998 daag

i hys Ruog	— 30te.	} 8 p. p. i hys i hunden	5
i hys bueg	— 30te.		
i hys arr:	— 60te.		
i hys Ruog	— 10 p. p. i hys.		
i hys bueg	— 12 p. p. i hys.		
i hys arr.	— 20 p. p. i hys.		
i hys: Juon	— 18 p. p. i hys.		10
i hys: allest	— 9 farbuon p. p.		
i hys: p. p.	— 24 p.		
i hys: hosing	— 30 p. p.		
i hys: houbler	— 12 p. p. i hys.		
i hys: p. p.	— 15 p. p. i hys.		15

i hys: p. p. i hys, 20
 " laugl a vade

- Jórgen Mortenßen j gaard i Súinbagger.
 Rasmús Michellßen for Hannem oploed for.,,
 medelst Armoed
 Penge - Xij Dalr:
- 5 Rasmús Michellßen j gadehúß i wering,
 Rasmús Jenßen oploed,
 Penge - ij Dalr:
 Rasmús Jenßen j gaard i weng Jens Rasmú.,,
 ßen hans Fader oploed,
- 10 Penge - XXiiij Dalr:
 Jens Sórenßen j gadehúß i Skarúp Michell
 Hansßen oploed,
 Penge - ij Dalr:
 Jens Christenßen Deegen till Frúering och Wettúed
- 15 Kiercher j lidet Degneboell i Ring Offúe
 Ottßen fraflótte
 Haffre iij tdr.
- Woer Herrett
- 20 Christen Sórenßen j gaard i Dórúp Som Madts
 Madtzen fradóede
 Penge - XXX Dalr:
 Sóren pederßen i gantrúp j gaard ibd [=ibidem=ligeledes] Paúell

40) Lensregnskab. (Som nr. 39).

Dokumentet viser en side af stedsmålsregnskabet. Stedsmål, som også går under betegnelsen indfæstning, er en afgift, der skulle erlægges, når en ejendom eller tiende (se dokument nr. 41) blev overtaget af en ny fæster eller ejer. Hånden her, som er fra 1642, tilhører en ganske rutineret skriverkarl. At han anvender ch = k er nærmest naturligt for tiden. At han tilsyneladende er jyde, kommer til udtryk i flere af hans stavemåder, her : Kiercke, Wering (= Virring i Fruerring sogn) Wettued (= Vitved sogn) etc. Dokumentet fortæller også om arveskifte (linie 8 og 9) og armod. Rasmus Michelsen (linie 2) må forlade sin gård og nøjes med at overtage et halvt gadehus i Virring (linie 5). I linie 10 betyder de to lange streger, der er forbunden

med en tværstreg XX = 20 jfr Xij (= 12) i linie 4. Derimod skal den ene streg med tværstreg og en prik over (j) læses som ½, idet j læses som et ettal. Skrives flere et-taller efter hinanden, skrives de første som "i"er og det sidste altid som "j". Men en tværstreg igennem det sidste ettal (j) reducerer tallet med ½. Vil man skrive 1½ skriver man altså "ij", hvilket skal læses: det andet ettal er kun halv = halvanden. 2½ skrives iij = det tredje ettal er kun halv og iiij bliver til halvfjerde (3½).

Forkortelsen "ibd" i sidste linie står for ibidem = samme steds. Det i linie 20 nævnte Dörup ligger i Voerladegaard sogn.

Jongem Marbunfen j gaard i Düringfayger.
Lafinus Misfelfen for Hounum opland for
mudelft Amwood

Junge - ij dafte

Lafinus Misfelfen j gadefuße i aarung, 5
Lafinus Junfen opland,

Junge - ij dafte

Lafinus Junfen j gaard i wong Junts Lafinus,
j Junts fader opland,

Junge - Hing dafte

10

Junts Davunfen j gadefuße i Davun Misfelf
Junfen opland,

Junge - ij dafte

Junts Epifunfen dreyen hie funderung og aarftind
Rivunfen j kilet Dagnoball i hing Dfand 15
Lafinus Junfen

Junge - Hing dafte

Ward Berrett

Junfen Davunfen j gaard i Davunfen Markt 20
Wardfen Junfen

Junge - Hing dafte

Davun Junfen i ganlung j gaard i hie Junfen

Penge - Xij dalr:

Jens Olluffszen i yding paa Sin egne och menige
Sogenemendtz vegne, aff Kongl: May och Cro,,
5 „nens Anpartt Korntiende aff yding Soegen
Bom Anderß Sórenssen ibd. tillforne paa
sognemendts vegne i feste haffde och op,,
10 „loed, giffuer till Aarlig Affgift 5 órte 4
schippr Rug och 4 órte schipr biug

Penge - X dalr:

Rasmus Jórghensen j gaard i Giedwed Offue
Madtzenn opløed,

Penge - XX dalr:

Rasmus Jenßen j gaard i Eier Hans Fader
15 Jens Rasmuszen fradóede

Penge - L dalr:

Øxßen - j

Jens Erichßen j gadehuß i tibstrup Bom Jens
Sórenßen fradóede,

Penge - iij dalr:

20 Jacop pederssen till hoßbondhold j Sielffeierbunde,,
„gaard i westbierch, som Nielß Sórenßen Sidts iboed.

4

No 3.			
Klein Lurr: Alphab:			
a	i	r	v
o	f	ff	vv
u	st	st	vv
b	l	st	v
u	ll	st	v
v	u	ph	v
u	u	o	v
st	v	o	v
st	g	t	v
y	v	u	v
h	w	u	v

41) Lensregnskaber. (Som nr. 39).

Også dette dokument er en side af stedsmål- eller indfæstningsregnskabet. Skriveren bruger v og w i flæng jfr. vegne i linie 4 og 7. Interessant er sammenblandingen af romer- og arabertal, som skriveren praktiserer. I linie 8 og 9 anvendes i forbindelse med angivelse af kornafgiftens størrelse arabertal, medens der til angivelse af penge- og øksenafgiften samt betegnelsen af antallet af gårde benyttes romertal.

Den korntiende, som bønderne i Yding sogn skulle erlægge til kongen og kronen, havde de selv fæstet sig til, man kunne vel sige, de havde forpagtet deres egen skat. Af dokumentet her ses, at tienden skifter besidder i 1641. Selve den årlige fæsteafgift (landgilde) var

beregnet i naturalier - rug og byg - men ejerskifteydelsen skulle erlægges i rede penge - 10 daler for Ydingbøndernes vedkommende. Da "andelseje" endnu var et ukendt begreb, måtte en af sognets beboere overtage fæstet på alles vegne.

Bogstavekombinationen ß kan enten læses som "ss" eller "sz". Tegnet ß anvendes samtidig som møntbetegnelse for skilling. I transskriptionen her er vist, at "ß" kan transkriberes som "sz" eller "ss" eller skrives som "ß", alt efter hvad man personligt foretrækker. I de følgende dokumenter vil der ved transskriptionen skiftevis blive anvendt sz eller ss samt ß.

Jakobsen kvæddede

Funga - 7te dafu.

2000 Bæver i igding saa den nye og mange
Bogværk i kongen, af Kongl. Maj: og Ene,
2000 Aars 4000 Rindende af igding Kongen 5
saa Anden 2000 Rindende i kongen saa
Bogværk i kongen i kongen og og
4000, og 4000 Rindende af 5000 4
4000 Rindende af 4000 4000 Rindende

Funga - 7 dafu.

10

2000 Rindende i kongen. Bæver og
4000 Rindende,

Funga - 8 dafu.

2000 Rindende i kongen. 2000 Rindende
2000 Rindende i kongen,

15

Funga - 1 dafu.

2000 Rindende - j

2000 Rindende i kongen i kongen
2000 Rindende i kongen,

Funga - 10 dafu.

20

2000 Rindende i kongen i kongen
2000 Rindende i kongen i kongen

- Gangsted Soegen
  - Penge - V mk iiij β
  - Lam - ij
- 5 Handsted Soegen
  - Penge - iiij mk iiij β
  - Lam - Vj
  - Griße - iiij
- Lúndúm Soegen
  - Penge - iiij mk j β
  - Lam - ij
- 10 Yding Soegen
  - Penge - V mk
- Vaer Soegen
  - Penge - Vij mk
  - Lam - iiij
- 15 Tórning Soegen
  - Penge - Vj mk j β
  - Lam - j
  - Griße - ij
- 20 Oústed Soegen
  - Penge - Vij mk
  - Lam - ij
  - Griße - j

No 1.			No 2.		
Grundstriche.			Perleiting derer Buchstaben.		
r	u	m	i	y	z
r	u	m	u	y	z
r	u	m	u	l	z
r	u	m	r	ll	z
r	u	m	r	b	z
r	u	m	r	c	z
r	u	m	v	u	z
r	u	m	v	v	z
r	u	m	u	w	z
r	u	m	u	v	z
r	u	m	y	c	z

H. Lönngen Se. Mop.

42) Lensregnskab. (Som nr. 39).

Denne side viser afregningen for de såkaldte "småredslér", d.v.s. småafgifter der skulle erlægges (udredes). De kunne være til degnehold, gæsteri, vedligeholdelse af veje, ægt og lignende og skulle erlægges dels i rede penge og dels i naturalier. Alle de ovenfor nævnte sogne ligger i Vor herred og må tolkes Vaer = Vær, Tórning = Tåning. De indkomne penge og naturalier,

her grise og lam, blev anvendt til lønninger og forplejning fra "fædeburet" af de personer, embedsmænd, soldater etc., der hørte til det pågældende lens personale. Var der overskud "forskickedes" det overskydende efter ordre til et andet len, eller hvor det nu var brug for det. Det var jo "statskassens" midler.

Langford's Dagony

Finger — $\frac{1}{2}$ of $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$

Lam — $\frac{1}{2}$

Langford's Dagony

Finger — $\frac{1}{2}$ of $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$

5

Lam — $\frac{1}{2}$

grip — $\frac{1}{2}$

Langford's Dagony

Finger — $\frac{1}{2}$ of $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$

10

Lam — $\frac{1}{2}$

Langford's Dagony

Finger — $\frac{1}{2}$

Langford's Dagony

Finger — $\frac{1}{2}$ of $\frac{1}{2}$

15

Lam — $\frac{1}{2}$

Langford's Dagony

Finger — $\frac{1}{2}$ of $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$

Lam — $\frac{1}{2}$

grip — $\frac{1}{2}$

Langford's Dagony

20

Finger — $\frac{1}{2}$ of $\frac{1}{2}$

Lam — $\frac{1}{2}$

grip — $\frac{1}{2}$

Tagsteen + Xj^M iij^α
 Heste + ij
 Øxen + XXij

5 *Annamett som fra Andere Slotte och Húse er forschiechett,*

Kalch + XL Lester

10 *Wdi attschiellige Maader Annamett*

Rúg + Vj órte V schip j frk
 Biúg + iij Lester Xij órte iiij schip j frk.
 Haffre + Vij órte iij schip

15

Súmma sum,,

*marúm Offúer forschreffúenne
 Indtegtt*

20 Penge + Viiij^M ij^α XXViiij RiXdalr : ij Ortt
 Rúg och Miell + LXXXXViiij Lester Xij órte iiij schip j frk.
 Biúg och Malt + ij^α V Lester iiij órte iiij schip j frk.
 Haffre + LXXij Lester iiij órte iij schip j frk.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U
 V W X Y Z

43) Lensregnskab. (Som nr. 39).

Denne side af lensregnskabet for 1641 viser slutningen af indtægtsopgørelsen og begyndelsen til den samlede oversigt over indtægterne i Skanderborg len. Romertallene er en vanskelig regneenhed, derfor kan det være velanbragt her og i de følgende dokumenter at forklare nogle af linierne lidt nærmere. Det store kryds efter de forskellige varebetegnelser - Tagsteen, heste etc - er opstået ved, at den der førte regnskabet satte en streg — og revisoren anbragte ved gennemgangen af regnskabet den anden streg |, ligesom vore dages revisorer anbringer tegnet ✓. Da romertallene ikke kender begrebet 0 = nul, måtte mangecifrede tal opløses i firecifrede, trecifrede samt en- og tocifrede enheder. Man hjalp sig så ved først at opregne det antal tusindere, der var tale om, derefter hundrederne og tilsidst tiere og enere. For at lette regningen inddeltes større enheder i et givet antal mindre: Rigsdaler i mark og skilling, tønder i skepper, fjerdingkar og album osv..

Linie 1: Xj^M iij^α skal læses 11000 + 250 = 11250

Linie 12: her ses tegnet V som W, hvilket skal læses $5 \div \frac{1}{2} = 4\frac{1}{2}$.

Linie 20: Viiij^M ij^α XXViiij Rixdalr skal læses $7\frac{1}{2}$ tusind + $1\frac{1}{2}$ hundrede + $27\frac{1}{2} = 7677\frac{1}{2}$ Rd + $1\frac{1}{2}$ ørt. Tilsyneladende var der ingen mark, men han kunne ligesåvel have skrevet 7677 rigsdaler 2 mark etc.

Linie 22: der må også foretages lidt hovedregning : ij^α V $1\frac{1}{2}$ hundrede + 5 = 155 lester.

M^C betyder 1000 gange 100 og M^M1000 gange 1000 etc. Bogstavet C anvendes som betegnelse for 100, men man ser også ofte (som her) anvendt ct = centum.

taglam + fj - 3 in ort
 Gafle + j
 Stäm + ffj

Annamatt som fra Andere Vlotte och
 „huse“ er förskietett,

5

Læg + fl Lofar

Vori attschielige Maaderannamett

10

Ling + Giarle & ffj / R
 Ling + in Lofar fj ant in ffj / R
 Rastur + Giarle in ffj

15

Summa Sum

marim L'frier förskietenne
 Indteatt

Funge + ven 3 in ort
 Ling og Mialt ffff in Lofar fj ant in ffj / R
 Ling og Mialt f in ort Lofar in ant in ffj / R
 Rastur + ffff Lofar in ant in ffj / R

20

- Gryn + XXV tdr iij frg.
 Ertter + iij tdr iij ótg:
 Hampefró + iij schip r
 Homle + iij Lester Vj tdr ij schip j frg
 5 Øll + j tdr
 Edige + iij tdr j frg
 Smór + XVij Lester ij tdr j frg Xij scholpd
 Honning + CX tdr j frg ij potter
 Flesch Ind Kóbt + L schippd
 10 Flesch aff olden + ij^M Viiij^{CT} XXXij Sider
 Süinhoeffder + j^M iij^{CT} XVj
 Süine Rógge + j^M iij^{CT} XVj
 Delbage + Viiij tdr
 Süinefoeder
 15 och Maüger + CX tdr
 Jster + Viiij tdr
 Nóedkióed + CX Kroper j frg
 Lamkióed + LXXij Kroper
 Lax + j tdr
 20 Aaell salted + Xij tdr j frg
 Sild + iij Lester ij tdr ij otg.

Groß Lang ley Alphab:	
A	A
B	B
C	C
D	D
E	E
F	F
G	G
H	H
I	I
K	K
L	L
M	M
N	N
O	O
P	P
Q	Q
R	R
S	S
T	T
V	V
X	X
Y	Y
Z	Z
	40.50
	60.70
	80.90
	100.

44) Lensregnskab. (Som nr. 39).

Dette og de næste to dokumenter viser beholdningen i fadeburet (forrådskammer) på Skanderborg slot i 1641. Som det ses, var ærter et anvendt næringsmiddel (ærtesuppe?). Smør var der også en rigelig af, sandsynligvis som handelsvare. I dette dokument skal der især gøres opmærksom på følgende taltegn:

Linie 8 : CX skal læses ethundrede + 10, idet den højtstillede prik skal markere: der er kun ethundrede. Tallet ses flere gange på siden.

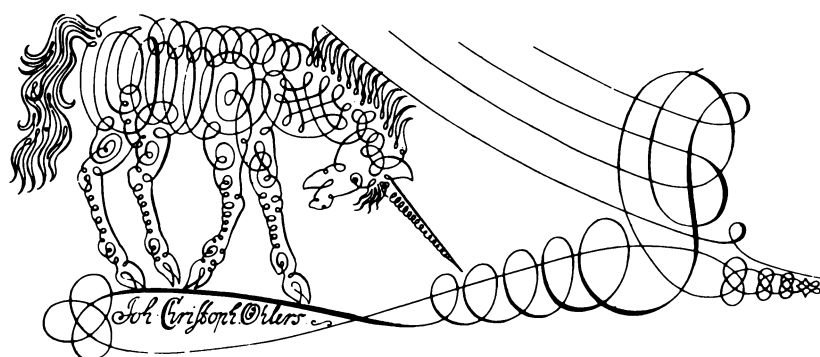
Linie 9 : L=50

I linie 17 læses ordet *Nóed Kióed*, hvilket i datidens terminologi betyder oxekød. "Nød" er den gamle skandinaviske betegnelse for hornkvæg og har på svensk stadig denne betydning. På jydsk findes reminiscenser i f.ex. "æ Nøs" Nødehus, d.v.s. kostald og i Stednavnet Nødebo egentlig Nødeboder jfr. Kalveboder = kvægskure. Endelsen "boda" bod findes stadig i mange svenske stednavne.

	Torsch	+ X tdr j frg
	Küalle	+ j Lest
	Bergefisch	+ Viiij schippd j lispd Vj scholpd
	Rocheler	+ iiiij worder ij fisch
5	Cabbelaw	+ C:X worder ij fisch
	Hüilling	+ ij ^M LX
	Flónder	+ ij ^M iij ^{CT} LX
	Lonborg Salt	+ Xj tdr ij schip j fr:
	Spantz Salt	+ Vij Lester Vij tdr ij schip j fr:
10	Frantzt Salt	+ V Lester ij tdr ij schip m:
	Sortt Salt	+ Xiiij Lester ij tdr
	Wox	+ iij LisPd
	Tallig	+ iiiij schippd iij LisPd Vj scholpd
	Heste	+ iiiij
15	Øxßen	+ XL‡
	Kiöer	+ XX iiiij
	Sün och grise	+ ij ^M XLV
	Foor och lamb	+ Vij ^{CT} LXVij
	Gieß	+ V ^{CT} LXXV iij
20	Hónß	+ j ^M Vij ^{CT} LX
	Eegh	+ V ^M iij ^{CT} XX
	Galte at fede	+ ij
	Stald oxsens Foering	+ LXXj
	Forenödtz Foering	+ iij ^{CT} XXij.

45) Lensregnskaber. (Som nr. 39)

Her gøres der regnskab for - ikke alene hvad der er i fadeburet, men også over hvad der findes i stald og lade. Især lægger man mærke til det store forråd af fisk og forskellige sorter af salt, hvoraf "Lonborg Salt" sikkert er salt fra Lüneborg.

I alle de fra lensregnskabet medtagne dokumenter findes en del mål- og vægtenheder, som i dag er ukendte.

Linie 4: her anføres 4 vorder. 1 vorder er lig med ½ snes altså 10 fisk ialt er der så 42 Rocheler.

Linie 15: her ses tegnet X som skal læses $X \div \frac{1}{2} = 9\frac{1}{2}$.

Hvad enhederne lest, skippund, lispund og skolpund

angår henvises til at benytte den her anførte litteratur.

Litteratur: Aakjær, Svend: Maal, Vægt og Taxter, Danmark. (Nordisk Kultur XXX) 1936.

Birkeland, Knut: Mål og Vægt. Kbh. 1970

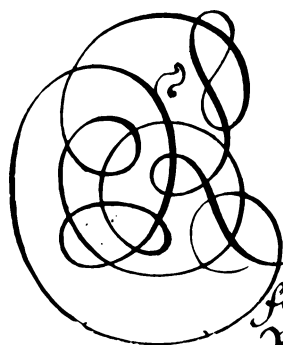
Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Mid delalder. Bd 1-

Håndbog for danske lokalhistorikere. Kbh. 1970.

Danske Kulturhistorisk Opslagsværk. I-II. Kbh. 1991.

	Blye	+	iiij schippd
	Glaß	+	Vj Kister
	Jernn	+	Xij schippd Viiij LisPd
	Jern Kloser	+	XX iij
5	Spigger	+	Xij ^M
	legtesóm och lofftesóm	+	X ⁿ iij ^{CT}
	Tierre	+	iiij tdr
	Tolff alen tómer	+	iij tylter
	Saugdeller	+	LXj tylter
10	Legter	+	C·X ^{CT}
	Bógefade	+	j tdr
	Øllfade	+	j
	Windfade	+	Xiij
	Oxehoffder	+	Vj
15	Ledige tdr	+	j Lest
	Tagsteen	+	Xj ^M iij ^{CT}
	Kalch	+	LX iij lester
	Hamp	+	Xij lisPd Vi scholpd
	Lysbegoorn	+	ij ^{CT} XL iij mk
20	Oxehüder	+	C·X
	Lamschind	+	Vij Deger ij schind

Rigdom forhure sine udd, besidde med sigt or
 farr, or mistis med durre. Orud er Riger, som
 Rigdom foraret, end dnd som Rigdom besidder. Orud
 er Rij som lader sig nøje. Jeg finder ingen Rys ifuor tro
 sand kan være som i nød hjælper fra vel, som mine Dunge.
 Gyltne Røgel lukker alle Porte op. Rode Dunge gior best Røb.

46) Lensregnskaber. (Som nr. 39.)

Denne side viser "lagerbeholdningen" af diverse byggematerialer og andre brugsvare.

Linie 6: X^M iij^C skal læses: $9.500 + 400 = 9.900$ søm.

Linie 8: iij tylter (egl. tylfter) skal læses:
 $2 \times 12 + \frac{1}{2} \times 12 = 30$ styk tolv alen tømmer.

Linie 9: LXj læses: $50 + 10 + 1 \times 12 = 732$ styk brædder.

Linie 10: C·X^{CT} læses 110 hundrede, hvilket lyder ikke helt korrekt.

Linie 16: kan sammenlignes med dokument 43, linie 1.

Linie 21: Vij deger ij skal læses: $7 \times 10 + 2 = 72$ stykker lammeskind

Til Kongen!

Kóbenhavn, den 10de Jüni 1842

Etatsraad *C.L. Walsøe* ansóger aller,,
,,ünderdanigst om at hans Són, Sys,,
5 ,,selmand i *Nordre Müle* Syssel i
Island, *Carl Ferdinand Walsøe*,
paa de i Ansógningen anførte Grunde
allernaadigst maatte forflóttes til
10 det nú vacante Amtsforvalter Em,,
,,bede for *Holbeks* Amtsstüe Distrikt

Ünder 21de *Febrüarii* 1835 behagede Hóisalig
Kong *Frederik* den 6te allernaadigst at üd,,
,,nævne min Són, *Candidatüs jüris Carl*
Ferdinand Walsøe, til Sysselmand for
Nordre Müle Syssel i *Islands* óstre
Amt, efter at han havde tilbragt 7 Aar
i Deres Majestæts Rentekåmers Tieneste

I denne Embedsstilling har han, som
fræmed for det islandske Sprog og übekient
med Landets sociale Forhold, nú paa
8de Aar, havt mange Vanskeligheder at
overvinde, forüden dem Landets locale
Tilstand, ved besværlige Reiser til forskiellige
Aarstider, medfóre, og som ere dobbelt
fólelige for den der ikke er Indfódt.

Desüdagtet har jeg dog den glade Bevidst,,
,,hed, at han har forestaaet det ham betroede
Embede til Deres Majæstets Rentekam,,
,,mers og hans nærmeste Foresattes füde
Tilfredshed, og tór i denne Henseende hen
holde mig til det min foregaaende aller,,
25 ,,ünderdanigste /Ansógning/ a:f:A: om hans Forflóttelse
til *Ebbeltoft* Amtsstüe *District*, allerün,,
,,derdanigst vedlagte Vidnesbyrd fra nú
afdóde Amtmand *Thorarnsen*.

Ved hans Ansættelse gik han denne Em,,
bedsstilling imóde med det Haab derved at
aabnes Adgang til Erhverv i sit Fódeland,
og blev deri bestyrket ved Hóisalig Kongens
naadige Tilsagn til ham, og senere til mig,
om at ville have ham i allernaadigst Er,,
indring ved forefaldende Leilighed til

[alleründerdanigste
og troe Tiener

Christian Lindemand Walsøe]

47) Embedsansøgning fra C.F. Walsøe, 1842, 10. juni, Rentekammeret, Embedsansøgninger 1669-1848, alfabetisk ordnet. (Rigsarkivet).

I Rigsarkivet findes mange ansøgninger om embeder inden for administrationen. De opbevares etatsvis og er ordnede alfabetisk efter ansøgninger for hver etat for sig. De hidrører fra personer, der ikke opnåede det attræede embede. I den her gengivne, ansøger Etatsråd Walsøe på sin søns vegne om et ledigt embede i Holbæk. Skriveren har en særdeles pertentlig skrift, der tyder på lang tids øvelse. Opstillingen af ansøg-

ningen er den sædvanlige for tiden. Man skrev kun på højre halvdel af papiret, idet man i øverste venstre halvdel kort anførte sit ærinde. Den her på nederste venstre halvdel gengivne underskrift findes på originalen på bagsidens højre halvdel. Navnet allernederst er påført senere af en anden hånd. Tallene øverst til højre angiver, at denne skrivelse er journaliseret i danske rentekammerets journal for året 1842 under nr. 179.

No 4716

Til Kongen

5

Kiöbenhavn den 16de Jünii 1791

10

Christian Lindemand Walsöe, examinatus Jüris og Skriver i Revisions Comptoiret for Overformynderie Regnskaberne ansöger allleründerdanigst een af de 2de i det Kongelige Rente Kammer

15

ledig værende Copiist Pladser

#

2de originale Attester
ere mig üdleveret

20

Walsöe

25

Da der for nærværende Tid ere 2de Co=
,,piist Pladser ledige her ved det Kon=
,,gelige Rentekammer, nemlig en
i det Islandske og en i de Jydske Stif=
,,ters Comptoir, og ieg nü i 4re Aar
har arbeidet ved Kammeret, hvoraf
ieg har tilbragt 5 Fierding Aar i
Revisions Comptoiret for Overfor=
,,mynderie Regnskaberne, samt
stræbt at giöre mig düelig til For=
,,retninger og værdig til videre For=
,,fremmelse, saaledes som min
nü værende Comptoir Chefs herpaa
tegnede og mine forrige Comptoir
Chefers aparte medfølgende Atte=
,,ster üdviise, ligesom ieg og i Aa=
,,ret 1788 har erholdet dansk jüri=
,,disk Examen med Beste Carachteer,
saa fordrister ieg mig paa Gründ
deraf allleründerdanigst at ansöge
Deres Kongelige Mayestæt om at
een af disse ledig værende Copiist
Pladser mig allernaadigst maatte
foründes. -

allleründerdanigst

Christian Lindemand Walsöe

30

At Süpplicanten Herr *Christian Lindemand Walsöe* har arbeidet 1¼ Aar i det mig allernaadigst anbetroede Revisions Comptoir ünder Rentekammeret og i samme Tid ei alene viist en god Opførsel, men end og arbeidet med megen Fliid og Lyst i de ham anbetroede Forretninger, det kan ieg ikke ünd =lade, efter hans Forlangende, herved at bevidne, ligesom ieg og paa Gründ deraf önsker ham paa det Bedste anbefalet til hans Velfærds videre Fremme

35

Kiöbenhaün den 16 Jünii 1791

40

*Diensen***48) Danske Rentekammer, Embedsansøgninger, alfabetisk ordnede, Walsøe, C.L., 1791, 16. juni. (Rigsarkivet).**

Som allerede nævnt under nr. 47, findes der i Rigsarkivet mange hundrede embedsansøgninger. Men det er vist enestående, at man kan finde den samme person som ansøger med ca. 50 års mellemrum. Da C.L. Walsøe sendte denne ansøgning af sted, tænkte han næppe over, at han 50 år senere ville skrive en embedsansøgning i sin søns navn. Der er samme elegante rutinerede penneføring over hans skrift i 1791 som 1842, omend alderdommen har svækket ungdommens snørklerier. Walsøe blev kopist i 1794, avancerede til fuldmægtig i Københavnske Renteskriverkontor 1798 og blev var chef i perioden 1810-41. Walsøe søger i årene 1790-1810 adskillige stillinger under Rentekammeret, bl.a. som amtsforvalter i Aarhus, i Viborg og

mange andre steder. Alle disse ansøgninger er skrevet med hans egen hånd, og det giver rigt lejlighed til at studere denne mands "hånd" igennem et mere end 50-års liv, til han i 1842 søger embede for sin søn (se dokument nr. 47). Hans mange ansøgninger om embeder såvel i hovedstaden som i provinsen fortæller en hel livshistorie, som fortsætter i hans ansøgninger for sønnen.

Den nederst gengivne anbefaling af ansøgningen er på originalen påført på bagsiden. Hvorimod anmærkningen "2de" (tvende) etc. har sin oprindelige placering, og det ses tydeligt, at den er påført af en anden hånd.

No. 4.

Sire og Dybe Skilling.

Lil Kongen

Mun
1794
Jensen

Kiøbenhavn den 16de Junii 1791

Christian Lindemann Walsøe, examinatus
Pædagog og Lector i Christiani Comptoirs
for Christiani Comptoirs Augustabørns
ansøger allværdigdanigt om af de
L^{de} i det kongelige Pædagogicum
hvilket vorernde Lectorat fædder.

#

L-originaire Adresse
der uig indleveret.

Walsøe

Jeg har for vorernde Christiani Comptoirs
og Lectorat Augustabørns, nemlig en
i det kongelige Pædagogicum og en i det kongelige
Comptoir, og mig indleveret
for at blive indleveret, for at
ing for tilbragt 5 Aar i
Christiani Comptoirs for Christiani
Comptoirs Augustabørns, samt
at jeg har givet mig indleveret til
indleveret og vedig til indleveret,
indleveret, ja endda som min
nu vorernde Comptoirs Lectorat
Augustabørns og mine forrige Comptoirs
Lectorat og alle med følgende Lectorat
og indleveret, ligesom ing og i
den 1788 for vedig indleveret
indleveret og alle med følgende Lectorat
for indleveret ing mig vedig
indleveret allværdigdanigt at indleveret
den kongelige Majestæt om at
den af dette indleveret Lectorat
indleveret mig allværdigdanigt
indleveret.

Christian Lindemann Walsøe

Upplykker jeg Christian Lindemann Walsøe for at blive indleveret
i det indleveret indleveret Christiani Comptoirs indleveret
og i samme indleveret om god indleveret, indleveret og indleveret
indleveret og Lectorat i det kongelige Pædagogicum, det kan ing indleveret
indleveret, og alle med følgende Lectorat, for at indleveret, ligesom ing og paa
indleveret om at indleveret indleveret til indleveret indleveret indleveret.

Kiøbenhavn den 16 Junii 1791

Jensen

Ferslev sogn.

Sognets areal er ifølge den i Matrikelarkivet opbevarede sogne-protokol fra ca. 1800 beregnet til 4647 tdr land (2563 ha). I sognet ligger 4 landsbyer : Ferslev, Røgerup, Vejleby og Venslev, som hver udgør et ejerlav. Desuden har Skibby sogn en mindre enklave i sognet. Rundt i sognet, ret småbakket, ligger der nogle små bakketoppe, der rager op over landskabet.

Sammen med det lille Vellerup sogn danner sognet et pastorat.

Indtil ca. midten af forrige århundrede var næsten alle gårde og husmandsteder i sognet fæstere enten under Svanholm gods i Krogstrup sogn eller under det i Sæby sogn beliggende Egholm gods. Blakke mølle hørte under Svanholm gods, selvom mølleren også var fæstebonde under Københavns Universitet, som ejede et par gårde og nogle huse i sognet.

Der er hverken jernbane eller nogen større landevej i sognet. Derimod har der været to færgesteder for overfart til Orø, idet sognet har en længere kyststrækning ud til Isefjorden.

I forbindelse med benyttelsen af lægdsruller er det

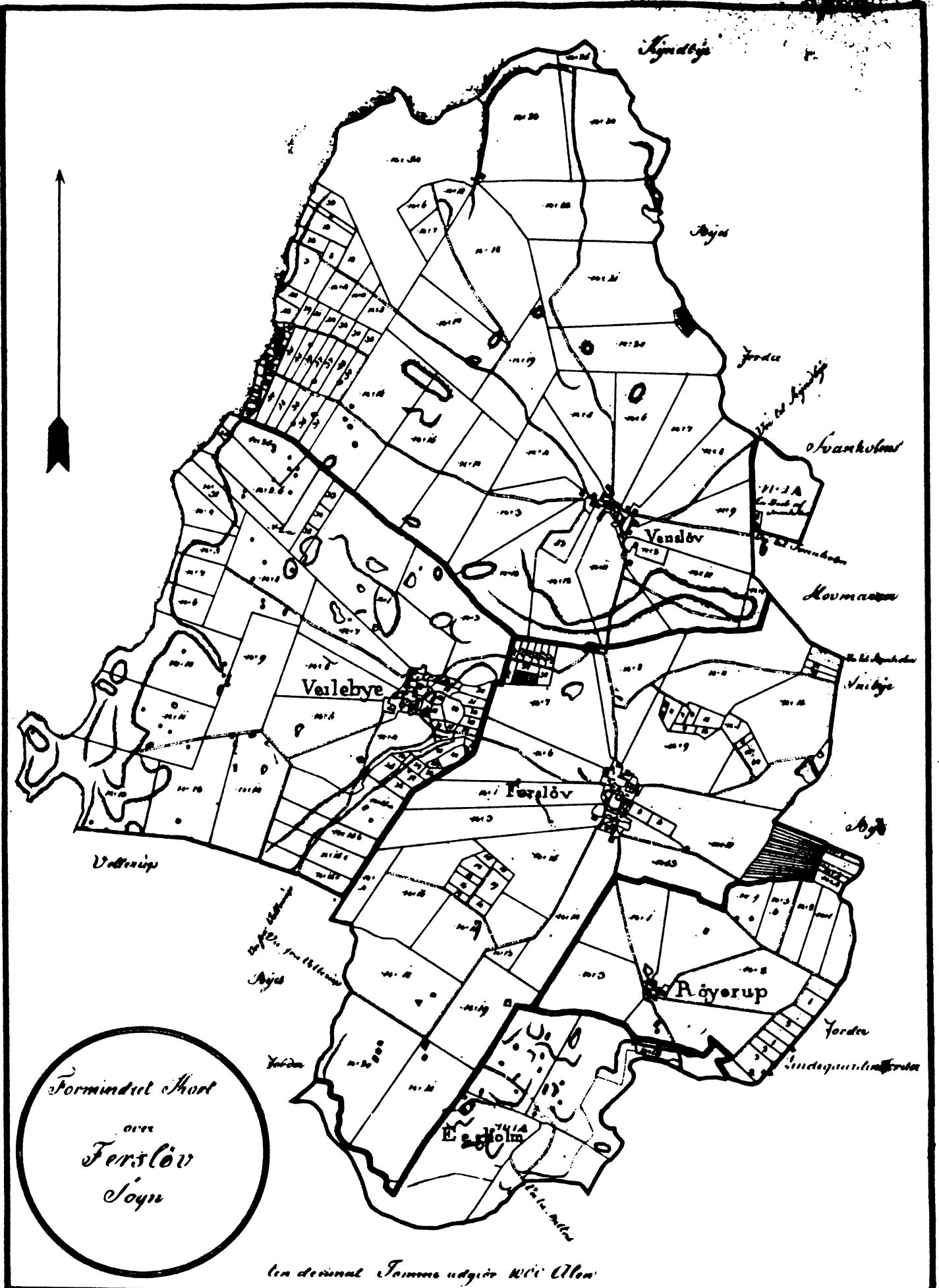
af betydning at man er opmærksom på et sogns kystgrænse. Der førtes særlige ruller for personer der i disse sogne havde tilknytning til søen. Man taler i dette sammenhæng om et sogns "sølimit". Personer der blev overført til sørullen blev i reglen udskrevet til at gøre tjeneste ved flåden.

Der er ikke konstateret tegn på industri, end ikke hjemmeindustri i folketællingerne indtil 1855. Landbrug og de dertil fornødne håndværk var sogneboernes erhverv. En driftig mølleforpagter og senere ejer af Blakke Mølle har sat sit præg på denne side af landbruget. Han indrettede i midten af forrige århundrede et bageri på møllen, som den dag idag bager brød kendt under navnet "Selsøbrød". Fra 1921 til 1984 ejedes bageriet af familien Schønemann-Jensen, som dog ikke på nogen måde har tilknytning til den i de følgende dokumenter omtalte familie Schiønemann.

Blakke Mølle ligger på en lille bakketop omtrend midt i sognet, der hvor vejen fra Vejleby støder ind i vejen, der fører fra Ferslev til Venslev.

Billedet af Blache Møller er venligst udlånt af frh. bagermester S. Schiønemann Jensen og Kortet gengives med Kort og matrikeldirektoratets til-ladelse.

ten delional Tammes udgiver W.C. Allen

Formindret af Johnsen 1888

Copy of Aast

Regler

for Folketællingen paa Landet i Danmark den 1te Februar 1845.

1. Tællingen tager sin Begyndelse den 1ste Februar 1845, og fortsættes saavidt muligt uafbrudt hver følgende Søndag indtil den er fuldendt.
2. Enhver Sognepræst lader Tællingen tværtiis ved Hielp af Skolelærerne, der hver for sit Skoledistrict har at foretage Optællingen. Hører Skoledistrictet under forskellige Sogne, har Skolelæreren at foretage Optegningen særlig for den Deel af Districtet, der hører under hvert Sogn. I Tilfælde af en Skolelærers Sygdom, kan Sognepræsten overdrage en af de andre Skolelærere, tillige at foretage Tællingen i den Førstes District. Hvor et District er henlagt til en Kjøbstædtirke, uden at høre til Byens eller dens Forstæders Grund, foranstalter Sognepræsten for den vedkommende Kjøbstædtirke Optællingen i et saadant Landdistrict, som om dette var et særskilt Sogn.
3. Tællingen foretages gaard- og huusviis, ligesom Stederne ligge bequemest ved hverandre; kun at ingen Beboelses-Leilighed forbigaaes.
4. Overensstemmende med det hostrykte Schema opstrive Skolelærerne paa det dem meddeelte Papi i de derpaa trykte Rubriker først Antallet af de Familier, der findes i hver Gaard, hvert Huus eller hver Beboelses-Leilighed, hvorved er at mærke, at ved Familier forstaaes her det samme som Huusholdninger, saa at de der høre til een Huusholdning regnes som een Familie. Afstegtjolk, Indbiddere og andre i et Huus bosatte ansees altsaa ikke som særegne Familier, naar de ei fore særskilt Huusholdning, men søge Bord hos Andre. Dernæst optegnes alle de Personer, som findes i Gaarden, Huset eller Beboelses-Leiligheden, nemlig deres Navn, Alder, om de ere gifte, ugifte, Enkemænd eller Enker, deres Fødested, samt deres Titel, Embede, Forretning, Haandværk, Næringsvei, Stilling i Familien, eller hvad de leve af. Adskillte Høgtjolk opføres som Enkemænd eller Enker, om end Skilsmidjen blot er fra Bord og Seng. Har nogen flere forskellige Næringsveie, anføres han under den, som han opgiver for den vigtigste hvoraf han lever. Ved Huusmænd og Inderstær maa saaledes steds tillige anføres, hvoraf de fornemmeligen leve, f. Ex. som Dagleiere, Bøvere, Hjulmænd o. desl. Forstaaes Nogen findes at være Forstanden berøvet, follet eller affindig, anbringes en Streg i den dertil bestemte Rubrik og Sygdommens Værlighed angives, hvorhos, for Lydeligheds Skyld, Navnet understreges. Det bemærkes, at kun de som have værlig Mangel paa Forstanden, blive at anføre, hvorimod de som tilfældigviis i en hidtig Sygdom kunne tale i Billedse ikke betragtes som Affindige.
5. Under Tællingen regnes enhver til den Gaard eller det Huus, hvori han opholder sig om Natten. Alle, saavel Indlændinge som Udlændinge, medtages, af hvad Stand, Riis og Alder de ere, og hvad enten de høre til Familien eller ikke, naar de kun ei have deres faste Hiem et andet Sted i Danmark. Militaire, som have fast Qvarteer i Sognet, blive altsaa og at optegne blandt Beboerne af den Gaard eller det Huus, hvori de ere indqvarterede. Naar en Person, som sædvanligen har sit Hiem i et Huus, er fraværende i Besøg, Forretninger eller deslige, enten i Landet eller udenlands, med det Forsæt at komme tilbage, f. Ex. om han er tilføes, tælles han, som henhørende til det Huus, hvorfra han er bortreist, og til hvilket han antages at ville komme tilbage. Har han derimod taget stadigt Ophold andensteds i Danmark, f. Ex. som Discipel ved en Skole eller Studerende ved Universitetet, som Soldat i stadig Garnisonstieneste, eller som Lyende, og deslige, da tælles han alene paa det Sted, hvor han saaledes har taget Bopæl. De som henhidde i Strafanstalter eller Arrester tælles alene paa disse sidste Steder og ikke som hørende til de Huse, hvorfra de ere bortførte.
6. Det løbende og ikke det fyldte Alders-Aar anføres, f. Ex. ved nyfødte Børn skrives 1, og ved den, som er i sit 26de Aar 26 og ei 25.
7. Børn, som fødes efter den 1ste Februar 1845, men førend Tællingen endnu er fuldendt, ansees som usødte og tælles ikke, hvorimod de Personer, som maatte døe i det Tidrum fra Tællingens Begyndelse indtil den er fuldendt, tælles som Levende, paa det at af den hele Optælling kan erfares Folkemængdens virkelige Tilstand paa den bestemte Dag.
8. Ligesom Sognepræsten meddeler enhver Skolelærer et Exemplar af de her fremsatte Regler for Folketællingen med det vedtrykte Schema og saamange Blanquet-Ark til Bispernes Forfattelse, som ansees fornødent, saaledes vilde Sognepræsten ligeledes have at give ham al den videre Veilebning, som maatte behøves, og isærdeleshed indskræpe ham, at iagttage den største Nøisigtighed og, hvor det gjøres fornødent, betyde Vedkommende, at der, da Hensigten alene er, at tilveiebringe en fuldstændig Overigt over Statens Befolkning og dens forskellige Bestanddele, ikke er mindste Grund til nogen Tilbageholdenhed. Naar i et Sogn er beliggende en Hovedgaard, kan Sognepræsten, forstaaes han finder det påfende, modtage fra Gieren eller Bestyreren, som da først gjøres bekendt med nærværende Regler og Schemaet, en Optegnelse under hans Haand paa de rubricerede Blanquet-Ark over samtlige Personer i de egentlige Hovedgaards-Bygninger, med de øvrige Dphøninger, som i Schemaet ere forlangte, og overlades det da til Sognepræstens Vedømmelse, hvorvidt saadan Optegnelse kan træde i den sædvanlige Optællings Sted, dog at det nøie paasees, at intet Huus derved forbigaaes, eller dets Beboere tælles 2 Gange. Paa samme Maade forholdes der, saafremt der i et Sogn skal være nogen militair Kaserne eller anden offentlig Bygning, hvor Optælling ved Skolelæreren findes mindre hensigtsmæssig, og Optegnelsen derfor maa skee af den, der har Bygningen under sin Bestyrelse. Samtlige Optællings-Lister, der underskrives af de Mænd, som have forfattet samme, sammenhæftes for hvert Sogn og modtages af Sognepræsten.

Folketællinger

Et af de væsentligste - men mest elementære - arkivfunds, slægtsforskeren såvel som lokalhistorikeren skal sætte sig ind i, er folketællingerne.

Allerede i 1769 indsamledes summariske oplysninger om befolkningsforhold her i landet. Men da præsterne, hvem dette arbejde blev pålagt, kun skulle indsamle tabellariske oplysninger, findes der næsten ingen navneoptegnelser fra denne folketælling. Det bevarede navnemateriale stammer fra købstæder og må betegnes som ganske tilfældig bevaret. Det, der hidtil er fremdraget - i reglen ved gennemgang af magistratsarkiver-, er fotokopieret og findes bl.a. i Rigsarkivet, hvor det er opstillet sammen med folketællingslisterne.

De egentlige folketællinger begynder i 1787 og blev gentaget i 1801 og 1834. Siden afholdtes der ifølge kgl. resolution af 3. juni 1835 folketælling *hvert femte år indtil 1860*. Derefter gik man en årrække over til at foretage tællingerne *hvert 10. år*, så at rækken af folketællinger herefter ser således ud: 1870, 1880, (1885), 1890, (1895), 1901, 1906, og 1911. De i parentes anførte tællinger blev kun gennemført i København.

Perioden indtil 1850 har Axel Holck¹⁾ på udmærket måde gjort rede for. Især hans fremstilling af indsamlingen af oplysninger om befolknings- og landbrugsforhold vidner om, at han har haft adgang til alt dengang foreliggende materiale, også det nu forsvundne.

Indsamlingen blev i begyndelsen foretaget af sognepræsterne, d.v.s. disse skulle sørge for, at de ønskede oplysninger indsamledes og blev kontrolleret, at de udsendte skemaer var udfyldt "så godt det lod sig gøre". Denne bemærkning, fremsat af C.N. David, chef for Statistisk Bureau fra 1854, var ganske vist møntet på landbrugstællingerne, men har lige så megen gyldighed for folketællingerne. De to ældste folketællinger er for landsoggenes vedkommende i langt de fleste tilfælde indsamlet og affattet af præsterne personligt. I løbet af de første tiår i det 19. århundrede voksede behovet for at indsamle statistisk materiale langt udover, hvad man mente at kunne pålægge gejstligheden, og ved reskript af 3. januar 1834, som kom i anledning af den forestående folketælling, ændredes dette forhold da også. Af reskriptet, som er trykt i Collegialtidende 1834, nr. 3, s. 34 ff, fremgår at præsterne nu kunne iværksætte tællingerne ved hjælp af skolelærerne "der hver for sit Distrikt har at foretage Optællingen...".

Resultaterne af de ældste folketællinger er tabelarisk trykt i "Statistisk Tabelværk", Ældste Række, nr. 1, 6 og 10. Skolelærerne protesterede selvsagt voldsomt mod denne arbejdsbyrde, men hverken protester eller gode forslag kunne ændre denne tingenes tilstand, ligesom februar måned stod urokkelig fast som indsamlingsperiode. I denne kolde vintermåned var befolkningen mest stationær, havde man opdaget. Først til tællingen i 1870 lykkedes det at skabe en nyordning, som fritog de hidtidige indsamlere af materialet for dette hverv. § 30 i "Landkommunalloven" af 6. juli 1867 forpligter nemlig sognerådene til at udføre indsam-

lingen af de statistiske oplysninger, Statistisk Bureau måtte ønske indsamlet.

Tællingen skulle foretages på en bestemt dag, men naturligvis var man fra centraladministrationens side klar over, at arbejdet ikke kunne tilendebringes på een dag. Det kunne præsterne og senere skolelærerne slet ikke overkomme. Derfor hedder det også i de vejledninger, som fulgte med skemaerne, at disse skulle udfyldes nævnte dag og de nærmeste følgende, dog således at de faktiske forhold pr. den angivne dato skulle optegnes.

Hvis en mand for eksempel var i live den 1. februar 1850 og død, inden skolelæreren var nået til hans husstand med tællingen, skulle han alligevel tælles med. Omvendt skulle et barn født efter 1. februar ikke tælles med. En fuldstændig oversigt over de regler, som var gældende for de her angivne folketællinger findes i "Statistisk Tabelværk" IV. R., Lit. A, nr. 8a, pag. I - XLI. (Se modstående side).

De originale tællingslister opbevares på Rigsarkivet under betegnelsen "Folketællinger". De er ordnede efter følgende principper:

- a) kronologisk samlet for hele landet
- b) inden for hver tællingsårgang :købstæder, derefter amterne alfabetisk
- c) bindene er opdelt herredsvis
- d) sognene inden for hvert herred er søgt placeret alfabetisk, men dette princip er ikke altid overholdt.

Mormonerne fik i tiden efter 2. verdenskrig til-ladelse til at affotografere de ældre folketællinger, d.v.s. frem til 1880. Nu er fotograferingen nået til 1901. Kopier af disse film ligger på Landsarkiverne, dækkende deres område. Endvidere er man dels på Rigsarkivet, dels på Landsarkiverne ved at opstille xeroxkopier af tællinger 1787, 1801, 1834, 1845 og 1850 som af de besøgende kan benyttes efter selvbetjeningsprincippet. Kopierne skal benyttes, da de originale Folketællinger, p.g.a. det stærke slid de udsættes for, er taget ud af brug.

Det bør nævnes, at fra tællingen 1845 medtages fødestedsangivelse. Selv om der kan være visse afvigelser fra de faktiske forhold, dog en uhyre hjælp for slægtsforskeren. Kvaliteten af fødestedsoplysningerne er betydelig bedre i den tid, da præsterne og skolelærerne tog sig af indsamlingen end senere. Dette står naturligvis i forbindelse med, at de såkaldte "tællingskommissionærer", som varetog indsamlingen fra 1870, ikke var i besiddelse af de samme hjælpemidler, som skolelærerne i reglen sad inde med, f. eks. sognefortegnelser og lignende. På den anden side synes aldersangivelserne bedre end i tidligere tællinger. Det bør nævnes at tællingen 1901 også indeholder oplysninger om personers fødsels-, vielsesdato, fødested samt oplysninger om tidspunkter for flytning til nuværende sogn samt sidste fraflytningssogn.

1) Holck, Axel: Dansk Statistiks Historie 1800-1850.. Kbh. 1901.

Af reglerne for 1845 fremgår iøvrigt også, hvorfor der i denne tælling findes så mange enker og enke-mænd, endskønt mangen en ægtefælle kan påvises i live i tællingen. I § 4, linie 7 findes forklaringen: fraskilte skulle opføres som enker eller enke-mænd!!

De her gengivne folketællinger vedrører alle Ferslev sogn i Horns herred, og i sognet samme lokalitet, nemlig først og fremmest Blakke Mølle. Yding måtte desværre udskydes p.g.a., at tællingerne ikke egnede sig til gengivelse som læseeksempel.

Skemaets fortrykte "hoved"

Venslöv By

1. Blakke Mølle	1. Thomas Bindsbølle Schönemann	45	gift Holbek	Möller Hüüs-fader	Lütln
	Ane Margrethe f. Martinsen	48	ditto Roeskilde	hans kone	ditto
	Hermandine Christine Schönemann	15	ügift her i Sognet}		
5	Olise Charlotte Sofie Schönemann	12	ditto ditto		
	Vilhelm Valdemar Schönemann	10	ditto ditto	deres Börn	ditto
	Carl Theodor Schönemann	7	ditto ditto		
	Olivia Ottoviska Olsen	23	ditto Kjöbenhavn	lærerinde	
10	Sidse Nielsdatter	25	ditto her i Sognet		
	Maren Larsdatter	23	ditto Kyndbye Sogn	tjenestefolk	
			Frederiksborg Amt		
	Edvard Silldorph	29	ditto Polen	Bagersvend	
	Jörgen Jacobsen	22	ditto Bjerget Sogn	Möllersvend	
15			Roeskilde		
	Ferdinant Terkelsen	19	ditto Bjerget Sogn	ditto	
			Holbek Amt		
	Peder Andersen	16	ditto	Möllerlærling	
			Fredborg amt		
20	Jörgen Mortensen	35	ditto	tjenestekarl	
			Frederiksborg Amt		
2. 1 Gaard	1. Peder Larsen	34	gift her i Sognet	Gaardfæster Hüüs-fader	
	Karen Hansdatter	33	ditto ditto	hans kone	
	Maren Pedersen	7	ügift ditto		
25	Hans Pedersen	6	ditto ditto	deres Börn	
	Andreas Pedersen	3	ditto ditto		
	Mette Kirstine Andreassen	16	ditto ditto	tjenestefolk	
	Jens Hansen	19	ditto ditto		
3. 1 Gaard	1. Peder Christensen	51	gift Kyndbye Sogn	Gaardfæster Hüüs-fader	
30			Frederiksb: Amt		
	Johanne Christensdatter	46	ditto her i Sognet	hans kone	
	Svend Heftig Mortensen	20	ügift Kjöbenhavn	Deres Pleiesón	
	Marie Jensdatter	34	ditto her i Sognet	tjenestepige	
4. 1 Gaard	1. Ole Sórensen	38	gift ditto	Gaardfæster Hüüs-fader	
35	Sidse Marie Olsdatter	36	ditto ditto	hans kone	
	Sóren Olsen	15	ügift ditto		
	Bodil Kirstine Olsdatter	3	ditto ditto	deres Börn	
	Et üdóbt /dreng/ Barn	1	ditto ditto		
	Lars Larsen	21	ditto Kyndby Sogn		
40			Frederiksb. Amt	tjenestefolk	
	Johanne Jensen	28	ditto her i Sognet		
5. 1 Gaard	1. Jörgen Jensen	76	Enkm ditto	Væver	
	Anders Jörgensen	38	ügift ditto	hans són, Væver	
	1. Ole Kaspersen	37	gift ditto	Indsidder Dagleier	

35 p

49) Folketælling 1855, Ferslev sogn, Horns Herred, Frederiksborg amt. (Rigsarkivet)

I denne folketælling, såvel som i de følgende eksempler, er det især familien på Blakke mølle opmærksomheden skal være rettet imod og de faldgrupper folketællinger byder på. Derfor må man nøje grandske flere på hinanden følgende folketællinger.

Møllerens hustru synes efteroplysninger her være født i Roskilde. På møllen findes et bageri og mølleren holder egen lærerinde for sine børn. Der fremgår også en social "rangstige" af folketællingen.

Optegnelse

paa Folketallet m. v.

i *Veniløw* Stoletdistrikt, *Feriløw* Sogn, *Havn*s Herred, *Fredrikshøw* Amt

den 1te Februar 1855.

Hjernes eller Stedernes Navne med Anførsel af Gaarde, Guse o. s. v.	Familiernes Antal.	Samtlige Personers fulde Navn.	Genderskjøn, alder, eller Traffikk.	Ugift, gift, Entemænd, Entee eller Traffikk.	Fødestedet, nemlig Kjøbstadens og paa Landet Sognets og Amtes Navn, og ved Udlændinge og de i Øilandene og i Colonierne fødte Landet, hvor de ere fødte.	Personernes Stilling i Familien, Titel, Embede, Forretning, Næringsøvei eller af hvilket Erhverv de leve, eller om de forføres af Fattigvæsenet.	Af disse vare:			Anmærkninger.		
							Respektfulde.	Blinde.	Blinde.			
Veniløw by 1. Stokke Mølle	1	<i>Niomas Nicolai Mathiasen</i>	43	gift	<i>Holbek</i>	<i>Møllefoged</i>	} <i>Se</i>			5		
		<i>Ann Margrethe Mathiasen</i>	48	g.	<i>Niaskille</i>	<i>hans hustru</i>						
		<i>Thormandine Mathiasen</i>	15	unggift	<i>Jens Torgum</i>	} <i>Se</i>						
		<i>Olivia Charlotte Mathiasen</i>	12	g.	<i>Se</i>							
		<i>Pilleborg Mathiasen</i>	10	g.	<i>Se</i>							
		<i>Karl Theodor Mathiasen</i>	7	g.	<i>Se</i>							
		<i>Olivia Mathiasen</i>	23	g.	<i>Mathiasen</i>	<i>Lovise</i>		} <i>Se</i>				10
		<i>Sofie Mathiasen</i>	25	g.	<i>Jens Torgum</i>							
		<i>Maren Mathiasen</i>	23	g.	<i>Mathiasen</i>	} <i>Garnspind</i>						
		<i>Edvard Mathiasen</i>	29	g.	<i>Mathiasen</i>							
<i>Jørgen Mathiasen</i>	22	g.	<i>Mathiasen</i>	<i>Regnskriver</i>								
<i>Therese Mathiasen</i>	19	g.	<i>Mathiasen</i>	<i>Møllefoged</i>	} <i>Se</i>				15			
<i>Peter Mathiasen</i>	16	g.	<i>Mathiasen</i>	<i>Se</i>								
<i>Jørgen Mathiasen</i>	35	g.	<i>Mathiasen</i>	<i>Møllefoged</i>								
<i>Peter Mathiasen</i>	34	gift	<i>Jens Torgum</i>	<i>Garnspind</i>		} <i>Se</i>					20	
<i>Maren Mathiasen</i>	33	g.	<i>Se</i>	<i>Jaarfoged, fæstfoged</i>								
<i>Maren Mathiasen</i>	7	ungift	<i>Se</i>	<i>hans hustru</i>								
<i>Hans Mathiasen</i>	6	g.	<i>Se</i>	} <i>Se</i>								
<i>Andreas Mathiasen</i>	3	g.	<i>Se</i>									
<i>Mette Mathiasen</i>	16	g.	<i>Se</i>	<i>Se</i>								
<i>Jens Mathiasen</i>	19	g.	<i>Se</i>	<i>Garnspind</i>			} <i>Se</i>					25
<i>Peter Mathiasen</i>	51	gift	<i>Mathiasen</i>	<i>Jaarfoged, fæstfoged</i>								
<i>Johanne Mathiasen</i>	46	g.	<i>Jens Torgum</i>	<i>hans hustru</i>								
<i>Svend Mathiasen</i>	20	ungift	<i>Mathiasen</i>	<i>Jens Mathiasen</i>								
<i>Mare Mathiasen</i>	34	g.	<i>Jens Torgum</i>	<i>Garnspind</i>								
<i>Olav Mathiasen</i>	38	gift	<i>Se</i>	<i>Jaarfoged, fæstfoged</i>	} <i>Se</i>				35			
<i>Sofie Mathiasen</i>	36	g.	<i>Se</i>	<i>hans hustru</i>								
<i>Søren Mathiasen</i>	15	ungift	<i>Se</i>	<i>Se</i>								
<i>Andreas Mathiasen</i>	3	g.	<i>Se</i>	} <i>Se</i>								
<i>Mathias Mathiasen</i>	1	g.	<i>Se</i>									
<i>Lene Mathiasen</i>	21	g.	<i>Mathiasen</i>	<i>Se</i>								
<i>Johanne Mathiasen</i>	24	g.	<i>Jens Torgum</i>	<i>Garnspind</i>		} <i>Se</i>				40		
<i>Jørgen Mathiasen</i>	16	fuldv.	<i>Se</i>	<i>Mathiasen</i>								
<i>Anders Mathiasen</i>	38	ungift	<i>Se</i>	<i>hans hustru, Mathiasen</i>								
<i>Olav Mathiasen</i>	37	gift	<i>Se</i>	<i>Mathiasen, Mathiasen</i>								

Wenslów By					
	79, et Hüs 2	Ole Olsen	41 gift	Kyndbye S:	Inderste og Dagleier
		Ane Catrine Bertelsen	34 gift	Fredborg A:	Hüs-fader
5		Ole Olsen	11 -	Gjerslów S:	Hans Kone
		Karen Maria Olsen	8 -	Fredborg A:	
		Ane Cartine Hansen	71 Enke	Her i Sog:}	deres Börn
				ditto }	
10		Niels Rasmüssen	54 gift	Draaby S:	Aftægtskone,
		Karen Jensen	52 gift	Fredborg A:	Hüsmoders Moder
		Jens Nielsen	23 ügift	Skibbye S:	Inderste og
15		Christian Nielsen	11 -	Fredborg A:	Dagleier, Hüs-fader
	80, en Mólle 1	Thomas Bindsbölle Schiönmann	40 gift	Krogstrup S:	Hans Kone
		Ane Margrethe Martin	43 gift	Fredborg A:	
				Her i Sog:}	Indkaldt til
				}	Krigstjeneste
20		Peter Christian Schiönmann	11 -	ditto	deres Börn
		Hermannine Christine Schiön:	10 -	Holbek	Móller, Hüs-fader
		Olise Charlotte Sophie Schiönmann	7 -	St.Ibs S:	hans Kone
		Wilhelm Waldemar Schiönm:	5 -	ved Roeskilde	
		Carl Theodor Schiönmann	2 -	Her i Sog:	
25		Ane Henningsen	74 Enke	ditto }	deres Börn
				Stokkemærk S:	Hüs-faders Moder,
				Mariboe Amt	der af ham
		Harald Hilkjær	25 ügift		forsörges
30		Christen Jensen	22 ügift	Alsted S: }	
		Edüard Silldorff	26 ügift	Soróe Amt }	Bejente ved Mólle
		Karen Maria Nielsen	27 ügift	Vigersteds S: }	
				Soróe Amt }	
35		Hans Andersen	30 ügift	Polen	Bagersvend
		Peter Christian Mogensen	37 ügift	Bybjerg S:	Hüsjomfrü
				Fredborg A:	
		Ane Pedersen	19 ügift	Her i Sog: }	
40		Birthe Kirstine Ander	20 ügift	St. Hans S: }	Tjenestefolk.-
		sen		Hjórring Amt }	
				Selsóe S: }	
				Fredborg Amt }	
				ditto }	
		3 Familier 25 personer			
		I Wenslów By er saaledes: 89 Familier - 80 Hüse og Gaarde -- 465 Personer			
		12 Indkaldte til Krigstjeneste			

50) Folketælling 1850, Ferslev sogn, Horns Herred, Frederiksborg amt. (Rigsarkivet).

Møllerens hustru opgives her i 1850 at være født i Skt. Ibs sogn ved Roskilde og hans moder Ane Henningsdatter i Stokkemærke sogn i Maribo amt. Møllen har nr. 80. Dette nummer er ganske tilfældigt og hentyder ene og alene til, at skriveren nu er ved at skrive det fir-sindstyvende hus (gård, skole etc. indbefattet) i mandtal. Denne skriver, som så mange andre med ham, har den uvane ikke at sætte tødlerne, der hvor de hører til, men lader dem svæve frit i luften. Her er det især bogstaverne H, K og S, det går ud over. Ved at sætte tødlerne frit, kan de let komme til at ligne den bue, der anbringes over u. Eksempler herpå er: linie 29. "for-

sørges", hvor tødlen hører til det lange s, hvorimod buen i slutningen af ordet "Husjomfru" i linie 33 er tødlen over uét.

Ad dokument nr. 51:

Egnen omkring Ferslev var i 1840'erne skueplads for en række ulovligheder bl.a. det berygtede "Ejebymord". Disse dramatiske begivenheder har også sat deres spor i denne folketælling, idet beboerne af hus nr. 76 var gift med en af de implicerede. Litteratur: Bisgaard, L.P.: Rye-Sonnerup. Træk af Sognets historie. Roskilde 1941.

Transport 87. 387.

Wenslów By

74 en Mólle -

1. Thomas Bindsbólle

5		Schiónnemann	35 gift	Holbek	Móller
		Ane Margrethe Martin	38 gift	Roeskilde	hans Kone
		Peter Christian Schiónnemann	6 -	Her i Sognet }	
		Hermantine Christine Schión:	5 -	ditto }	deres Bórn
		Olise Charlotte Schiónnem:	2 -	ditto }	
10		Ane Sophie Henningsen	67 Enke	Hilsted S: {	Hüüsfadere
				Mariboe Amt{	Stedmoder, der
					af
					ham forsórges.-
15		Carl Folmann Fingenhoff	29 ügift	Wallensbek S: }	
				Kjöbenh: Amt }	Betjente ved
					Móllen
		Hans Mathias Jórgensen	26 ügift	Kirkerüp S: }	
				Roeskilde Amt }	
		Peter Sórensen	23 ügift	Gjershói S: {	
				Roeskilde Amt {	
20		Maren Pedersen	27 ügift	Her i Sognet {	Tjenestefolk
		Karen Sophie Jensen	22 ügift	Skibbye S: {	
				Fredborg Amt {	
		Peder Wilhelmsen	46 Enkemd	Draabye S: {	
				Fredborg Amt {	

25 I Wenslów er altsaa:

74 Gaarde og Hüse, 88 Familier og 399 Individider.-

Weilebye

75,et Hüüs -

2. Ane Kirstine Svendsen

30		Sóren Olsen	44 gift	Gjerlów S:	Dagleierske og
		Jens Olsen	9 -	Fredborg Amt	Inderste
		Christian Frederiksen	5 -	Her i Sognet }	hendes Bórn
			31 gift	ditto }	Inderste og
		Birthe Hansen	34 gift	Kyndbye S: {	Dagleier
35				Fredborg Amt {	hans Kone
				Ølsted S: }	
		Kirsten Christensen	7 -	Fredborg Amt }	
		Frederik Christensen	5 -	ditto	
				St:Jórgensberg S: {	deres Bórn
		Hans Christensen	1 -	Roeskilde Amt }	
40	76,et Hüüs -	1. Birthe Ferdinandsen	46 gift	Her i Sognet {	Almisselem/:
				Skibbye S: }	Manden
				Fredborg Amt }	i Forbedrings,,
					„hüset:/
45		Inger Nielsen	14 -	Her i Sognet {	
		Anders Nielsen	12 -	ditto }	hendes Bórn
		Ane Süsanne Nielsen	9 -	ditto }	
	77,et Hüüs -	1. Niels Andreasen	27 gift	ditto	Lever af sin
					Jordlod
		Ane Margrethe Hansen	23 gift	ditto	Hans Kone
50		Andreas Hansen Nielsen	1 -	ditto	deres Són
		Ane Kirstine Larsen	7 -	ditto	deres Pleiedatter
		Lene Kirstine Peders:	16 ügift	ditto	Tjenestepige

Lateris Familier 92. Individider 416.

51) Folketælling 1845, Ferslev sogn, Horns herred, Frederiksborg amt. (Rigsarkivet).

Af denne folketælling, skrevet af samme hånd som den foregående (nr. 50) og den efterfølgende (nr. 52), fremgår det, at møllerens hustru skule være født i Roskilde og hans moder - som her i overensstemmelse med virkeligheden opgives at være hans stedmoder - synes at være født i Hilsted (= Hillsted), Maribo amt. I denne såvel som i dok. nr. 49, 50 og 52 er Blakke mølle et sted, der tælles under Venslev by. Det er et tegn på, at der i disse tællinger blev benyttet den samme rute, hvilket absolut ikke altid er tilfælde ved tællinger-

ne. Ej heller kan man af den anvendte nummerering slutte til evt. matrikelnummer el. lignende. Derimod kan man ved hjælp af disse hus- og gårdnummereringer følge landsbyens udvikling - som i dette tilfælde viser, at der er 74 gårde og huse og 88 familier mod 80 hhv. 89 i tællingen 1850 (se dok. 50).

1845-folketællingen bringer en fornyelse i forhold til de ældre tællinger, idet der fra nu af medtages oplysning om de enkelte personers fødested.

Se kommentaren til Folketælling 1850

26
Byernes eller
Stedernes Navne
med Anførsel af
Gaarde, Huse,
o. s. v.

Antallet af Familierne i hver
Gaard og hvert Hus.

Samtlige Personers Navne
i hver Gaard, hvert Hus,
hver Familie.

Antallet af Personer af hver
alder, der er i hver Gaard,
Hus eller Familie.

Gift,
Ugift,
Enkemand
eller
Enke.

Fødestedet,
nemlig Stob.
Stadens og paa
Landet Sog-
neds og Amtets
Navn.

Personernes Titel, Embede, Forretning,
Haandværk, Næringsvei, Stilling i
Familien eller hvad de leve af.

af disse vare
Forskuden be-
rovede, stode
eller afstingne.

Antal.
Eg-
dommens
Børighed.

Traninæs -
Merrits Ly

74 no. Millen -

87

387

1. Thomas Berdesballe Christensen 33 gift Holbæk Millen
 Anne Margrethe Martin - 38 gift Skovhøjslund Landbo
 Peter Christoffer Christensen 6 - Jysk Sogn (Landbo)
 Almandine Christine Christensen 5 - Skovhøjslund (Landbo)
 Olf Charlotte Christensen 2 - Skovhøjslund
 Anne Sophie Henningsen 67 enke Skovhøjslund (Landbo)
 Carl Solomon Fringsen 29 gift Skovhøjslund (Landbo)
 Hans Mathias Jørgensen 26 gift Skovhøjslund (Landbo)
 Peder Jørgensen - 23 gift Skovhøjslund (Landbo)
 Marie Pedersen - 27 gift Jysk Sogn (Landbo)
 Marie Sophie Jensen - 29 gift Skovhøjslund (Landbo)
 Peder Wilhelm Jensen - 46 enke Skovhøjslund (Landbo)

2 Merrits er alle sammen

74 Gaarde og Huse, 88 Familier og 399 Indv. -

5

10

15

20

25

Merrits Ly

75, st. Jysk -

2

1. Anne Christine Jørgensen 44 gift Skovhøjslund (Landbo)
 Peder Olsen - 9 - Jysk Sogn (Landbo)
 Jens Olsen - 5 - Skovhøjslund
 Christian Frederiksen 31 gift Skovhøjslund (Landbo)
 Kirsten Hansen 34 gift Skovhøjslund (Landbo)
 Christian Christensen 7 - Skovhøjslund
 Frederik Christensen 5 - Skovhøjslund
 Hans Christensen 1 - Jysk Sogn (Landbo)

30

35

76, st. Jysk -

1

1. Birthe Ferdinandsen 46 gift Skovhøjslund (Landbo)
 Lauge Nielsen 14 - Jysk Sogn (Landbo)
 Anders Nielsen 12 - Skovhøjslund (Landbo)
 Anne Sofie Nielsen 9 - Skovhøjslund (Landbo)

40

45

77, st. Jysk -

1

1. Mette Andreasen 27 gift Skovhøjslund (Landbo)
 Anne Margrethe Hansen 23 gift Skovhøjslund (Landbo)
 Andreas Hansen 1 - Skovhøjslund (Landbo)
 Anne Christine Larsen 7 - Skovhøjslund (Landbo)
 Anne Christine Pedersen 16 gift Skovhøjslund (Landbo)

78, st. Jysk 22 Indv. 4/6

		Transport		
		Wenslów	41 185	
	34, et Hüs -1.	Peder Larsen	52 gift	Hüsmand lever af sin Jordlod
5		Margrethe Sórensen	51 gift	hans Kone
		Niels Pedersen	12 ügift	deres Barn
	35, et Hüs -2.	Niels Rasmüssen	44 gift	Inderste og Dagleier
		Karen Jensen	42 gift	hans Kone
		Sidse Maria Nielsen	6 }	
10		Jens Nielsen	13 } ügifte	deres Bórn
		Christian Nielsen	1 }	
		Ole Olsen	31 gift	Inderste og Tjenestekarl
		Ane Catrine Bertelsen	24 gift	hans Kone
		Ole Olsen	1 ügift	deres Barn
15		Ane Catrine Hansen	61 Enke	Hüsmoders Moder, Aftægts,, ,,kone.-
	36, en Mólle -1.	Thomas Schiónmann	30 gift	Móller
		Ane Margrethe Martin	33 gift	hans Kone
		Peder Christian Schiónemann	1 ügift	deres Barn
20		Henrikke Schiónmann	35 ügift	Hüsfadens Sóster, der af ham
		Nikolai Schiónmann	40 ügift	Hüsfadens Broder, forsórges
		Johan Christiansen	35 Enkemand	Móllersvend
		Jens Andersen	19 ügift	Móllerdreng
		Hans Madsen	19 ügift }	
25		Birthe Maria Rasmüssen	25 ügift }	Tjenestefolk
		Kirsten Hansen	17 ügift }	
	37, en Gaard -2.	Andreas Andersen	40 gift	Gaardmand
		Sidse Maria Knüdsen	35 gift	hans Kone
		Maren Simonsen	15 }	
30		Henrik Simonsen	11 }	
		Birthe Andreasen	9 }	
		Johanne Andreasen	6 } ügifte	deres Bórn
		Anders Andreasen	4 }	
		Simon Andreasen	2 }	
35		Niels Rasmüssen	21 ügift	Tjenestefolk
		Margrethe Jensen	19 ügift	
		Andreas Jórgen Knüdsen	25 gift	Inderste og Dagleier
		Johanne Hansen	21 gift	hans Kone
		Ane Kirstine Andreasen	2 ügift	deres Barn
40	38, en Gaard -1.	Johan Peter Meyer	31 gift	Gaardmand
		Ane Olsen	59 gift	hans Kone
		Karen Nielsen	8 ügift	deres Pleiebarn
		Johanne Sórensen	17 ügift	
		Hans Olsen	24 ügift	Tjenestefolk
45		Anders Jensen	14 ügift	Almissenydende
	39, et Hüs ---1.	Niels Larsen	52 gift	Dagleier
		Johanne Andreasen	55 gift	hans Kone
		Kirsten Nielsen	13 ügifte	deres Bórn
		Birthe Nielsen	10	
50	lateris	49. Familier	230. Personer	

52) Folketælling 1840, Ferslev sogn, Horns herred, Frederiksborg amt. (Rigsarkivet).

Blakke Mølle er i denne tælling placeret midt i Venslev ejerlav, hvis man skulle gå efter husstandsnummereringen. Boende hos sig har mølleren sin 5 år ældre søster samt sin 10 år ældre broder, men i Møllerfamilien er der sket navneforandring i forhold til 1801 folketællingen. I gård nr. 37 har husbonden sin svoger og dennes familie boende. Svogerskabet måtte dog søges bekræftet ved hjælp af andre kilder - kirkebogen. Ej heller fremgår det af tællingen, at de to ældste børn i gårdmandens husstand er stedbørn i dobbelt forstand,

idet de er børn af gårdmandens 1. hustru i dennes 1. ægteskab. Skriften, vi præsenterer for, er en skolemesterhånd. Typisk for hans skriftform er de store t'er og tødlerne, især ved H og K. I denne, såvel som i næsten alle andre folketællinger, er navnene skrevet med latinske bogstaver. Også ved disse bogstavformer anvendes der tødler. Især anvendes disse i.f.m. det lille s, hvor de som oftest ikke kan skelnes fra buen der sættes over u'et, jfr. "Rasmussen" i 7. linie.

Byernes eller Stedernes Navne med Anførsel af Gaarde, Huse o. s. v.	Antallet af Familiene i hver Gaard og hvert Hus.	Samtlige Personers Navne i hver Gaard, hvert Hus, hver Familie.	Enhver Person's Alder, det levende År iberegnet.	Gift, Ugift, Enkemand eller Enke.	Personernes Titel, Embede, Forretning, Haandværk, Næringsvei, Stilling i Familien eller hvad de leve af.	
Norråw	41 - 185	1. Jøden Laurén - - - Margrethe Lorenzen - Mrs. Jøden - - -	52 - 51 - 18 -	gift - gift - igift -	Løven og sin Jordløs sine børn sine børn -	5
35, 25 Jvris -	2.	Nils Christensen - - -	44 -	gift -	Landstue og Engliden	10
		Frans Jensen - - -	42 -	gift -	sine børn	
		Hildefrand Nielsen - - -	6 -	igift -	sine børn	
		Jens Nielsen - - -	13 -			
		Christen Nielsen - - -	1 -			
		Ole Olsen - - - - -	31 -	gift -	Landstue og Ejerskab	
		hans Katrine Bertelsen -	24 -	gift -	sine børn	
Ole Olsen - - - - -	1 -	igift -	sine børn -			
hans Katrine Haardén -	61 -	Gift -	Jvrismands Moders, Aftagte børn -	15		
36, 20 Milla -	1.	Thomas Schiønemann -	30 -	gift -	Møllen	20
		hans Margrethe Mathen -	33 -	gift -	sine børn -	
		Jøden Christian Schiønemann -	1 -	igift -	sine børn -	
		Henrik Schiønemann -	35 -	igift -	Jvrismands Bøsten } 2, 2 af Jvris	
		Nicolai Schiønemann -	40 -	igift -	Jvrismands Bøsten } forsiges	
		Johann Christianen -	35 -	Ejerskab	Møllersvend	
		Jens Andersen - - -	19 -			
		Harald Mathén - - -	19 -	igift -		
		Christen Maria Palmén -	23 -	igift -	Ejerskab	
		Christen Mathén - - -	17 -	igift -		
37, 20 Gaard. -	2.	Andreas Andersen - - -	40 -	gift -	Gaardmand	30
		Hildefrand Knudsen - - -	38 -	gift -	sine børn -	
		Martin Lorenzen - - -	15 -	igift -	sine børn	
		Henrik Lorenzen - - -	11 -			
		Christen Andersen - - -	9 -	igift -	sine børn	
		Johann Christianen - - -	6 -			
		Anden Andersen - - -	4 -			
		Lorenzen Andersen - - -	2 -			
		Neli Palmén - - - - -	21 -	igift -	(Ejerskab)	
		Margrethe Jensen - - -	19 -	igift -		
Andreas Jørgen Knudsen -	25 -	gift -	Landstue og Engliden			
Johann Mathén - - - -	21 -	gift -	sine børn -			
hans Christen Andersen -	2 -	igift -	sine børn -			
38, 20 Gaard -	1.	Johann Peter Møller - - -	31 -	gift -	Gaardmand	40
		hans Olsen - - - - -	39 -	gift -	sine børn	
		Frans Nielsen - - - - -	8 -	igift -	sine Flisbørn	
		Johann Lorenzen - - - -	17 -	igift -	Ejerskab	
		Frans Olsen - - - - -	24 -	igift -		
Anden Jensen - - - - -	14 -	igift -	Alen og Jvrismand.			
39, 26 Jvris - - -	1.	Neli Laurén - - - - -	52 -	gift -	Engliden	
		Johann Andersen - - - -	35 -	gift -	sine børn	
		Christen Nielsen - - - -	13 -	igift -	sine børn -	
		Christen Nielsen - - - -	10 -			

Latin - 49
Societeten 230 Jvrismand.

Transport 548

Byen					
Venslów					
5	101,et Hűűs	Hans Jensen	40	gift	Hűűsmand og Skomager
		Maren Nielsen	39	gift	hans Kone
		Agathe Johanne Hansen	16	űgift {	
		Ane Margrethe Hansen	11	űgift {	deres Bórń
		Ellen Marie Hansen	6	űgift {	
10		Karen Hansen	2	űgift	
	102,et Hűűs	Andreas Hansen	54	gift	Hűűsmand og Hűűlmand
		Johanne Kirstine Jůrgensen	56	gift	hans Kone
		Maren Andreassen	18	űgift {	
15		Jorgen Andreassen	13	űgift {	deres Bórń
		Dines Andreassen	11	űgift {	
		Ane Nielsen	88	Enke	Indsidderske, űnderholdes af Hűűsmanden
20	103,Skolen	Fred. Christian Christensen	55	űgift	Skolelærer
		Maren Hedevig Petersen	26	űgift	hans Tjenestetyende
Veileby					
25	104,en Gaard	Jens Pedersen	51	gift	Gaardmand og Sognefoged
		Kirstine Hansen	38	gift	hans Kone
		Hans Peter Jensen	16	űgift {	
		Christian Jensen	11	űgift {	deres Bórń
		Peter Jensen	8	űgift {	
30		Karen Jensen	24	űgift {	deres Tjenestetyende
	105,Blakke Můlle	Peder Schůnemann	68	gift	Můller og Gaardmand
		Ane Henningsen	59	gift	hans Kone
		Ane Henriche Schůnemann	31	űgift {	
35		Karoline Christ. Schůnemann	21	űgift {	deres Bórń
		Thomas Schůnemann	24	űgift {	
Latr 574 573					
40	[Bemeldte Blakkemůlle	Transp. 574 573			
		Matis Olsen	24	űgift	den foranfůrte
		Maren Bentsen	19	űgift	Můllers Tjenstefolk
		Mette Marie Můrch	20	űgift	den Fůrste Můllersvend
45	Sűmma	576 Personer			
		576]			
		577			
	Venslów Skole, den 25. Febrűar 1834 <i>Christensen</i>				

53) Folketűlling 1834, Ferslev sogn, Horns herred, Frederiksborg amt. (Rigsarkivet).

Det er skolelærer Christensen i Venslev skole, der har lagt hűnd og pen til denne folketűlling (hus nr. 103 ovenfor). Hans underskrift ses nederst, indsat pű den her gengivne side. I originalen findes den pű den fůlgende side. For at give plads til den her er nogle af mۆllens beboere, som ligeledes findes anfůrt pű nűste side, ikke medtaget i hűndskriftprůven, men dog anfůrt i transkriptionen.

Stik imod sűdvane, bruger skolelєreren ogsű gotiske bogstaver til personnavne. Hans "e" er nűsten ikke til

at skelne fra den form, han giver sine r'er, jfr. Pedersen i husstand nr. 104 l.24. Af blűkkets farve i originalen fremgűr det, at angivelsen "ugift" i modsűtning til "űgift" er pűfůrt tűllingslisten pű et andet tidspunkt, sandsynligvis ved revisionen, foretaget af sognets prűst. I hvert fald er det ikke Christensen, der har pűfůrt denne anműrkning, hvilket ogsű kan ses af bogstavet g, som har en hel anden form end den, skolelєreren anvender.

Byernes eller Egedernes Navne, med Anførelse af Gaarde, Huse, o. s. v.	Samtlige Personers Navne i hver Gaard, hvert Hus o. s. v.	Hver Persones Alder, det Levende Tilværelse Kar leregnet.	Gift, Ugift, Enkemand eller Enke.	Personernes Titel, Embede, Forretning, Haandværk, Næringsvei, Stilling i Familien eller hvad de leve af.	
Nijere Huset her 101, af Jymen	Tramp ~~548~~ 548				
	Jens Jacobsen .	40.	gift	Jensmand og Bondgaard .	5
	Madsen Thielfsen .	39.	gift	Jensmand .	
	Og dekke Johannes Jacobsen .	16.	ugift	} ~~uden~~ ~~uden~~ .	
	Anne Magdalene Jacobsen .	11.	ugift		
	Johanne Madsen Jacobsen .	6.	ugift		
	Kasper Jacobsen .	2.	ugift		
102, af Jymen	Anders Jacobsen .	54.	gift	Jensmand og Gjælmænd .	
	Johanne Kristine Holmgren .	56.	gift	Jensmand .	
	Madsen Anderssen .	18.	ugift	} ~~uden~~ ~~uden~~ .	15
	Johanne Anderssen .	13.	ugift		
	Petersen Anderssen .	11.	ugift		
	Anne Thielfsen .	88.	enke	Indfødt, enke, med de gamle af Jensmanden .	
103, af Holen	Jens Thielfsen Thielfsen .	55.	ugift	Thielfsen .	20
	Madsen Thielfsen Thielfsen .	26.	ugift	Jensmand og Thielfsen .	
Hvidby					
104, af Gaard	Jens Thielfsen	57.	gift	Bakkestmand og Bogstoged .	
	Kasper Jacobsen .	38.	gift	Jensmand .	25
	Jens Thielfsen Jacobsen .	16.	ugift	} ~~uden~~ ~~uden~~ .	
	Johanne Jacobsen .	11.	ugift		
	Kasper Jacobsen .	8.	ugift		
	Kasper Jacobsen .	24.	ugift	uden Thielfsen og Thielfsen	
105, af Bladt					30
Mølle	Kasper Thielfsen	68.	gift	Mølle og Bakkestmand	
	Anne Thielfsen	59.	gift	Jensmand .	
	Anne Thielfsen Thielfsen	31.	ugift	} ~~uden~~ ~~uden~~ .	35
	Johanne Thielfsen Thielfsen	21.	ugift		
	Kasper Thielfsen	24.	ugift		
	Larsen ~~573~~ 573				

Kjøbenhavn, den 20. Juli 1837.

J. Thielfsen

				Transport	354
	Blakkemølle	Lars Adriansen	Husbonde	42 givt 1ste g	gaardmand
	No 1	Ane Henningsd.	hans Kone	25 givt 1ste g	og Møller
		Sophie Nicoline }	deres Bórn	4	
		Nicolai }		2	
5		Hans Pedersen	Móllersvend	26 ùgigt	
		Peer Nielsen	Tienste Dreng	17 ùgigt	
		Niels Seyer	Opfostr. H. Dreng	14	
		Maren Christensensd:	Tieneste Pige	21 ùgigt	
		Sophie Waagensen	T:Pige	17 ùgigt	
10		Sophie Berendt	Mand.Moder	66 Enke eft.	
		Adriansen		1ste Ægteskab	logerende 10
		/:I Móllen ere altsaa 10 Personer:!			
	Wenslów				
15	Bye, Ferslów	Simon Thomsen	Husbonde	44 givt 1ste g	Bonde og Gd
	Sogn				beboere
	1 ste Fam:	Maren Larsdatter	hans Kone	53 givt 1ste g	
	No 1	Giertrúd }	deres Bórn	20 ùgigt	
		Kirsten }		15 -	
20		Anders Jensen	Dreng	19 ùgigt	5
	2 1Fam.	Peer Andersen	Mand	57 givt 1ste g	jordlós Húsmd.
					og Dagl-
		Margrethe Andersd:	hans Kone	53 givt 1ste g	
25		Else }	deres Bórn	12	
		Jens }		8	4
	3 1Fam.	Johanne Olsdatter	Húsmoder	48 Enke eft	gaardbe-
				1ste Ægtesk	boer
		Ane Simonsdatter	hendes Datter	24 ùgigt	
30		Niels Nielsen	Tienstekarl	27 ùgigt	Nat. Soldat
		Jórgeu Nielsen	Dreng	19 ùgigt	
	4 2ndFam	Peer Olsen	Mand	46 givt 1ste g	Inds. og Dagl.
		Maren Andersd.	hans Kone	36 givt 1ste g	
		Ole }		9	
35		Jens }	deres Bórn	6	
		Maren }		2	9
	5 1Fam	Peder Jensen	Husbonde	39 givt 1ste g	Bonde og
					Gdbeboer
		Karen Hansdatter	hans Kone	31 givt 1ste g	
40		Ane }		7	
		Inger }	deres Bórn	5	
		Hans }		1	
		Niels Hansen	Tienestefolk	21 ùgigt	
45		Boel Sórens datter		17 ùgigt	7

Tilsammen 389 Pers.

54) Folketælling 1801, Ferslev sogn, Horns herred, Frederiksborg amt. (Rigsarkivet).

I denne folketælling er det Lars Adriansen, der er møller i Blakke Mølle. Hans Kone er den samme kvinde, som i 1845 (jfr. nr. 51) optræder som 67-årig med fornavnene Ane Sophie og i 1834 og 1850 optræder hun som her. (jfr. nr. 50). Hos sig har familien en "opfostringshusdreng", Niels Seyer, d.v.s. et barn som er udsat fra opfostringshuset i København. Det er på den tid ret almindelig her i

Ferslev, at fastboende bondefamilier har plejebørn fra København. Disse kommer for langt de flestes vedkommende fra Frederiks hospital i København og kaldes også "skuffebørn", jfr. nr. 56. De optræder kun undtagelsesvis med et -sennavn. Der skelnes skarpt mellem "husbonde" og "mand". En husbonde har tyende, det har "manden" ikke, og i reglen er han også "jordløs".

Byernes og Stædernes Navne, samt Familiernes Aneal.	Personernes fulde Navne udi enhver Familie,	Hyad enhver Person er udi Familien, samt om Børnene ere ægte eller uægte, af første, andet, eller hvilket Egestab.	Personernes Alder, det Løbende Alders Aar iberegnet.	Ugiot eller Giot og hvorofte de have været i Egestab eller Enkestand.	Personernes Titel, Embede, Forretning, Haandværk eller Nærings-vei.	Summa paa Folketallet i hver Bye og Sogn, med videre.
Stjernerup By	Bente Gerdahl Marie Gerdahl Anders Gerdahl	Jens Børn af 1 ^{ste} Egestab.	12 7	ingift	Thomsen Professur	39 1761
Spangsholm	Jacobsen Jens Børn Anders Børn Jens Børn	Jens Børn Jens Børn Anders Børn af 1 ^{ste} Egestab.	58 40 14	Borger i 1 ^{ste} Egestab ingift	Anders og Jens Børn	5
6 3 9	Peter Bøllsten Benedict Bøllsten	mand Jens Børn	56 52	Borger i 1 ^{ste} Egestab.	Anders og Jens Børn	6 10
6 Sjælland Kjøbenhavn	Christen Jensen Arle Møllehave	mand Jens Børn	71 67	Borger i 1 ^{ste} Egestab.	Jens Børn og Jens Børn	15
9 Sjælland Kjøbenhavn	Killi Kintler Jens Oledahl Alex. Kintler Christian Kintler Anders Kintler	mand Jens Børn Jens Børn af 1 ^{ste} Egestab. Eggestab.	56 63 26 19 63	ingift ingift ingift ingift	Kintler Kintler Kintler	20 5
12 Sjælland Kjøbenhavn	Johannes Lauritsen Jens Lauritsen Anders Lauritsen Anders Lauritsen Anders Lauritsen Anders Lauritsen Anders Lauritsen Anders Lauritsen Anders Lauritsen Anders Lauritsen	Jens Børn Jens Børn Jens Børn Jens Børn Jens Børn Jens Børn Jens Børn Jens Børn Jens Børn Jens Børn	55 29 21 50 16 14 34 24 47 33	ingift ingift ingift ingift ingift ingift ingift ingift ingift ingift	Møller Møller Møller Møller Møller Møller Møller Møller Møller Møller	25 30
10 Sjælland Kjøbenhavn	Marie Gerdahl Jens Gerdahl	Jens Børn Jens Børn	47 33	ingift	Jens Børn og Jens Børn	10 35
13 384 + 357 = 741					Christen Møller i 1 ^{ste} Egestab Familie: Peter og Jens	74 140

Skemaets fortrykte "Hoved"

	I	bemelte Niels Pedersen			
	358	262 Jens	Venslöv	1	- hieme
	I	Kristen Jensen			
	359	263 Jens Jüstesen	Vellerüp	1	- ---
5	I	Möller Lars Adriansen			
	360	264 Peder Henning	Blakkemölle	1	- ---
	I	Kristian Henriksen			
	361	265 Simon	Venslöv	1	- ---
	I	Frederik Kristiansen			
10	362	266 Anders	Ferslöv	1	- ---
	I	Peder Olsen			
	363	267 Sören	Venslöv	1	- ---
	I	Jens Pedersen			
	364	268 Peder	-	1	- ---
15	I	Sören Madsen			
	365	269 Jens	Veilebye	1	- ---
	I	Skuffebarn			
	368	270 Johan Frederik	Kiöbenhavn	3	- Ferslöv Pleief: Skomager Karl Krane i Ferslöv ~~Opd. 1804~~
20					
	I	Sören Pedersen			
	370	271 Anders	Fredshüset 28 65½	Venslöv	Platfodet ÜtS
25	I	Skuffebarn			
	371	272 Kristian Karlson	Kiöbenhavn 13 - Veilebye		Pleief:Lars Hansen i Veilebye
	I	Niels Jensen		66	
	372	273 Niels	Vellerüp 22 65½	hieme	<u>Brok H:Side ÜtS</u> 1803
30					
		Ütygtigheds Pas- Har Brock og Fingerskade...Ses: 1804			

56) Lægdsruller 1803, Roskilde amt, Læg nr. 1, Ferslev sogn. (Rigsarkivet).

Lægdsrullerne er en vigtig personal- og lokalhistorisk kilde. De føres fra 1789 og er en følge af militærvæsenets omorganisering efter stavnbåndets ophævelse i 1788. Frem til 1843 er kun "bondestandens mandkøn" optaget, resten af landbobefolkningen og købstædernes befolkning var fritaget. Fra 1843 skulle også visse kategorier af købstadsbefolkningen optages i lægdsrullerne. Lægdsrullerne findes, da de førtes i 2 eksemplarer, både på Rigsarkivet og på de respektive landsarkiver. "1" tallet øverst angiver lægdets nummer og anføres på alle sider som vedrører det pågældende lægd.

Optagelsen i lægdsrullen skete i begyndelsen i de første leveår. Blakkemøllerens søn Peder Henning bliver således optaget som 1-årig. I perioden 1849-69 skete optagelsen ved det fyldte 15. år og derefter ved det fyldte 17. år. Lægdsrullerne blev omskrevet hvert 3. år senere hvert 6. år. Ved hjælp af nummeret, som ses i de to venstre kolonner, kan man følge en person fra lægdsrulle til lægdsrulle (hovedrulle), idet det "nye løbe no" i næste omskrevne hovedrulle 3 år senere bli-

ver til "gl. løbe No.". Flytter vedkommende fra sognet, anføres i langt de fleste tilfælde det nye lægdsnummer samt nummeret i tilgangsrullen. Ved udskrivning til soldat anføres regiment og kompagni samt soldatnummer. I talrige tilfælde anføres fritagelsesgrunde. Ofte kan der ved hjælp af disse anmærkninger findes yderligere oplysninger om personen i Danske Kancelli's 4. Departement (1800-48) eller i Kancelliets brevbøger 1788-1800. "Skuffebørn" er børn, der var udsat fra Frederiks Hospital og Fødselsstiftelsen i København. I eksemplet her ses det tydeligt, at "sen" ved nr. 272 (l.26) blev streget over, fordi et skuffebarn med ukendt fader ikke kunne føre et patronymicon endende på "sen". Bogstavet I foran gl. løbenummer betyder, at vedkommende person har været optaget i den årlig førte tilgangsliste, som har skiftende bogstavbetegnelse.

Litteratur: Hjelholt, Holger: Lægdsrullerne og deres betydning for slægtshistorisk forskning. (i: Fortid og Nutid, bd. XI, 1935, s. 1-24).

Sl. No.	Age No.	Fædrenes og Sønnernes Navne.	Sønnernes Fødested.	Alder Aar.	Boide Kommer.	Nu havende Opholdssted.	Bedtegninger.
378	262	Arnolds Nares Fæderne Jens - - -	Skarvøy	1	-	Jens	
379	263	Ernstens Fæderne Jens Fæderne -	Skarvøy	1	-	- - -	
380	264	Mælers Lars Oskarsen Lars Oskarsen	Skarvøy	1	-	- - -	5
381	265	Christians Oskarsen Oskarsen - - -	Skarvøy	1	-	- - -	
382	266	Andreas Oskarsen Oskarsen - - -	Skarvøy	1	-	- - -	10
383	267	Lars Oskarsen Oskarsen - - -	Skarvøy	1	-	- - -	
384	268	Lars Oskarsen Lars - - -	- - -	1	-	- - -	
385	269	Oskars Oskarsen Jens - - -	Skarvøy	1	-	- - -	15
388	270	Christiansen Jens Oskarsen	Skarvøy	7	-	Skarvøy	Skarvøy Oskarsen i Skarvøy i Skarvøy Oskarsen.
370	271	Oskars Oskarsen Oskarsen - - -	Skarvøy	28	67	Skarvøy	Skarvøy
371	272	Christiansen Oskarsen Oskarsen	Skarvøy	5	-	Skarvøy	Skarvøy Oskarsen i Skarvøy
372	273	Nares Oskarsen Oskarsen - - -	Skarvøy	22	60	Jens	Skarvøy Oskarsen i Skarvøy
			Udvalgte Skarvøy og Skarvøy			Jens	Skarvøy Oskarsen i Skarvøy

		<i>Nicolai Adriansen</i>					
	163	119	~~Lars~~	<i>Blache Mølle</i>	33—62	<i>Blache Mølle</i>	Frie Pass Ss 96 gl A
5	164	120	Hans betalt 30 r fik fripass 95 efter CR af 24 Maj 94 ~~Niels Christensen~~	----- 20	19—62 61½		Res. Ls. 94 n. F. er under <i>Quæstion</i> I <i>Cancelliet</i> .
10	167	121	Niels Lars Pedersen	Wenslōw	29—64½	Weilebye	~~L: Sold D:~~ L: R. 82. til Afskeed. Sess: 93.
	168	122	Ole Christen Olsen	Overberg = hüüset	34—63	Wenslōw	~~L: Sold D:~~ L. R. 84. Askeed 94 gl A
15	171	123	Ole Christensen Niels Larsen	Sæby	26 68	Kiöbenhavn	Gard: Rekr. 1789 gl. A. rigtig.
	172	124	Jens Niels Jensen	Weilebye	25—63½ Afsked 94	ibid.....	Rekrut til fods D. L. Reg. 1786. gl. A.
20	174	125	Jens		25 63 1/4	Ferslōw	Ld. Sold. D. L. R. 92
	177	126	Lars Nielsen Lars Pedersen		16 63 62	.....	5 Af. 66 gl A.
	176	127	Jens		21 61 3/4	Weilebye	for klein
	178	128	Jörgen R.9 A.7.		14 ...	.....	ansatz til Brok 94 gl. A.
25	181	129	Lars Niels Jensen		3		
	179	130	Peder Mads Larsen		8		
30	183	131	Jens R. 55 B8 Christen Hansen		16		
	185	132	Christen	Ferslōw	13 ...	.....	Reserve LD: Soldat
35	260	133	Friderich 45 D170		21—63 3/4	.....	ansat 93 D.L. Reg. 5 Af. 86 gl. A.

*Var tidlig at indvare hvad der illa föras til Livets Hårdloft.
Gjör mera bequing på dina ägna Kraftar, and på andras Hjelp.*

J. Sonne j. d.

57) Lægdsrulle (Hovedrulle) Roskilde amt 1792. Gruppe 1. bd. 11. (Rigsarkivet).

I denne lægdsrulle er Blakke Mølle sønnerne indført som gammel nr. 163 og 164 og for nyt løbenr. 119 h.h.v. 120. Ved hjælp af dette skiftende nummersystem kan de enkelte personer følges fra lægdsrulle til lægdsrulle. Flytter en af de anførte til et andet lægd (sogn), så anføres hans flyttenummer som det ses ved fx. 128, 131 og 133. Disse henvisninger skal læses: gl. nr. 260 nyt nr. 133 er flyttet til (samme amt) lægd nr. 45 og har der

fået D (= tilgang) 110. Ved nr. 164-120 er anført, at han har fået fripas på grundlag af en C.R. (= Kancelli Resolution) af 24. maj 1794. Se nærmere herom dokument nr. 59 og 60. Når en person skulle slettes af rullen enten p.g.a. flytning, fripas el. lign. overstreges navnet.

Sentenserne er gengivne efter: Modeller for Dansk Skrivt af Jørgen Sonne. Kbh. 1804.

Bankte Lobe S. o.	Bye Lobe No.	Huusfædrenes or Mandskabet's Navne.	F o d e fæ d.	Ålder. Aar.	Heide. Tom.	Dpholds- fæ d.	A n m æ r k n i n g e r.
163	119	~~Nicolaj Laurin~~	Blach	35	62	Blache	~~18. A.~~
164	120	~~Michael 30. feb. 1795 By Klax 24. May 94.~~	~~Blach~~	~~20~~	~~62~~	~~Blach~~	~~18. A.~~ 12. S. 18. 94.
167	121	~~Nicolaus Laurin~~	Menstow	~~29~~	~~62~~	Heilbye	~~18. A.~~ 12. S. 18. 93.
168	122	~~Lauri Laurin~~	Oyerberg- huus	~~34~~	~~63~~	Menstow	~~18. A.~~ 12. S. 18. 94.
171	123	~~Christen Laurin~~	Stabye	26	68	Kiøbenhavn	1789 18. A.
172	124	~~Christen Laurin~~	Heilbye	~~25~~	~~62~~	~~Heilbye~~	~~18. A.~~ 12. S. 18. 94.
174	125	~~Christen Laurin~~	Stabye	25	63 1/2	Ferstow	18. A. 12. S. 18. 92.
177	126	Lauri Laurin	Stabye	16	62		
176	127	Lauri Laurin	Stabye	21	62 1/2	Heilbye	18. A. 12. S. 18. 94.
178	128	~~Lauri Laurin~~		~~11~~	~~62~~		
181	129	Lauri Laurin		11	62		
179	130	~~Christen Laurin~~		11	62		
183	131	~~Mads Laurin~~		~~17~~	~~62~~		
185	132	~~Christen Laurin~~	Ferstow	13	62 1/2		
260	133	~~Christen Laurin~~		11	62		

5

10

15

20

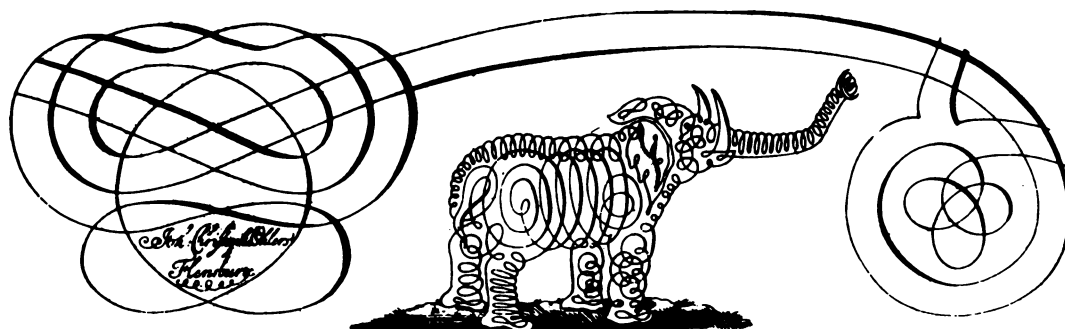
25

30

35

Skemaets hovedet

	-	Nicolai Adrians					
	162	Adrian	Blakke Mølle	36		módtte ikke gaar üd	
5	163	Lars	---	32	62	hieme	See no 356 her
	164	Hans	---	18	60	do	efter
	.						
	.						
	.						
10	-	Rasmüs Knüds					
	165	Lars -	Ferslef	22	61 1/2	Blakke Mølle	
		Niels Pedersen					
15	355	Peder	Sæby	25		hieme	
	-	Nicolai Adrians					
	356	Anders	Blakke Mølle	21	64	hieme N: Land Rytter prod. Faderens Feste	
20			/			x med Bródre No 163 og [1]64 foran/ brev, hvorefter hand /x/ meen,, te at være frie for fódestaün - hvorpaa Sæssionen resolverede at indsende same Fæste Brev til det Kongl. Danske Cancellie, for deraf desang: at indhente nærmere Resülotion. -	
25							
30							

58) Lægdsruller 1791 , Gruppe 1 Hovedrulle Jægerspris og Roskilde amter, Bind 2 Lægd nr. 1, Ferslev sogn. (Rigsarkivet).

Dette er den ældste Lægdsrulle for Ferslev sogn. Som nr. 162 er indført Adrian Nicolaisen. Faderens navn, Nicolai Adrians(en), står her som ved alle andre indførte ovenover sønnens navn. Da han var 36 år gammel (ifølge folketælling 1787 dog kun 33, jfr. nr. 41), skulle han ikke møde ved sessionen. Hans brødre Lars, Hans og Anders derimod mødte, men gjorde krav på at blive fritaget. Da sessionsmyndighederne

ikke kunne afgøre sagen, indsendtes der forespørgsel ("quæstion") til kancelliet. Medens brødrene Adrian Lars og Hans står samlet som nr 162, 163 og 164 så står Anders, den sidste af brødrene anført som nr 356, hvortil anmærkningen hos de tre brødre også henviser.

Løbes No.	Svansfaders og Mandfabers Navne.	Fødested.	Ålter. Aar.	Størrelse. Tommer.	Opholdssted.	Anmærkninger.
- 162	Niilalai adman adrian - Blanke	Møllen	36.		Møllen	iddn - gør idt -
163	Lans	---	92	62	Januar	Jan No 356 for 4 Aar. 5
164	Lans	---	18.	60	Se	
- 165	Roormis Knud Lans	Fenslev	22	6 1/2	Blanke	10
		Møllen				
- 166	Niilo Pöörö	Sibyl	25		Januar	
- 167	Niilalai adman	Blanke				15
- 168	Anders	Møllen	41.	64	Januar	H. Hans abtens
						20
						25
						30

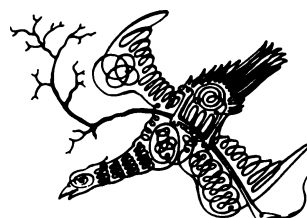
5 ütjenstedygtig, men forinden videre her,,
ved foretages, skülle man tjenstl. üdbede
sig Dhrer Sessions Depüteredes behagl. Be.,
tenkning herover, hvorimod det indslüttede
forventes tilbage. - Cancell. den 24. *Maij* 1791

10 No 2380 Land Milice Sessionen for *Roeskilde*
Amt meldes at afgl. Möller A.,,
driansens Sön Hans kan frieta,,
ges for Krigstienesten imod at
betale 30 rd -

P: M:

15 Dhrer Depütere i Land Milice Sessionen for
Roeskilde Amt have behaget ved P.M. af
29de f. M. at forespørge, om der skal for,,
holdes med forrige Möller i *Blakke* Mölle
afgl: *Nicolaij Adriansens Sön Hans* lige,,
som med Broderen *Anders*, som i Fölge
20 *Cancell: Resolütion* af 15de *Octbr* 1791 er üd,,
slettet af Lægds Rüllen, da forstnævnte
paa samme Gründ, som den sidste paastaar
sig fritagen for Krigstienesten. I den
25 Anled. ündlader man ikke herved
tienstligst i Giensvar at melde,
at benævnte Möllersön *Hans* kan
fritages for Krigstienesten
imod at betale 30 rdler til Land Mi.,,
lic-Indretningen.-

30 *Cancell: d. 24d. May* 1792

59) Danske Kancelli. Brevbog 1794 1. halvår side 1410. (Rigsarkivet).

Da Anders Adriansen og hans brødre ansøger om at blive fritaget for militærtjeneste, afføder dette selvfølgelig en del korrespondance mellem forskellige myndigheder: Udskrivningsmyndighed, Amtmanden og det Danske kancelli. Denne korrespondance kan som oftest spores ved hjælp af de anmærkninger, der findes i Lægdsrulleerne, antegnet ved den pågældende person. I dokument nr. 57 findes der ved nr. 164 nyt nr. 120 Hans Adriansen: "fik fripass 95 efter C R af 24. maj 94". Oplysninger C R betyder, at der er en Cancelli Resolution af den anførte dato. Med denne datooplysning kan sagen spores i Danske Kancelliets brevbøger. Indtil 1800 i de for hele landet førte Breve (se vejledende Arkivregistratur I. s. 75 og 40) og derefter i DK. 4. departement. (Vejledende Arkivregistratur I.

s. 126 f. nr. 18, 19 og 44). Man går ind under dato og finder der indført det udgåede brev betegnet med et aktnummer, hvorunder den øvrige korrespondance kan findes. En anden - mere besværlig fremgangsmåde - er at søge navnet på personen i registret til brevbogen og finde frem til brevet ad denne vej. Under dato 24. maj 1794 findes i brevbogen brevet nr. 2380, som er det eftersøgte. Brevet giver samtidig oplysninger om, at broderen Anders allerede d. 15. oktober 1791 har fået tilladelse til at blive slettet af lægdsrullen. Dette brev søges på samme måde i 1791. Lægdsrulleoplysninger som: Gammel mand søn, gammel kone søn etc. bør altid undersøges på denne måde - der vil som oftest komme oplysninger for dage, som ikke kan findes ad anden vej.

I Følge Det Kongelige Danske *Cancellies* Resolütion af 15d *Octobr* 1791 er forrige Möller i *Blakke* Veir- og Hæste,, „Mölle på *Svanholm* Gods, afgangne *Nicolaj Adrian-*,, *sens* Søn, *Anders* alleene bleven üdslettet af Lægds Rüllen, 5 *Sessionen* har altsaa seet sig pligtig at üdskrive den yngste af bemelte afgangne *Nicolai Adriansens* 2de endnü i Rüllen staaende Söner, nemlig: *Hans*, 20 Aar Gammel, til Land Soldat; Men da denne 10 Karl på samme de Gründe, som hans Broder *Anders*, paastaar sig frietagen for Krigstiensten, og i saahenseende har paaberaabt sig forommelte höy *respective Resolütion*, og vi ikke have fünden os Beföjet derüdi at *decidere*; saa give Vi os hermed den Ære, Ærbödigtst at Forespörge, om det skal forholdes med ham som med 15 Broderen. - Land=*Millice Sessionen* for *Roeskilde* Amt den 29e *April* 1794

Moltke Plüm (?)

20

Til Det Kongelige Danske *Cancellie*

nr D.C.8 Majj 1794

18 Aüg 91
Amtm: 10 Majj 92

60) Danske Kancelli. Koncepter og indlæg til brevbøger 1794 nr. 2380. (Rigsarkivet).

I brevbogen (dok. nr. 59) blev det konstateret, at det pågældende udgående brev havde i kopibogen nummer 2380. Under dette nummer vil der i de tilhørende

aktmapper, benævnt "Koncepter og indlæg", findes de bevarede bilag i sagen, i det forliggende tilfælde koncepter og indgåede breve bl.a. dette dokument.

27/ Søndagen den 8de Juni om Morgenen
kl. 2 blev Peder Schønnemann og Elise Elbe-
sen Norns Døbt, som den 12de Døbt blev
fimmindøbt af Proff Smith, og kaldet Thomas
Binderbølle, som drøpaa i Kirken den 13de Junilii
blev baaret til Baaben af Niels Kirck
Krogslagers Døtt, for hendes Dod Christiane.

1810 236.
Bestreffer: Sæddumgaard. Studer Pederen Døtt, Søren
Christoffersen Krogslager, Thomas Sørensen Gårme-
gaard.

28/ Tirsdagen den 3de Junilii om Morgenen kl. 8
blev Jens Andersen Blomgaard og Justine Ane Lind
Døtt, som den 13de Junilii i Kirken blev Døbt
og kaldet Anders, blev baaret til Baaben af Lars Sør-
gønsens Døtters Døtt, for hendes Dod Bodie Kristine
Kingsled, Sæddumgaard. Jacob Frøelund Blomgaard,
Niels Andersen Blomgaard, Hans Sørensen Krogslager.

29/ Mandagen den 3de Junilii om Morgenen kl. 6
blev Peder Jensen Tirkemand og Birthe Niels Døtt
Døtt, som den 13de Junilii i Kirken
blev Døbt og kaldet Johanne, blev baaret til Baab-
en af Niels Pederen Tirkemands Døtt, for hendes
Dod Jonfru Weis, Sæddumgaard. Peder Sørensen
Bredsgaard, Rasmus Pederen Tirkemand, Peder
Christian Jensen Tirkemand.

- Jens - 6 Jørgen Blaks Søn i Stockemarcke
som var hiemme døbt, og ved Mode
rens Kirkegang dets Daab *confir*
meret: Fadderne, først den som
5 bar det, var *Oluf Morthensen* Hüstrü
ibd^m, Anders Pedersen, Niels Peder;
sen, Maren Peders Datter og An,
ders Bringes Hüstrü, alle af Stomck.
Ejüsdem
- 10 Lars - 7 Hans Ørebyes Søn i Stockemck . baa-
ren af *Sissel* Michels Datter ibd^m
Fadderne Christen Ørebye, Christopher
Larsen, Christopher Rasmüsen, Sophie
Kokke Pige i Præsteg: og Hans Kóges Hüstrü.
15 Barnet var hiemmedøbt og kom i
Kirke tillige med Moderen, som holt
sin Kirkegang.
. .
- 20 NB findes anført paa den anden side
- Anne 11 Henning Skovfogets Datter i Tienem ck
Hiemme døbt, baaren af Jens Ras-
müssens Hüstrüe i Tienemck. Faddere
25 vare Peder Ernst, Peder Pedersen,
Michel Rasmüsn, Peder Slentes Datter
Bodil og Sören Nielssens Hüstrü
alle af Tienemck.
- Introdüd.*
samme
dato
- Introdüd.*
samme
Dato
- Indrodü*
same *Dat*

62) Kirkebogen Stokkemarke sogn 1766-1811. (1776).

De her fra kirkebøger valgte eksempler knytter sig til personer, der har forbindelse med Blakke Mølle.

I Folketællingen 1850 (se dokument nr. 50) oplyses, at Thomas Bindsbølle Schiønnemann skulle være født i Holbæk, og hans moder oplyses at være Ane Henningsdatter. Et opslag i kirkebogen for Holbæk gav dog et andet og med folketællingen for 1845 overensstemmende resultat.

Hans stedmoder, Ane Henningsen, har i folketællingen 1845 og 1850 anført forskellige fødesogne, som ligger et godt stykke fra hinanden. Gennemgangen af Hillested sogns kirkebog var resultatløs, ingen Ane eller Anne er døbt i det tidsrum, der er tale om.

Men i Stokkemarke findes en Anne Henningsen idet pågældende tidsrum indført i 1776, og da det er den eneste indførsel med navnekombination Ane (Anne),

og Henning kan det næppe være tvivl om, at det er den rigtige dåbsindførelse som er fundet.

Thomas' hustru, der er datter af mølleren i (Skt) Klara Mølle ved Roskilde, opgives snart at være født i Roskilde snart i Skt Ibs sogn eller Skt Jørgens sogn.

Kirkebøgerne for Ferslev sogn er først bevaret fra 1814.

Stokkemarkes sognepræst i 1776, Christian Christiansen Ramus, har den samme vane som mange skrivekyndige i hans samtid. Han bruger mange forkortelser, nogle endog hentet fra det daglige liv. Her i dette dokument anvender han således flere gange det for mønten "mark" ( ) benyttede symbol, fjr. fx. dokument nr.42.

S K I F T E J U R I S D I K T I O N E R I

Landdistrikterne	Lensbesiddere Godsejere Selvejere	-1793	Amtmanden	LA
	Hovedgårdsforpagtere Indsiddere	1793-1919	Herredsfogeden eller birkedommeren	
	Føstere, også arveføstere Lejehusmænd	-1817	Godsejeren	
	Bøndergårdsforpagtere Godsforvaltere	1817-1919	Herredsfogeden eller birkedommeren 1817-50 havde lensbesidderne, Universitetet, Københavns magistrat, Sorø akademi og enkelte andre godsbesiddende institutioner endnu bevaret deres skiftemyndighed.	
	Krongodset		Ridefogeden, jf også under Ryttergodset.	
Ryttergodset	1670-1767	Regimentsskriveren Efter at ryttergodset ca 1770 var gået over til privateje, havde amtsforvalteren i Københavns, Hørsholm, Frederiksborg og Kronborg distrikter skiftejurisdiktion over det i distrikterne liggende krongods. 1850 bortfaldt amtsforvalterens skiftejurisdiktion.		
Byerne	Købstadborgere	-1919	Magistrat og byfoged	LA
Gejstlige	Præster Degne	-1807	Herredsprovsten	LA
	Klokkere Skoleholdere	1807-1919	på landet: Herredsfogeden i byerne : Byfogeden	
	Hofetatens gejstlige personale ved hof- og slotskirkerne i København, Hillerød, Fredensborg og Helsingør. Lærerne ved Frederiksborg lærde skole.		Kgl konfessionarius (skiftedokumenter kun 1724-87)	LA Sj
	Alle borgere	1919-	Det stedlige dommerembede	LA

Forkortelser: LA Landsarkiverne
 LA Sj Landsarkivet for Sjælland
 RA Rigsarkivet
 HA Hærens arkiv (Rigsarkivets 3. afdeling)

I skifteprotokollerne findes normalt navneregistre, og de respektive arkiver har til skifteprotokoller i visse arkivfonds udarbejdet navneregistre, som står fremme på læsesalene.

S K I F T E J U R I S D I K T I O N E R II

København	Civile rangspersoner	-1771	Hofretten	LA Sj
		1771-1919	Hof- og stadsrettens skiftekommission	
	Civile embedsmænd og funktionærer (kgl betjente) uden for rangen	-1771	Borgretten	
		1771-1919	Hof- og stadsrettens skiftekommission	
	Alm borgere	-1771	Bytinget (Københavns skiftekommission)	
	1771-1919	Hof- og stadsrettens skiftekommission		
	Københavnske fallitboer	1872-1919	Sø- og handelsretten	
Bornholm	Landbefolkningen	-1761	Skifteskriveren	LA Sj
		1761-1919	Herredsfogeden	
	Bybefolkningen	-1919	Byfogeden	
	Christiansø	-1855	Auditeren ved fæstningen	
1855-1919		Herredsfogeden i Østerherred		
Amager	Store Magleby Dragør		Schouten (skifteprotokoller kun 1812-21)	LA Sj
Jøderne	Menigheden	1736-1814	Menighedens forstander	LA
Universitet	Professorer Betjente Studenter De såkaldte "lærde mænd"		Konsistorium (kun få rester bevaret i universitetets arkiv)	RA
Militæret	Landetaten: officerer	1743-1846	Landetatens generalauditor	RA
	underofficerer menige		Regimentsauditøren	HA
	Søetaten: højere officerer, fra kaptajnsrang	1630-1771	Søetatens generalauditor	RA
	øvrige sømilitære	1670-1779	Underadmiralitetetsretten	
	Alle borgere	1919-	Det stedlige dommerembede	LA

Litteratur: Albert Fabritius og Harald Hatt: Håndbog i slægtsforskning, 3. udg, 1963, side 192-204.

Slægtshistorie, en vejledning ved Hans H. Worsøe, 1973, side 63-65.

Johan Jørgensen: Skifter og testamenter, 1968.

Skifte efter S Nicolaj Adriansen Möller i Blache Mölle

- A° 1778 dend 19de *Feb'* Mödte Jeg ündertegnede Forvalter ved *Svanholm* med tiltagne 2de Mænd *Niels Nielsen* og *Sören Pedersen* begge Gaardmænd i Wenslöv, i Stervboet efter afdøde *S Nicolaj Adriansen* i *Blache Mölle*, for at holde et lovligt Skifte efter bem^t afdøde, imellem Enken Mad^m *Sophie Sal: Adriansens*, og hendes Stiv= og egne Börn som ere 1): Stif=Börn *Adrian=Nicolaysen* 23 Aar værende i Stervboet og *Ane Cathrine Adri=ansdatter* værende i K:havn, 2): de med dend Afdøde sammenauv=
- 10 lede Börn neml: *Lars Adriansen* 19 Aar, *Elsebeth Adriansdatter* 16 Aar *Charlotte Adriansdatter* 13 Aar, *Marie Cathrine Adriansdatter* 11 Aar, *Johanne Margrethe Adriansdatter* 9 Aar, *Anders Chri=stian Adriansen* 7 Aar, og *Hans Adriansen* 5 Aar gl:, alle værende i Stervboet, paa dend eene, og Boets *Debi* og *Creditorer* paa dend an=
- 15 den Side. Ved denne Forretning var tilstæde Enken *Mad^r Adrian=sens* med læug=værge *S Birkedommer Bang* i *Ordrüp*, hvor= efter ifölge skedte Tillysning saavel 3de gange i de *Berlingske* Aviser, som ved *Svanholms* Birketing, blev forretter som fölger, 1): Blev *Prodüceret* dend sidstl: 2^{den} *hüjüs* foretagne *Registrerings* og *vür=derings* Forretning lyder saaledes:
- 20 A° 1778 dend 2^{den} *Feb'* mödte Jeg ünderteignede Forvalter ved *Svanholm* paa mit Höye Herskabs Veigne üdi Stervboet efter afdøde *S Adriansen* forhen *Möller* i *Blacke Mölle*, for at aabne og *Vür=dere* ved 2de Mænd det ved *S Adriansens* Dödsfald d. 30de *Decb'* a:d
- 25 p: üdi Boet forefundne og forseglede Gods og *Effecter* med videre Forseglings Forretning som lyder saaledes:
A° 1777 d. 30de *Decb'* mödte Jeg ünderteignede Forvalter ved *Svanholm* üdi *Blacke Mölle* for at holde Forseglings og *registe=rings* Forretning efter afdøde *Möller S Adriansen* og fore=
- 30 fandtes da: I Stüen
1 Chartol hvor üdi ikke befandtes	1 lidet Skab som var dend afdødes
andet end Börnenes Klæder,	eget blev Forseiglet -
ündtagen i dend ene sküffe	4 Tiin lyszestager -
som blev Forseiglet 3 stk' Sølv=	6 Glass Flasker -
35 Spiisze= og 6(?) stk' Theeskeder, 3 Tiin=	1 Krüüs -
Fade og 6 stk' (?) Tallerkener, og	1 Tiin Theepotte med Fad -
noget linnet hvoraf til Begra=	3 p' Theekopper og 1 Spötkomme -
velszen blev üdlagt:	1 Theedaasze og 2 Theepotter af <i>Por=</i>
1 Dragkiste hvor üdi allene be=	= <i>celain</i> -
40 fandtes Enkens gang=	1 Thee daasze og 1 Meßing Kaffe=
=klæder -	=kande -
Slagbænk hvor üdi 1 Dyne -	1 <i>Poleret</i> Thee Kiedel -
1 Stüe ühr -	1 hvidt Krüüs -
	1 bündt gl böger -

63) Godsarkiver. Skifteprotokoller for Svanholm gods. 1738 ff. (her 1778). (Landsarkivet for Sjælland).

Skiftesager er en næsten udtømmelig personal- og lokalhistorisk kilde. Mange indviklede slægts- eller ejerforhold kan opklares ved hjælp af skifteprotokollerne. Fra skifteprotokollerne kan man ofte også hente oplysninger, der kan erstatte fx. manglende kirkebøger, som det er tilfældet i Ferslev sogn. Der angives dødsdag, efterlevende arvinger, tidligere ægtefæller etc. Et skifte kan fylde mange sider, og indboet er nøje registreret, ofte med angivelse af både vurderings- og auktionspriser. En bemærkning som "et øksehoved uden skaft" er ikke ualmindelig. Skiftejurisdiktionerne

fremgår af omstående oversigt. Landsarkiverne har udarbejdet oversigter over gods- og retsbetjentarkivernes indhold af skiftemateriale. På Rigsarkivet findes en del militære skiftesager i generalauditørens arkiv samt i 3. afd., det tidligere Hærens Arkiv. Til mange af protokollerne er der på landsarkiverne udarbejdet alfabetiske navnregistre.

Litteratur: Fabritius og Hatt: Håndbog i Slægtsforskning, Kbh. 1963, s. 194-203. Nørlit, Axel: Skifteprotokoller i Landsarkivet for Sjælland m.m. Kbh. 1948.

Skifte efter *Hans Mathiesen Faber i Blacke Mölle*

A° 1776 dend 23 Decb' Efter skedte Tillysning ved *Svanholms* Birketing, mödte Jeg ündertegnede Forvalter

ved *Svanholm* üdi *Blacke Mölle*; for at holde et lovligt -
5 Skifte efter Mölleren S' *Adriansens* Stif=Sön, *Hans Ma-*
thiesen Faber, der i fölge Skrivelse fra S' *Cammerherre*

10 Da en Person navnlig *Hans Jesse Mathiessen Faber* ha=
ver ladet sig *Engagere* ved min *Escadron* d. 31de *Decb'*
1771 at tiene som Rytter, samme er den 10^d *Fieb'* 1772
ved Döden afgangen, j henseende til forespörgsel af paa=
rörönde arvinger, haver han ey efterladt sig noget,
men tvert imod er begravelsensbekostningen af Re=
=giments *Cassen* betalt; *Callündborg den 30' Novemb'*

15 1776 *Massov v.D. Osten*

Prodüceret i Skifte Retten i *Blacke Mölle*
dend 23^d *Decb'* 1776 Pedersen

20 Der ved Döden som Rytter er afg: og til dend Ende,
for at giöre Deeling imellem Arvingerne, som er een
heel Broder näünl: *Albrecht Mathiesen Faber* 27 Aar gl:
1 halv Boder näünl: *Adrian Nicolaisen* 22 Aar, og 1 halv
Söster näünl: *Ane Catrine Nicolais* Datter 23 Aar gl:
25 paa dend eene, og Stervboets *Debi* og *Creditorer* paa dend
anden Side, blev foretaget Boets Formüe, og da bemet^e Skri=
velse dat: 30^e *Nov*: sidstl: viiser at hands begravelse er
bekostet af Regiments *Cassen*, og at hand fölgelig icke har
efterladt sig andet end dend hos hands Stif=Fader staa=
endes arv, der bedrager :

30 1) effter slüttet Skifte af *Dato 10^e April 1755* efter hands

halv Broder *Adolf Frederich Fæbring* ialt 27rd 3 mk

2) effter slüttet skifte af *Dato 18 April 1757* effter hands
sal: Moder 5rd "-

giör ialt 32rd 3 mk

Videre er Stervboet icke tilhörendes og altsaa bliver

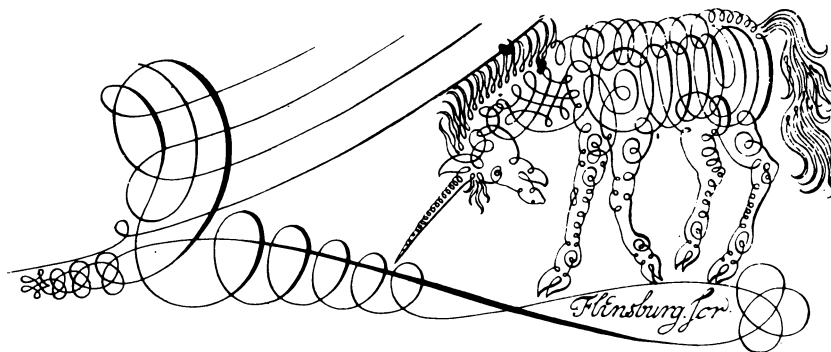
35 dets Formüe dend - - - *Sümma* = 32rd 3 mk

Herimod

er Boets Gield og besværing fölgende :

1): Stif=Faderen S' *Adriansen* fordrede for be=
fordring med Vogn og Hæste til *Corsöer* 2^{de}

40 2): Skifte Forvalteren begierede for Skifte For=
retningen: Skifte *Sallariüm* af Boets For=
müe - - - - - 2 mk

64) Godsarkiver. Skifteprotokoller for Svanholm gods 1738 ff. (her 1776).

Ved benyttelsen af skifteprotokollerne bør man være opmærksom på, at der i mange tilfælde findes aktstykker som ikke er protokolleret. De er aflejret i de

pakker som findes i tilknytning til skiftesager. Større skifter kan omfatte en eller flere selvstændige pakke(r).

Besætning og By[gge]giæld, og iøvrigt retter og forholder

hand sig efter hs Kongl Maytts Lov og Allernaadigste
udgaaede Forordninger, samt er mig som sit fore,
satte Herskab og Fül dmægtig i alle Maader hörig
5 og lydige : Alt ünder dette sit Fæstes forbrydelse
Kiöbenhavn den 3de Jül ij 1759 - N.C. Höpfner

Af forestaaende Fæstebrev haver Jeg een liigely
dende ~~Gienpart~~ til mig annammed, som er
Original Fæstebrevet, hvilket Jeg i alle Maa
10 der herved tilforpligter mig at efterleve
Bekræftes med min Haands ünderskrift
Ole Jensen

Til Vitterlighed som overværende ved Fæste
brevets annammelse

15 Lars LMS Mogensen
Gaardmand i Torslündemagle

No 36 Möllerens *Nicolai Adriansen* Fæste Brev

No 10 Fcattis 24 rbd Paa det til Gaarden i Weilebye hörende Hartkorn
20 1760 = 8 Tdr 2 skp 2fr : *dattered 6te Martij 1760*

Nicolaüs Christian Höpfner, *Directeür* over Kongl. Maytts
og *Üniversitets Bogtryckerie*, Kiendes og hermed Vitterlig
giör at havet Stædt og fæst, ligesom Jeg hermed Stæder
25 og Fæster til Mölleren S' *Nicolaj Adriansen* boende

paa Blæe den saakaldede *Blacke* Mölle ved *Weilebye*
i *Horns* Herred, Den mig *pro Officio* tilhörende Bonde,
gaards tilligende Jord i bemte *Weilebye*, som bestaar
af Hartkorn Agger og Eng 8 Tdr 2 skpr 2 fj Hvilken Jord
30 Bemte S' *Nicolai Adriansen*, saalænge Jeg som *Directeür*

over bemtte Bogtryckerier lever, med all sit rette til
liggende i Marcken skal have nyde brüge og beholde
Jmod at hand deraf rigtig og i rette tiider fra *dato*
svarer og betaler alle Kongel. *Contribütioner*, som
35 nü er eller herefter paabüden vorder, Forretter

Konge Reiser og efter eget giordte tilbüd, befordre mig
eller min Fül dmægtig, naar vi er der i Egnen, holder
mig *Nicolaüs Christian Höpfner* frie for all üdgift og
tyngse som af denne Gaards Hartkorn kand *dependere*
og hannem som een Fæstere kand tilkomme efter

40 Lov og Forordninger, holder Gaardens Giærder og
Gröftter i forsvarlig god stand, ikke brüger hvad liiden
Törveskiær som til Gaarden hörer til üpligt, langt
mindre noget deraf til andre bortleier, ikke giöder
nogen anden Jord med denne Gaards tilligende Jor

45 saalænge hand samme i Fæste haver, lader sig mit Beste

65) Fæsteprotokol. 1721-1808. (pag. 19b). Kbh. Universitet. Den centrale økonomiske Forvaltning,
Sekretariatssager. (Rigsarkivet).

Langt de fleste gårde var i tiden før 1800 fæstegårde, d.v.s. ejeren eller den der havde besidderrettigheden over en gård, fæstede gården bort til en bonde, der så betalte Landegilde for denne brugsret til jord og bygninger. Der kendes fæstebreve tilbage til 1500-tallet, men ved forordning af 22. januar 1719 skulle ejeren - i langt de fleste tilfælde en godsejer - føre fæsteprotokoller. Heri indførtes de udstedte fæstebreve, og fæstebrevet skulle udfærdiges i to enslydende

eksemplarer, et til hver af kontrahenterne. Når et fæste var aftalt, skulle fæsteren også udrede indfæstning eller stedsmål (jfr. dokument nr. 40 og 41). Fæsteprotokoller, der i overvejende grad er en del af et godsarkiv, er afleveret til de respektive Landsarkiver. Da Universitetsarkivet beror på Rigsarkivet, findes denne fæsteprotokol, som en del af en statsinstitution, som undtagelse på RA.

saavidt det mig *pro Officio* tilhørende Bøndergods anbel:

være angelegen. De til Gaarden üdj dens tilligende
Jord Saaede 9 Tönder Rüg=Sæd beholder hand som *Inventariüm*

5 Liigesom hand og haver annammed den ved Gaarden
værende liiden Besætning /som/ efter *Würdering* belöber 22' 5 mk 4 ß
Til hvilke Nii tönder Rüg=Sæd og Besætninges Tyve og toe
Rigsdaler Fem Mark og fiire skilling, hand ved Dödsfald
eller anden lovlig fratrædelse er ansvarlig. Og som
10 Gaardens Besætning og tilligende formedelst hidtil
værende Beboeres efterladenhed nü ikkün befindes
i Maadelig stand saa er *S' Nicolaj Adriansen accorderet*
paa det hand desbedre skal see Jorden istand holdet
at hand til mig ikkün aarlig i stæden for Landgilde
og Hoverie skal betale 6 Rigsd, hvilke Sex Rigsdaller
15 til hvert aars *Michaeli pæcise* skal betales og bliver
da saaledes den forste Betaling til mig Jndeværende
1760 aars *Michaeli*, Liigesom og Jndeværende aars
April Qvartal bliver den förste hand af denne Gaards
Hartkorn haver at betale, I övrigt retter og forholder
20 hand sig efter h' Kongel: May^m Allernaadigste Lov og
Forordninger som det sig en Gaardsfæster hör og bör
samt i alle maader holder sig dette fæstebrev efterretlig
alt ünder dette sit fæstes forbrydelse. *Kiöbenhaün*
den 6^e *Martij* 1760

25 *N.C. Höpffner (L.S.)*

Liige lydende Fæste brev haver Jeg til mig annammed,
hvilket Jeg herved forpligter mig üdj alle dets ord
og *Claüsüler* at efterleve, Til bekræftelse ünder
min Haand

30

No 49 F5th 12 ß *Jens Pedersens* Fæstebrev paa et hüües
1760 *Torslündemagle*, forhen beboed af *Peder Andersen*
datered 22 April 1760 -

35 *Nicolaüs Christian Höpffner Directeür* over Hans Kongl: May^m
og *Üniversitets* bogtrykkerie, kiendes og hermed vitterlig giör
at have stædet og fæst, ligesom Jeg hermed stæder og Fæster
til *Jens Pedersen* |: efter foregivende föed i Ods Herred, og
efter hands Sküdsmaals üdviisende, der sidst er paateignet
af Forvalteren ved *Bendtzonsdahls* Gods, ansees som frie Karl: |
40 et mig *pro Officio* tilhørende Hüüs i *Torslündemagle*
bye i *Smörrüm* Herred, der sidst er beboed af *Peder Andersens*
Enke hvilken han ægter : Hvilket Hüüs med tilliggende
Haügeplads bem^e *Jens Pedersen* |:saafremt hand ikke
45 skal have, nyde, brüge og beholde sin Livstiid, naar hand
deraf rigtig og i rette tider, aarligen svarer og betaler

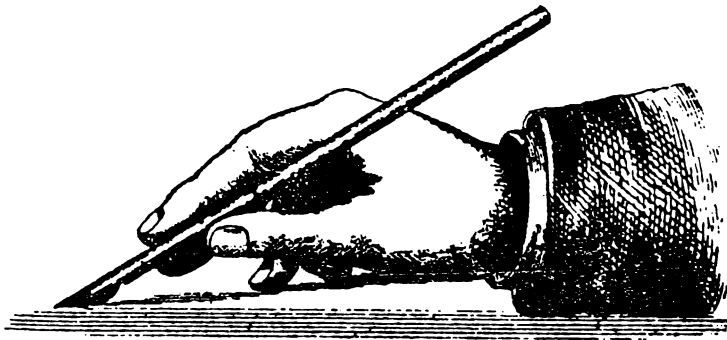
*Budsfrögten und flin bor samlet warr.
Wil man nu eing til Grundt Larr.*

Jeg underskrevne *Axeliüs Rödberg*, af hans Kongl *Majest'* til *Dannemark* og *Norge* allernaadigst nu bleven *voceret* og beskicket *A:p:* til *Pastor* ved *Schod=*
:bürg Menenighed *üdj Hadersleb Hüüs* amt, gör hermed vitterlig, at ieg i Dag
 5 *üdj* den allernaadigst oprettede *Pensions=Cassa* for Land *Militaire Etatens* Encker
 og *Börn* indskyder den *Sümma 400rd* siger fiire Hündrede Rigsdaler dansk
Coürant derhos med *Recognition* 10 Rigsdrd P: *Cento* for min nu havende Hü=
 strüe *Christina Margaretha Wittrog*, til den Ende og paa den *Condition*, at
 10 ermeldte min Hüstrüe navnlig *Christina Margaretha Wittrog*, effter min
 dödelige Afgang, saalænge hün lever og *üdj* Encke=Stand forbliver, aarligen af
 ommeldte mit giordte Jndsküd til *pension* nyder 40 Rd^r *pro Cento* og
 saaledes hvert Aar tilsammen 160 Rd^r ifölge af den forbemeldte *Pensions=*
Cassa püblicerede Allernaadigst *Fündation de dato Hirschholm* d: 22de *May* 1739
 Hvorimod ieg da dette mit giordte Jndsküd uden nogen min v: mines videre
 15 tiltale derpaa, til meerbemeldte *Pensions=Cassa* aldeeles at være forfalden
 hermed *declarerer*. *Kiöbenhavn* d. 17de *April* 1760. *Axeliüs Rödberg*.

Da de anbefalede attester herved findes hæftede, saa kand
 dette Indsküd antages, dog maae tilliige *Recognitionen*
 efter *Extensionen* erlægges. *Khavn Land Etatens General*
 20 *Commissariat* d: 22 *April* 1760
Stüröp H Linck I A Braëm C Wodroff

Not: A Holm

Haandstilling i 19. Aarh. (N. Fischer, Skjøn- og Hurtig-
 skrivnings Methode 1880).

67) Den Landmilitaire Enkepensionskasse (Gamle Enkepensionskasse) nr. 2418. (Rigsarkivet).

Pensionsvæsnet er en gammel indretning i Danmark. Allerede 1707 stiftedes en pensionskasse for officerer og i 1712 oprettedes der en Postpensionskasse, hvis midler kom fra postvæsnets overskud. I løbet af de næste årtier opstod der en mængde mere eller mindre levedygtige statslige og private pensionskasser. For officerer var tilladelsen til at indgå et ægteskab betinget af medlemskab i Landmilitæretatens Pensionskasse for Enker og Børn (1739-75). Ved oprettelsen af Den almindelige Enkekasse blev der gjort til en pligt for officerer såvel som for embedsmænd at yde et indskud i kassen, såfremt der ikke på anden måde blev

draget omsorg for en længstlevende hustru. Sammen med anmodningen om medlemskab i pensionskassen skulle der indsendes dåbsattest for hustruen samt helbreds- og dåbsattest for ansøgeren. De fleste af disse og selve optagelsesansøgningen er bevaret og findes på Rigsarkivet, hvor der også findes en særdeles god registratur over mere end 25.000 navne. Den her viste ansøgning fra 1760 vedrører en præst med embede i Skodborg sogn i hertugdømmet Slesvig, senere i Ferslev sogn. (Se dok. 69). Litteratur: Fabritius og Hatt: Håndbog i Slægtsforskning, Kbh. 1963, s. 158-161 og passim.

H. K. N° 2418

Jeg indlystter Axelius Røberg, af hans Kongl. Majest. til Danmark og Norge allernaadigt nu som viceråd og dybtst. it. p. til Taster ved Leo-
burg i Haderslev Stue. Som, givt Grund vidtærlig, at jeg i dag
nu som allernaadigt og offentlig Pension: Tasta for Vand Militair Patens Huus
og som indlystter som Summa 400 R^{de}. som sin Grundtildragelse 5
Cents for mig Recognition i Regering. 10 Cents for mig som som
for sin Kristiana Margaretha Witbrog, til sin Huus og paa sin Pension, at
indlystter mig givt nok navnlig Kristiana Margaretha Witbrog, efter min
sædvanlig Afgang, jaalenge sin som, og mig Huus. Hans forbliver, særlig af
omindlystter mig nu givt nok Huus til Pension indtægter 40 R^{de} pro Cents, og 10
jaalenge som den tilhørende 100 R^{de} idler af sin forbliver Pension:
Tasta publicerede Allernaadigt fundation de dato Stockholm d. 22de Maj 1759
indlystter mig da dette mig givt nok Huus indtægter mig v. mig indtægter
sædvanlig for mig, til mig indlystter Pension: Tasta alder af som forbliver
Grundtildragelse. Kiøbenhavn d. 17de April 1760. Axelius Røberg¹⁵

For at bekræfte at disse for mig givt nok Huus indtægter, som som
at de indlystter mig nu givt nok, som mig indlystter Recognitionen
og den Pensionen indlystter. som som Land Etatsens General
sammensat d. 22 April 1760.
Hörup   H. Linck   W. Braemy   P. Wodoff²⁰

H. K.
H. K.

CHRISTIAN DEN SJETTE AF Guds

Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders
og Gothers, Hertüg üdi Slesvig, Holsten, Stor,,
marn og Dytmersken, Greve üdi Oldenburg
og Delmenhorst,

5

Vor Bevaagenhed tilforn, Vi give Eder hermed
tilkiende, at Vi efter den forrige Byeskriver
i Vor Kiöbsted Sonderborg, Navnlig Böhm
hans Hüstrües gjorde alleründerdanigste An.,
sögning og Begiering, samt Eders derover ünder
den 12te *Novembr* sidstleden indkomne allerün,,
derdanigste Forestilling, af besynderlig Naade
og formedelst den gode Tieniste, som *Süppli*,,
cantinden haver beviist Os ved vores Slots
bygning, allernaadigst ville foründe hende et
aarlig Tillæg eller *Pension* nemlig *Fyrgetyve*
Rigsdaler, hvilke hün strax fra denne tiid, af den
Norske Post *Casse* kand nyde saa lenge indtil der
ved Vores Danske Post *Casse*, noget bliver *vacant*
da bemelte *Pension* hende deraf kand vorde be,,
talt; Derefter J Eder alleründerdanigst

10

15

20

25

[d; 17de Novbr: 1742]
til

Directeürerne i *General* Post Amtet, at Hans Mayst. allernaadigst har tillagt
Stads *Secreterer* *Böhmes* Hüstrüe een Aarlig *Pension* af 40rdr hvilke hün strax fra denne
tiid af den Norske Post *Casse* kand nyde saa lenge, indtil der ved den danske Post *Casse* noget bliver
vacant.

30

68) Generalpostdirektionen 1740, Kgl. resolutioner 1740-42, side 397. (Rigsarkivet).

Af postvæsenets overskud udbetales som tidligere omtalt pensioner til fortjente, trængende personer, også ikke-embedsmænd. I generalpostdirektionens arkiv findes der en del ansøgninger om pensioner af "postkassen", og i arkivets resolutionsprotokoller er mange antegninger i stil med den her gengivne. I mange ældre folketællinger støder man på anmærkninger om at den nævnte person "modtager pension fra postkassen", "lever af postkassen" eller lignende. Benyttelsen af dette materiale er vanskeliggjort ved at navnene på de personer, der har fået bevilget pensioner af denne kasse, ikke er medtaget i resolutionsprotokollernes registre, hvorimod der findes en alfabetisk fortegnelse

over generalpostkassens indskydere 1740-1813 (pensionskasse for især postembedsmænd).

Hånden der vises her har haft sans for detaljer og akkuratesse. Se fx. hvor elegant han anbringer buen over et "u", når der er et "d" i det ord han er ved at skrive, "udi" i 3. og 4. linie eller allerunderdanigst i 10. linie, for slet ikke at tale om det smukt udformede V i "Vor". Adressen findes på bagsiden, hvor også Christian d. VI's egenhændige underskrift findes.

Litteratur: Kringelbach, G.N.: Civile Direktioner og Kommissioner samt andre overordnede myndigheder under Enevælden. Kbh. 1899.

Pro Memoria

Af Følgen det ind i den danske Anisjons Pub-
 licende, Land: Militair Etaters Pension:
 Casus' Hamb. Lænj^t Indtægt, Ståll
 j^{er} for ind i Hamb. Lænj^t Indtægt, at
 j^{er} indtægt for j^{er} indtægt Dagen, 5
 J^{er} for Svoborg manigfor, men ind
 paa den indtægt Dagen - J^{er} for Fers:
 L^{er} manigfor ind i Horns gæmme ind
 Raefelde - Amt for i Silland: som
 Interessent ind i samme Casus ind i N^o: 10
 2418, den 22de Apr. 1760 med J^{er} indtægt
 400de og Recognition 400de til Pension
 440de, om antagelse, hvor af min D^{er} Cri-
 stiana Margareta Wittroel sigder j: om j^{er}
 mig stille om L^{er}: 40 pr Cent ind i mig 15
 j^{er} J^{er} indtægt i Kraft af den Albuuadig
 Foundation de dato 22 Maj 1739 og foruden ind
 Anisjons Albuuadig den givne Prohibi-
 Grunds Alder om 40 og min 48de Kar-
 j^{er} om indtægt Dagen, og det Dagen: j^{er}, som 20
 alle Dagen, som vigeres for Staters D^{er}
 Fersl^{er} J^{er} Dagen j: 7de Apr 1770. Axelius

Noter til Dokumenter uden transkription.

69) Enkepensionskassen. (Som nr. 67).

Da pastor Axel Rødberg indskriver sin hustru første gang i *Land Militair Etats Pensions Casse* var han præst i Skodborg under *Haderslevhus* amt. Men da han i 1772 fornyer indskrivningen har han fået embede i Ferslev. Dokument nr. 67 og 69 der er skrevet med 12 års mellemrum udviser en meget stor forandring i den anvendte skrivestil. Dokumentet fra 1760 bærer tydelig præg af tysk skrivestil, hvorimod det fra 1772 er meget mere præget af dansk skrivemåde. Det er derfor at

formode, at ingen af de to dokumenter er skrevet af ham selv, men kun underskrevet af ham. Da kirkebogen for Ferslev sogn først er bevaret fra 1814, kan det ikke konstateres, hvornår hans 1. hustru afgår ved døden, men da han selv dør i 1804 efterlader han sig sin anden hustru, *Marie Christiane Knoblauch*, der overlever ham i mange år idet hun afgår ved døden i 1850. Disse oplysninger kan findes i det materiale der hører til de forskellige enkepensionskasser.

70) Reviderede Amtsregnskaber. Roskilde amt, 1720, Mandtal og Beregning over kopskatt og krigsstyr af Roeskilde amt och Horns Herrit Anno 1720. (Rigsarkivet).

Vil man følge en enkelt lokalitet, gård, mølle eller lignende er ekstraskatteregnskaber en værdifuld og uundværdig kilde. Ganske vist må man være opmærksom på, at bondebefolkningen ofte er fritaget for visse former for skatter. Benyttelsen af de bevarede regnskaber kræver, at man først undersøger stedets ejerforhold, idet kendskab til, om stedet hørte under et grevskab, et baroni, amtet eller var ryttergods er afgørende for, hvor man skal søge regnskabsmateriale om stedet. Dette belyser bl.a. denne beregning og mandtal fra 1720, hvoraf det fremgår, at Blakke Mølle ligger under hovedgårdstakst. Har man derefter fundet ud af, hvilken hovedgård, der er tale om, vil man i dette gods's arkiver sikkert finde en hel del stof af værdi for undersøgelsen. Af regnskabet her fremgår det endvidere, at det kun er gejstligheden, embedsmænd og sognets håndværkere, der skulle svare denne skat. Nummereringen henviser til et

regnskab vedlagt bilag og skråstregerne til højre for nogle af navnene og nederst på siden er "revisionsanmærkninger". Sammenlignet med andre mandtaller i samme arkivfond giver dette mandtal fra Ferslev sogn ikke mange personalhistoriske oplysninger. Men man får dog at vide at mølleren Ole på Blakke Mølle har 1 barn og skal svare 2 rigsdaler i krigsskat, hvorimod mølleren på Orø kun skal svare 1 rigsdaler, hvad enten det nu kan skyldes at han har 3 børn eller mindre formaling på møllen.

Hånden her har den vane at lave store tødler, der skal påhæftes det store H og S. Det er fx. tilfældet i 3. linie. Der er mange lighedspunkter med skriverhånden og bogstavrækken hentet fra: *Calligraphia* oder...*Vorschriften von Johan Gottfried Webers, Hanau 1775*, endskønt skriveskolen er trykt 55 år senere.

71) Matrikel 1688, Ferslev sogn, Markbog nr. 114, modelbog nr. 1701 og matrikelbog nr. 1796. (Rigsarkivet).

Matriklerne fra 1662 og 1664 er de første landsomfattende optegnelser vedrørende jordegods. Men de var dog ikke tilfredsstillende og i begyndelsen af 1680'erne gik man igang med opmålinger, som forarbejdede til en ny matrikel - matriklen 1688. Formålet med matriklen var naturligvis fiskal, d.v.s. man ville med matriklen tilvejebringe et grundlag for jordbeskatningen og dens beregning - hartkorn. Hvert enkelt jordstykke i hvert af Danmarks sogne blev opmålt. I markbogen, fortegnelsen over de enkelte jordstykker, anføres bredden, længden og arealet beregnet i kvadratalen (14.000 = 1 tønde) samt brugerens (besidderens) navn. I reglen fylder disse sognevisse optegnelser et bind pr. sogn. I modelbogen, en for hver herred, findes beregningen i hartkorn, altså en omregning i skatteevne, samt eng- og skovskyld. Endelig i selve matriklen, et bind for hvert amt, er der for hvert sogn, anført de enkelte gårde og husmandssteder, navne på ejer og bruger samt gammel og nyt hartkorn. Af de her viste eksempler, sammensat af udklip vedr. Ferslev og taget fra alle tre ovennævnte bøger, ses det, at der har været involveret forskellige skrivere til hver af bøgerne. Det øverste afsnit er fra den indledende

sognebeskrivelse, idet en gengivelse af en side af markbogens opmålinger, kun vil have bestået af en række tal og navne. Stykket her ender med at oplyse, at Ferslev sogns bønder lader male i Blakke og Trelle mølle.

Derefter er der indføjet et stykke af modelbogen (pag. 34), hvoraf det fremgår, at det samlede jordtilliggende til Blakke Mølle ikke er særligt stort, 3.580 kvadratalen ialt.

Det sidste stykke, taget fra selve matriklen viser, at møllen hører under Svanholm Hovedgård. Desværre har skriveren glemt at anføre sidetallet, så der skal en del søgning til inden man finder Blakke Mølle optegnet - uden gammelt hartkorn, men med 1 fjerding kar og 1 album ny hartkorn. Desuden får man at vide, at Møllen er 52 år gammel og meget brøstfældig.

Litteratur: *Specielregstraturer Matriklerne 1664 og 1688*, Rigsarkivet, Kbh. 1968, 2. udg. 1977.

Ewans, Johs.: *Matrikularkivet*, (I: Fortid og Nutid, bd. XVII, 1947-48, s. 247-62). Hansen, C. Rise og Axel Steensberg: *Jordfordeling og udskiftning*. Kbh. 1951.

Copie

F 5tüs
Fire Rixdaler

Heller **Wi Friderich den Femte**
 1750 **af Güds Naade, Konge til Dannemarck**
 Harboe og Norge, de Venders og Gothers, Hertüg üdi Slesvig,
 Holsteen, Stormarn, og Ditmarsken, Greve üdi
 Oldenborg og Delmenhorst.-

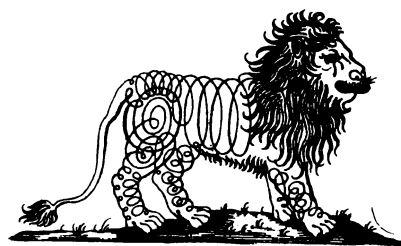
Giöre alle Vitterligt, at Vi efter alleründerdanigst
 gjorde ansögningen og os Elskelige Hr. **Friderich Carl von Gram**,
 Ridder, Vores Geheime=**Conferentz=Raad** og Amtmand
 over **Friderichsborg-** og **Cronborg-**Amter, hands som **Constitüeret**
 Stiftamtmand over Sædlands Stift, herover givne Erklæring
 Allernaadigst have bevilget og tilladt, ligesom vi og hermed
 Vi og hermed Allernaadigst bevilge og tillade, at **Friderich**
Bonsted maae fremdeeles og indtil videre üdj Söllerod Bye
 paa Kiöbenhavns Amt, holde et Kroe eller Vertshüüs, og de
 Reisende saavelsom andre med behövende **Logemente**, samt
 Spiise= og Drikke-Vahre, til Nödtörfthighed, og for en billig
 betaling, betiene, med de Vilkaar, at hand ingen Tiid ünder,,
 ,,staaer /sig/ derved Stædet at brögge Øll eller brænde Brende,,
 ,,viin, men skal være forbünden de falholdende Drikke=Vahre
 paa **Holte**=Gaard, efter det same Gaards Eyere Allernaadigst
 givne **Privilegiüm**, sig at tilhandle, og ellers svare üdi Vores **Cassa**
 förüden de af Stædet gaaende 4 Rdr Jordebogs afgift, Toe Rixdaler
 aarlig.- I det övrige haver hand dette Kroe üdi forsvaerlig

[Stand at vedligeholde, og sig dermed üdi alle maader efter
 loven, samt de om Kroehold paa Landet allerede üdgangen...]

Vor Hyldest og Naade. Givet paa Vor Slot **Fredensborg**
 d. 12te **October** 1750,

Ünder vor Kongl: Haand og Seigl:
Friderich R.

Bevilling
 for
 Friderich Bonsted
 at maae üdi Sölleröd
 paa Kiöbenhavns amt
 holde Kroe eller
 Vertshüüs.

72) **Privilegium for Søllerød Kro 1750, 12. oktober. Danske Rentekammer, 2212.98, Bilag til Konfirmationsbevillinger 1750. (Rigsarkivet).**

I sin regeringstid befalede Chr. II, at der skulle anlægges kroer for hver 2 mil langs hovedvejene, og ved senere forordninger, især 1684, 1686 og 1695 fordredes der særlige privilegier for at måtte drive krohold på landet. Derved opstod begrebet kgl. privilegerede kroer. Mange af disse privilegiebreve er stadig bevaret - enten i original eller i en samtidig afskrift. For Søllerød Kro - som jo stadig eksisterer - findes der i Rigsarkivet flere sådanne krobevillinger. Her vises den fra 1750. Kopien blev indsendt til rentekammeret i anledning af tronskiftet i 1766, og der blev udstedt et

nyt næringsbrev. Dette findes ligeledes i afskrift i Rigsarkivet. Bevillingen her er tinglæst på Københavns Rytterdistrikts birketing den 6. december 1751 og indført i samme distrikts panteprotokol på folio 461. Af bevillingens bagside er her kun vist de sidste linier og "adressen". Den snørklede penneføring er særdeles almindelig i 1700-tallets midte, jfr. nr. 16. Elefanten er gengivet efter: Die offene Schreibschule von Joh. Christoph Öhlers, Flensburg 1718.

Papire / Brev

N° 2005

Heller
1750
Aarboe.

Frederick den Femte
af Guds Naade, Konge til Tannemarle
og Norge, de Rindnes og Gollurs, Slesvig iudi Alsopig,
Holstene, Harnauer, og Tidenssken, Bornen iudi
Oldenburg, og Delmenhorst. —

5

Ettersom alle Nationalitet, at vi efter alle uindvandsigt
gjorn angjoring og og Gledige iudi Frederick Carl von Garm,
i Rindne, Horns Kongerike-Confederentz-Raad, og auctormand
over Fredericksborg- og Donborg- Rindnes Landssou Constitueret
Stifts auctormand over Sadelands Stifts forvorn givne Beforsing
allenuadigt som bialend og tillade, ligesou vi og som ind
vi og som ind alle uindvandsigt bialend og tillade, at Frederick
Borsted, waan som uindvandsigt og iudi Rindne iudi Sollenroden
som Siedensskenes auctormand, som vi som alle uindvandsigt, og at
i Rindne, som uindvandsigt auctormand med bialend som uindvandsigt,
Slesvig og Slesvig-Rindne, til Slesvig-Rindne, og som nu bialend
bialend, bialend, ind i Slesvig, at som uindvandsigt ind uindvandsigt
som uindvandsigt Sadeland og bialend og alle uindvandsigt bialend
Rindne, som uindvandsigt Sadeland som uindvandsigt Slesvig-Rindne
som Holte-Rindne, efter vi som uindvandsigt som uindvandsigt
givne Privilegium, vi at tillade, og alle uindvandsigt iudi Horns Rindne
som uindvandsigt at Sadeland som uindvandsigt Slesvig-Rindne
auctormand. — I alle omrige som uindvandsigt som uindvandsigt
20 25

Beskrivning
Frederick Borsted
at uindvandsigt iudi Sollenroden
som Siedensskenes auctormand
som uindvandsigt som uindvandsigt
Sadeland.

For Slesvig og Rindne. Givne som vor Sadeland Fredericksborg
12de October 1750.

Indes som Konge-Rindne og Slesvig
Frederick R.

j mk er iij mk v sk som er och j Lødemarck.

Wdtydning Paa Danmarcks Vaaben

De iij Løffüer er Belt Øresünd och Medelfarsünd

Løffüen med Hellebarden er Norge,

5 Løffüen offüer de jx Hierter er Lemfioerd

Wendsyszell Hengersyszell Loersyszell Opsyszell Omer=

syszell Wardsyszell Allmindsyszell Jellingsyszell Jelling

syszell Harsyszell

Lindormen Er Sæland Møen Laaland Falster Lange

10 land Fyen och de andre smaa øer

De 3 Croner er Danmarck Sverrige och Norge,

Lammet er Gülland

De ij Løffüer er Slesvig

Fisken er Island

15 Neldebladet Er Wenden och Holsten

Svanen er Eydersted

Bielcken er Delmenhorst

Det liiden hüide + er Oldenburg

Rytheren er Dytmarsken

20 Det Store hüide kaarss er Danebroge

Om Wegt,

i td Lønneborg Salt skall veye med rette i skppd,

25 i td Honning skall veye med rethe xxij Liispd,

i td Meel skall veye med rethe xiiij Liispd

i td Smør .....xvj Liispd,

De Liisspd üdi Holland och Alle sted vdi Offüer Land

er liige store med Kiøbenhaffns Vegt,

30 Men de liispd som gaar vdi Hensester ere mindre end

de Lijsspd som gaar i Kiøbenhaffn och fathes iijLiis=

pd at dieris skippd er icke saa stor som dieris vdi

kiøbenhaffn eller Holland,

iij Centener er Et Skppd vdi Danmarck, Men vdi

35 Lybeck er det iij Liispd ~~ringer~~ minder

i Centener veyer i^a och x Cölnske pd,

i ~~Cent~~ Steen Hamp skall veye paa Besmeret xLij mk

eller xxj Skaalepd eller i Liispd och v skaalepd,

De Liispd till Riie ere større end de vdi Kiøben=

40 haffn.

73) Danske Kancelli, BI 2 f. (1572-1660), B 164, XVA. 2, Optegnelser med Erik Krag's Haand om Mønt og Vægt samt udtydning paa Danmarks Vaaben. (Rigsarkivet).

Denne beskrivelse af det danske rigsvåben og forklaring af forskellige vægtforhold er nedskrevet af Erik Krag til Bramminge, født 1620. Han var søn af Christian Eriksen Krag til Lydumgård og ikke særlig velstående. Efter at have gået på Sorø-skolen rejste han udenlands og man ved, at han i 1642 var immatrikuleret i Padova. Efter sin hjemkomst blev han sekretær i Danske Kancelli og var ved sin død i 1672 en af de ledende skikkelser i den danske centraladministration. I 1650 fik han som løn tillagt indtægterne af dekanatet ved Ribe domkirke, og senere fik han forskellige len bl.a. Lundenæs. Ved forhandlingerne omkring enevældens indførelse spillede han en aktiv rolle. Alligevel blev han forbigået, da kanslerembedet blev ledig og

var ved sin død "kun" sekretær. Den her gengivne side ligger løsrevet fra alle andre dokumenter, skrevet af ham. Det er en ret kuriøs fremstilling af rigsvåbnet han giver, hvorimod vægtangivelserne synes at være præcise nok. Skriftformen er typisk for kancelliets skrivere, ligesom inkonsekvenserne i stavemåden. Små og store bogstaver anvendes i flæng som fx. i ordet "er".

Den anvendte forkortelse for "tønde" og "pund" er ligeledes den i datiden gængse. Desværre er dokumentet udateret.

Litteratur: Jørgensen, Johan: Øverste sekretær Erik Krag's Virksomhed i Danske Kancelli indtil 1657. (i: Arkiv, bd. 1, 1966-67, s. 45-64).

Vejledende litteraturliste

Enhver historisk undersøgelse kræver kendskab til den allerede eksisterende trykte litteratur om emnet. De her anførte værker er tænkt som eksempler på hvor der kan findes litterær behandling af det emne, man søger oplysning om. De bibliografiske oplysninger er kortfattet og skal suppleres i de relevante nationalbibliografiske værker.

Skrift

Kroman, Erik: Skriftens historie i Danmark fra Reformationen til Nutiden. 1943.

Kronologi

Bauer, R.W.: Calender for Aarene 601 til 2200 efter Christi Fødsel, Udgivet og beregnet af R.W. Bauer, 1868, reprotrykt 1991.

Nielsen, Herluf: Kronologi, 2. udg. 1967.

Wulff, D.H.: Nøgle til Almanakken, indeholdende en kort Forklaring over Festernes Oprindelse og Betydning, alle Maaneders og Dagenes Navne...reprotryk 1971.

Mønt, mål og vægt

Nielsen, Axel: Specier, Kroner, Kurant. Et Studie over den faldende Rigsdalerværdi i Danmark 1671-1726, 1907, reprotryk 1973.

Galster, Georg: Mønt, 2. rev.udg., 1973.

Rasmussen, Poul: Mål og Vægt. 2. omarbejdede udg., 1975.

Bogfortegnelser

Bibliotheca Danica. Systematisk fortegnelse over den danske litteratur fra 1482 til 1830 ved dr.-phil. Chr. V. Bruun. Genudgivet med tillæg og henvisninger af Det kgl. Bibliotek 1961-63, 1-5. Supplement 1831-1840 til Bibliotheca Danica samt Bibliotheca Slesvico-Holsatica til 1840, udarbejdet af H. Ehrencron-Müller, 1948.

Dansk Bogfortegnelse 1841-...(Skiftendeudgivere og forlag).

Bibliografier

Dansk Historisk Bibliografi. Systematisk fortegnelse over Bidrag til Danmarks Historie til udgangen af 1912 (i tilslutning til Bibliotheca Danica). Ved B. Erichsen og Alfred Krarup. 1917-27, bd. 1-3.

Dansk Historisk Bibliografi 1913-1942. Udg. af den danske historiske forening ved Henry Bruun og Georg Simon. 1966-1977. bd. 1-6.

Dansk Historisk Bibliografi 1943-1947. Udg. af den danske historiske forening ved Henry Bruun, 1956.

Dansk Historisk årsbibliografi 1967-1969. Udarbejdet af Bente Petersen i samarbejde med Det kgl. Bibliotek, 1972-1977.

Dansk Historisk Bibliografi 1974-1976. Udg. af Den danske historiske forening m.fl. ved Ann Welling og Erland Kolding Nielsen. 1986.

Heilskov, Chr.: Dansk Provinstopografi. Historisk-topografisk tidsskrift-index for Danmark udenfor Hovedstaden, 1920.

Københavns Bibliografi. Litteratur om København til 1950 ved Svend Thomsen, Drude Lang & Irmelin Nordentoft, 1957-60, bd. 1-3, Supplement 1, 1951-1965. Ved Svend Thomsen. 1967.

H.K. Kristensen. Forfatterskab. En bibliografi (i: Fra Ribe Amt. 1975., bd. 19, s. 362-371).

Berg, Hans Chr.: Dansk Marinehistorisk Bibliografi 1500-1975. 1975.

Leksika/Håndbøger

Dansk Biografisk Lexicon. Udgivet af C.F. Bricka. 1887-1905. bd. 1-19.

Dansk Biografisk Leksikon. Grundlagt af C.F. Bricka. Red. af Povl Engelstoft under medvirken af Svend Dahl. 1933-44, bd. 1-26 + suppl.

Dansk Biografisk Håndleksikon. Red. af Svend Dahl og P. Engelstoft. 1921-26, bd. 1-3, ill.

Schleswig-Holsteinisches Biographisches Lexicon. Red. af Olaf Klose og Eva Rudolph. 1970-., bd. 1-.

Kraks Blå Bog,...tusinde danske mænd og kvinders levnedsløb. 1910-. Register 1910-1986 i årg. 1989.

Dansk Skolestat. Red. prof. N.A. Larsen. 1934. bd. 1-4.

Rugaard, D.E: Fremragende danske Bønder før og nu. Små livsskildringer og Tidsbilleder. 1871.

Petersen, N.: Mærkelige danske Forbryderes Levned. 1856.

Andersen, Axel: Håndbøgernes Håndbog. Kbh 1979.

Andersen, Axel: Veje til Viden. Kbh 1990.

Munch-Petersen, Erland: Kilder til Litteratursøgning, 1973, 303 s.

Håndbog for danske Lokalhistorikere, red. af Johan Hvidtfeldt. 1970.

Håndbog i Slægtsforskning. Af Alb. Fabritius & Harald Hatt, 3. udg. 1963.

Trap, J.P.: Danmark. - 5. udg. red. af Niels Nielsen (m.fl.), 1953-1972.

Brenner, S. Otto. Personalhistoriske Kilder for Skåne, Halland og Blekinge, 1968, reprotryk 1977.

Arkiver

Dansk Arkivbibliografi 1889-1981. Red af Grethe Ilsøe. Kbh. 1982.

Skrifter udgivet af Rigsarkivet og Landsarkiverne 1852-1976., 1977.

Erslev, Kr.: Rigsarkivet og Hjælpemidlerne til dets benyttelse. Kbh. 1923.

Landsarkivet for Nørrejylland og hjælpemidlerne til dets benyttelse. Red af Hans H. Worsøe og Poul Rasmussen. 2 bd. Viborg 1980-81.

Landsarkiv for de sønderjyske landsdele. Red. af Frode Gribvad og Johan Hvidtfeldt. Kbh. 1944.

Rigsarkivet og hjælpemidlerne til dets benyttelse. Red af Wilhelm von Rosen. Bd. 1- Kbh. 1983- Danske Kancelli og de dermed beslægtede Institutioner. Ved Bjørn Kornerup. (Vejledende Arkivregistraturer 1) 1943.

Jexlev, Thelma: Bedre sent end aldrig - baggrunden for "Lokalarkiver til 1559" (Vejledende Arkivregistraturer xvii) (i: Fortid og Nutid, bd. 26, 4, 1976, s. 568-573)

Kargaard Thomsen, Hans: Omkring Geheimearkivets syn på arkivbenyttelse, arkivordning og -registrering i det 19. århundrede (1820-1882) (i: Arkiv bd. 6, 2, 1976. s. 108-131).

Linde, Helle: Indenrigsministeriets 1. kontors arkiv 1870-80. Vejledende oplysninger om arkivet. (i: Arkiv, bd. 5, 1975, s. 157-65).

Kringelbach, G.N.: Den Civile Centraladministration Embedsetat 1660-1848. 1889, reprotryk 1977.

Kyhl, O.: Den Landmilitære Centraladministration

1660-1763, bd. 1, 1976.

Riising, Anne: Landsarkivet for Fyn og hjælpemidlerne til dets benyttelse. En oversigt. Odense 1970.

Jørgensen, Harald: Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm og hjælpemidlerne til dets benyttelse. En oversigt. 1966.

Mogensen, Margit: Københavns byting indtil 1771. En introduktion til arkivet. (i: Arkiv bd. 5, s. 255-59).

Jansen, Lotte: De fynske godsarkiver. En introduktion. Odense 1975.

Worsøe, Hans H.: Journalsystemer i Ribe Amtsarkiv. En forbrugervejledning (i: Fra Ribe Amt 1975, bd. 19, s. 325-339).

Københavns Stadsarkiv. Oversigt og vejledning. (Særtryk af Historiske Meddelelser om København, 1974).

Strange Nielsen, A.: Lokalhistoriske Arkiver. En vejledning for medarbejdere og benyttede med en indledning af Johan Hvidtfeldt. 1972.

Linde, Helle & Anker Olsen: Manuskripter og Arkivalier i danske samlinger. Kbh. 1968.

Jørgensen, Harald: Landsarkiverne og de kommunale arkiver, en statusopgørelse (i: Arkiv bd. 6, 2. s. 65-85).

Ørberg, Paul G.: Et mislykket reformforsøg i retsbetjentarkiverne. (i: Arkiv bd. 1, 1966/67, s. 108-120. (Litteraturhenvisninger).

Kildeudgaver

Kancelliets brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold. I uddrag 1551-1645, Kbh. 185-1968., bd. 1-24.

Kronens Skøder på afhændet og erhvervet Jordegods i Danmark 1535-1765., 1892-1955, bd 1-5.

Folkefortællinger

I de senere år er der transskriberet mange folketællinger sognevis. Dette er sket enten på initiativ af medarbejdere på lokalhistoriske arkiver eller af enkeltpersoner med interesse for det pågældende sogn. I Dansk Bogfortegnelse findes de fleste af disse arbejder registreret, men også en henvendelse til de lokalhistoriske arkiver i det respektive område kan anbefales.

Marquard, E.: Folketællinger og deres benyttelse. (Fortid og nutid. 3.bd. 1921, s 137-148.

Nybo Rasmussen, J.: Ordning og registrering af folketællinger (i: Arkiv bd. 5, 1975, s. 98-114).

Johansen, Hans Chr.: Kilder til dansk befolkningshistorie 1750-1914. Odense 1975.

Brinch, Benny: Folketællingen 1801. (i: Fortid og Nutid bd. xxv, 1973, s. 279-98).

Kirkebøger

Nygård, S.: Danmarks kirkebøger. En Oversigt over deres væsentlige Indhold indtil 1891. (Vejledende arkivregistraturer V.), Kbh. 1933, 200 s. Fyns Stifts Kirkebøger. Arkivregistratur udgivet af Landsarkivet for Fyn. Odense 1972.

Præstearkiver og Kirkeregnskabsbøger. Oversigt I. Viborg 1962, udg. af Landsarkivet for Nørrejylland.

Bang, Gustav: Kirkebogstudier. Bidrag til dansk Befolkningsstatistik og Kulturhistorie i det 17. årh., 1906, reprotryk 1976.

Lens- og amtsregnskaber

Christiansen, Carl S.: Om Amtsregnskaberne som historisk Kilde (i: Fortid og Nutid, bd. 4, 1923, s 1-37).

Bang, Thomas B.. Lensregnskaberne og deres Benyttelse som historisk Kilde (i: Fortid og Nutid, bd. 1, 1916, s. 141-160).

Jaxlev, Thelma: Lensregnskaber og skattemandtal omkring 1500. Noter til registratur 108A.(i: Arkiv bd. 5, 3, 1975, s. 137-156).

Jaxlev, Thelma: Lensregnskaberne (i: Fortid og Nutid, bd. 25-26, 1974-76, s. 573-621, 1-67 og 277-343, litteraturfortegnelse bd. 25, 577).

Lægdsruller

Holmgaard, Jens: De nørrejske købstæders og landsognes lægdsbetegnelser 1789 - 1970. Viborg 1970.

Rasmussen, Knud: Lægdsvæsnet 1788-1914 (i: Arkiv, 1, 3, 1967, s. 168-190. (Litteraturhenvisninger).

Rasmussen, Knud: Lægdsruller og deres tilblivelse 1788-1914 (i: Indledning til foreløbig arkivregistratur over lægdsruller 1830-1930, Landsarkivet for Sjælland).

Udskrivningsarkivalier 1700-1788, Udg. af Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg. 1972.

Matrikler

Matriklerne 1664 og 1688, ved J.O. Bro-Jørgensen. Udgivet af Rigsarkivet. 1968. 2. udg. 1976

Ewens, Joh.: Matrikularkivet. (i: Fortid og Nutid, bd. 17, 1948, s. 247-262).

Worsøe, Hans H.: De lokale landsvæsenskommissioner og deres arkivalier. (i: Arkiv, bd. 2, 1968/69, s. 180-191).

Hjelholt, Holger: Den jydsk landmålingsmatrikel (i: Samlinger til jydsk Historie og Topografi, 4 rk., bd. 3, 1913, s. 397-424).

Knudsen, Gunnar: De danske Matrikler og deres Benyttelse ved historiske undersøgelser (i: Fortid og Nutid, bd. 2, 1918, s. 1-42).

Rothe, Chr.: Beretning om den i Aaret 1844 for Kongeriget indførte Jordskyldsætnings Væsen og Historie, samt Oversigt af de ældre Matrikler 1664 og 1690. 1844, 211 s.

Pedersen, Henrik: De danske Landbrug... Chr. V.'s Matrikel 1688, (heri: Indledning ved Sv. Aakjær og i reprodugaven: Kildekritisk Vejledning ved Fridlev Skrubbeltrang), 1938, reprotryk 1975, 487 s.

Nekrologi

Richter, V.: Dødsfald i Danmark 1761-1890, 1901-07, reprotryk 1976.

Dødsfald i Danmark 1880-1923 og 1944-1972 (Tillæg til Personalhistorisk Tidsskrift).

Dødsfald Findes endvidere i Kraks blå Bog, Avisrøben og forskellige "stater".

Personalhistorie

Bibliografi over danske "Stater" 1913 - 1981. Red. af Lykke Andersen og Karen Borglykke. Kbh. 1985.

En slægt Johansen fra Yding sogn.[udg af] Nordisk Slægtsforskning. 1971.

Prange, Knud: Mit navn er Jensen. En bog om slægtsforskning. Kbh. 1989.

Rygaard, Knud: Slægtsforskerens opslagsbog. Eget forlag 1990.

Scharling, Suno: Min slægt. Hvordan - Hvornår - Hvorfor? Kbh. 1989.

Worsøe, Hans H.: Slægtshistorie, en vejledning,

1973, 1977(2. udg.).

Worsøe, Hans H.: Fortegnelse over slægtslitteratur 1948-1972. (i: Personalhistorisk Tidsskrift 1974).

Worsøe, Hans H.: Find dine røder. Kbh. 1988.

Christensen, Olav: Bibliografi over sønderjydske slægtstavlelitteratur. 2. udg. Med tillæg: Manuskripter vedr. sønderjydske personalhistorie i landsarkivet i Åbenrå ved Peter Kr. Iversen. 1959.

Hvidtfeldt, Johan: Slægtshistoriske Studier i Sønderjylland. 2. udg. revideret og udvidet af Hans H. Worsøe. 1965.

Behrend, C.: Katalog over det kgl. Biblioteks Håndskrifter vedrørende dansk Personalhistorie. 1925-27, bd. 1-2

Frænkel, Henry: Lidt baggrundshistorie for jødiske slægter i Danmark. (i: Personalhistorisk tidsskrift, 16. rk., bd. 4, s. 167-177).

Hansen, Morten: Norske Slektbøger. En Bibliografi. Oslo 1965.

Katalog over Genealogisk Samling, Frederiksberg Kommunebiblioteker, 1944. Tillæg, 1951, 52 s.

Skifter og Testamenter

Jørgensen, Johan: Skifter og testamenter, Kbh. 1968.

Tidsskrifter og Aviser

Dansk Tidsskriftsfortegnelse/Danish Periodicals, 2. udg. (1953-55), udarb. af Viggo Bredsdorff og Leif Thorsen, 1955. (og senere udgaver)

Dansk tidsskrift-index 1915-1978, 1916-1980. Systematisk fortegnelse over indholdet af ca. 300 danske og en del norske tidsskrifter. (Skiftende udgivere og forlag). Fortsættes som Dansk Artikelindeks 1979 -.

Haumøller, Sv.: Biografiske Tidsskriftsartikler. Register til danske blandede tidsskrifter (1855-1912) og Dansk Tidsskriftsindex (1915-1949), Kbh. 1971.

Topografisk kronologisk fortegnelse over danske aviser 1648-1973. Ved Helge Tønnesen. 1973. 2. udg. 1977.

AvisKronik-index 1940-1978. Bibliotekscentralen 1940-1980.

Arkiv. Tidsskrift for arkivforskning. Udg. af Rigsarkivet. 1966-.

Fortid og Nutid. Tidsskrift for kulturhistorie og lokalhistorie, Udg. af Dansk Historisk Fællesforening, 1914-.

Hvem Forsker Hvad. Udg. af Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie og de slægtshistoriske foreninger. Red. ved Wolf Møller m.fl, 1969-.

Lokalhistorisk Journal. Udg. af Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver og Sammenslutningen af Lokalhistoriske Foreninger, Ejby 1972-.

Personalhistorisk Tidsskrift. Udg. af Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie. Kbh. 1880-. Indholdsfortegnelse 1880-1929 (ved H. Hjorth-Nielsen), 1930-1945 (ved Albert Fabritius) og 1946-1965, 1966-1972 (ved Hans H. Worsøe). Navneregister til PT 1880-1965 (reprotryk 1977), bd. 1-3.

Lokalhistorie/Kulturhistorie

Knudsen, Regnar: Haandbog i Hjemstavnsforskning og Hjemstavnskultur. 1939.

Aakjær, Svend: Dansk Landsbyhistorie 1600-1844. Kortfattet praktisk Vejledning. (i: Fortid og Nutid, bd. 4: 1923, s. 147-163, bd. 5: 1925, s. 214-16). (Folketællinger, kirkebøger, hartkornsekstrakter, matrikler, amts- og lensregnskaber m.v).

Piø, Iørn: Folkeminder og traditionsforskning, 2. forøgede udgave 1971, 100 s. (Litteraturhenvisninger).

Rise Hansen, C. & Axel Steensberg: Jordfordeling og Udskiftning. Undersøgelse i tre sjællandske Landsbyer, Kbh. 1951, 486 s.

Rise Hansen, C.: Hoveriet på Ringsted Kloster 1570-1630. 1968. 75 +386 s.

Olsen, Gunnar: Hovedgård og Bondegård. Studier over stordriftens udvikling i Danmark 1525-1774. 1957, reprotryk 1975, 400 s. (Litteraturhenvisninger).

Stoklund, Bjarne: Bondegård og Byggeskik før 1850, 1972.

Lokalhistorie - Rigshistorie..og andre artikler fra Fortid og Nutid, 1967.

Blomberg, Åge Fasmer: Hesteskærere, skorstens-

fejere og andet rakkerpak. Et Tidsbillede fra Fyn i 1660'erne (i: Fynske Årbøger 1975, s. 18-20.

Fussing, Hans H.: Herredmand og fæstebonde. Studier i dansk landbrugshistorie omkring 1600. 1942, reprotryk 1973.

Jensen, Hans: Dansk Jordepolitik 1757-1810. Kbh. 1936.

Kjærsgaard, Thorkild: Fagmænd og amatører: Om herremænd og bønder i den danske historie-verden. (i: Fortid og Nutid, bd. 26, 4, 1976, s. 507-515.

Kristensen, S.D.: Svostrup og Sogns Historie, samlet og udgivet af S.D. Kristensen, Herning 1948, reprotryk 1965.

Skrubbeltrang, F.: Husmand og Inderste. Studier over Sjællandske Landboforhold i Perioden 1660-1800. 1940, reprotryk 1974.

Jørgensen, Harald: Studier over det offentlige fattigvæsens historiske udvikling i Danmark i det 19. årh., 1940, reprotryk 1975.

Nørregaard, Georg: Arbejdsforhold indenfor dansk Håndværk og Industri 1857-1899, 1943, reprotryk 1977.

Mogensen, Margit: Fæstebønderne i Odsherred. Studier over sociale og økonomiske forhold ca. 1750-1800, 1974.

Villadsen, Kjeld: Pest, Skatter og Priser. Befolkningsudvikling i Køge 1629-72. Kbh. 1976.

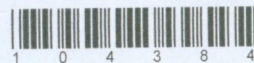

Frederik IV til hest

Joh. Christoph Oehler: Die offene Schreibschule.. Flensburg 1718.

DIS-Danmark

1 0 4 3 8 4